

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διπλωματική Εργασία

«Διερεύνηση των βασικών τομέων της
Συναισθηματικής Νοημοσύνης σε φοιτητές με
βάση την κλίμακα WLEIS»

της

Θεοδωροπούλου Μαρίας

Πρώτη Επόπτρια: Τσακνίδου Ελένη

Δεύτερος Επόπτης: Πνευματικός Δημήτρης

Φλώρινα, Μάιος 2017

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμησή μου στο πρόσωπο που με βοήθησε να φέρω σε πέρας αυτήν την έρευνα και δεν είναι άλλο, από την επόπτριά μου την κ. Τσακιρίδου Ελένη. Ευχαριστώ για την διαθεσιμότητα, τον χρόνο και την καθοδήγηση που μου πρόσφερε για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Στην συνέχεια, θα ήθελα να αφιερώσω την εργασία μου στην αγαπημένη μου οικογένεια: τον πατέρα μου, την μητέρα μου και τον αδερφό μου. Τους ευχαριστώ για την εμπιστοσύνη, την υποστήριξη και την αγάπη που μου πρόσφεραν από την πρώτη μέρα.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	6
1.1 Εισαγωγή	6
1.2 Μορφές νοημοσύνης	9
1.2.1 Γνωστική νοημοσύνη	10
1.2.2 Πνευματική νοημοσύνη.....	11
1.2.3 Πολλαπλή Νοημοσύνη	11
1.3 Οι ορισμοί της συναισθηματικής νοημοσύνης.....	14
1.4 Η αντικειμενική και η αντιληπτή συναισθηματική νοημοσύνη	18
1.5 Τα συστατικά στοιχεία της συναισθηματικής νοημοσύνης	19
1.5.1 Η συναισθηματική νοημοσύνη ως ικανότητα του ατόμου (ability model)	19
1.5.2 Η συναισθηματική νοημοσύνη ως γενικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας (trait model).....	20
1.6 Χαρακτηριστικά υψηλής συναισθηματικής νοημοσύνης	22
1.7 Παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης.....	24
1.7.1 Ο ρόλος της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος.....	26
1.7.2 Συναισθηματική Νοημοσύνη και Φύλο	26
1.7.3 Συναισθηματική Νοημοσύνη και Ακαδημαϊκές σπουδές	27
1.7.4 Συναισθηματική νοημοσύνη και η σχέση της με την ηλικία.....	29
1.8 Τρόποι βελτίωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	33
2. 1 Θεωρητικά μοντέλα και τρόποι μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης.....	33
2. 2 Κλίμακα: Wong Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS) των Wong και Law.	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	36
3. Μεθοδολογία	36
3.1. Σκοπός της έρευνας	36
Ερευνητικά ερωτήματα	36

3.2	Μέθοδος	36
3.3.	Εργαλείο- Ερωτηματολόγιο	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	38
4.	Αποτελέσματα	38
4.1	Ανάλυση αποτελεσμάτων: Δημογραφικά στοιχεία	38
•	Φύλο	38
•	Ηλικία	38
•	Τμήμα σπουδών	39
•	Έτος σπουδών	40
4.2	Ανάλυση αξιοπιστίας και εγκυρότητας.....	41
4.3	Ανάλυση στατιστικών στοιχείων για κάθε άξονα της Συναισθηματικής Νοημοσύνης .	41
4.4	Ανάλυση αποτελεσμάτων του μέσου όρου στους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση το φύλο.	45
4.5	Ανάλυση αποτελεσμάτων του μέσου όρου στους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση το τμήμα σπουδών	48
4.6	Ανάλυση αποτελεσμάτων για τους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση τα έτη σπουδών	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	59
5.1	Συμπεράσματα – Συζήτηση.....	59
5.2	Περιορισμοί της παρούσας έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		62
Ελληνική Βιβλιογραφία.....		62
Ξένη Βιβλιογραφία.....		62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		66

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο τη διερεύνηση των βασικών τομέων της συναισθηματικής νοημοσύνης σε φοιτητές. Το δείγμα αποτελούσαν 409 φοιτητές, εκ των οποίων οι 207 ήταν γυναίκες και οι 202 άνδρες. Οι συμμετάσχοντες προέρχονται από διάφορα τμήματα και έτη σπουδών και οι ηλικίες κυμαίνονταν από 18 – 29 έτη. Στους συμμετέχοντες χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο αυτοαναφορών Wong & Law Emotional Intelligence (WLEIS) που μετρά το επίπεδο της συναισθηματικής νοημοσύνης μέσα από καταστάσεις και ικανότητες, που καλούνταν να επιλέξουν.

Πρόκειται για ένα ενδιαφέρον θέμα για την επιστημονική κοινότητα, παρόλο που το θέμα της συναισθηματικής νοημοσύνης έχει μελετηθεί σε διάφορα πλαίσια, η βιβλιογραφία για την μελέτη της συναισθηματικής νοημοσύνης με διάφορες παραμέτρους παραμένει ελλιπής. Η παρούσα έρευνα θα συνδράμει σε απαντήσεις σε καίρια ερωτήματα όπως αν το αντικείμενο της ή το έτος σπουδών επηρεάζει την ανάπτυξη συναισθηματικής νοημοσύνης. Αρχική μελέτη γίνεται γύρω από τα επίπεδα συναισθηματικής ανάπτυξης ανάμεσα στα δυο φύλα και κατά πόσο τα αποτελέσματα συνδέονται με τις μέχρι τώρα έρευνες. Οι διαφορές που προέκυψαν μεταξύ των δυο φύλων είναι στατιστικά σημαντικές από υποκατηγορία σε υποκατηγορία αλλά τα επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης δεν διαφέρουν και πολύ.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, γίνεται μια ανασκόπηση στην θεωρία της συναισθηματικής νοημοσύνης και στους πολλαπλούς ορισμούς. Έπειτα ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο που περιλαμβάνει τα θεωρητικά μοντέλα και τόπους μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης καθώς και το μοντέλο στο οποίο ανήκει το ακόλουθο ερωτηματολόγιο. Στο τρίτο κεφάλαιο, ακολουθεί η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας ενώ το τέταρτο κεφάλαιο καλύπτεται από τα αποτελέσματα των ευρημάτων μέσα από πίνακες, γραφήματα και σχολιασμό. Πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αποτελείται από τον σχολιασμό και την συζήτηση που θα ακολουθήσει μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων

Ωστόσο η παρούσα έρευνα έχει και κάποιους περιορισμούς που αφορούν την αξιοπιστία του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε και την μεθοδολογία της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο της συναισθηματικής νοημοσύνης (WLEIS) που χρησιμοποιήθηκε είναι ερωτηματολόγιο αυτοαναφορών, που σημαίνει ότι δεν αξιολογεί με βάση αντικειμενικά διατυπωμένα κριτήρια. Οι συμμετέχοντες, δηλαδή, εκφράζουν την προσωπική τους εκτίμηση όσον αφορά τα επίπεδα της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και η οποία ενδεχομένως να διαφέρει από την αντικειμενική τους συναισθηματική νοημοσύνη.

Abstract

This paper aims to explore the main sections of emotional intelligence to students. The sample was consisted of 409 students, of whom 207 were women and 202 were male. The participants come from different departments and years of study and their ages ranged from 18 to 29 years. The Wong & Law Emotional Intelligence (WLEIS) self-report questionnaire was provided to the participants which measures the level of emotional intelligence through situations and abilities that were called to choose upon.

This is an interesting topic for the scientific community, even though the subject of emotional intelligence has been studied in various contexts, the literature on the study of emotional intelligence with various parameters remains incomplete. This research will assist in answering key questions such as whether the subject or year of study affects the development of emotional intelligence. Initial study is conducted around the levels of emotional development between the two sexes and whether the results are related to the research so far. The differences which occurred between the two sexes are statistically significant from subcategory to subcategory but the levels of emotional intelligence do not differ so much.

In the first chapter of this senior thesis, a review is conducted to the theory of emotional intelligence and its multiple definitions. Consequently, the second chapter follows on which includes the theoretical models and places of emotional intelligence measurement as well as the model in which the following questionnaire belongs. In the third chapter, the methodology used for conducting the research is presented, while the fourth chapter is covered by the results of the findings through tables, graphs and annotation. The fifth and final chapters are consisted of the commentary and the discussion that will be followed after the announcement of the results.

However, the present research has some limitations regarding the reliability of the questionnaire used and the methodology of the research. The Emotional Intelligence Questionnaire (WLEIS) used is a self-report questionnaire, meaning that it does not evaluate based on objectively formulated criteria. The participants, specifically, express their personal estimation of their levels of emotional intelligence which may differ from their objective emotional intelligence.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Εισαγωγή

Η συναισθηματική νοημοσύνη έγινε πολύ πρόσφατα τόσο δημοφιλής. Πολλοί υποστηρίζουν ότι δεν πρόκειται για μια καινούργια έννοια αλλά «εμπειρικά και συστηματικά υποστηριζόμενη αναδιατύπωση παλιότερων θεωρητικών απόψεων» (Πλατσίδου, 2004). Πιο γενικά και πριν την αποσαφήνιση του όρου συναισθηματική νοημοσύνη και όλων των μορφών νοημοσύνης, ήδη, από το 1940 ο David Wechsler όρισε την νοημοσύνη ως την συνολική ικανότητα του ατόμου να ενεργεί σκόπιμα, να σκέφτεται λογικά και να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά με το περιβάλλον του. Ο ίδιος αναφέρεται σε μη νοητικά καθώς και νοητικά στοιχεία (Wechsler, 1940), με τα οποία εννοούσε συναισθηματικούς, προσωπικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Ο Wechsler δεν ήταν ο μόνος ερευνητής που διαπίστωσε ότι οι μη νοητικές πτυχές της ευφυΐας είναι σημαντικές για την προσαρμογή και την επιτυχία του ατόμου. Ο Robert Thorndike, από την άλλη, έγραψε για την κοινωνική νοημοσύνη περίπου στα τέλη της δεκαετίας του τριάντα (Thorndike & Stein, 1937). Βέβαια, το έργο των πρωτοπόρων αυτών ξεχάστηκε σε μεγάλο βαθμό ή αγνοήθηκε μέχρι το 1983, όταν ο Howard Gardner άρχισε να γράφει για την πολλαπλή νοημοσύνη. Προτείνοντας οχτώ μορφές νοημοσύνης: Γλωσσική, Μαθηματική, λογική, Οπτικοχωρική, Μουσική, Κιναισθητική, Ενδοπροσωπική, και Διαπροσωπική. Ο Gardner (1983) πρότεινε ότι η ενδοπροσωπική και διαπροσωπική ευφυΐα είναι τόσο σημαντική όσο και το είδος της νοημοσύνης που συνήθως μετριέται με τον δείκτη IQ και τα σχετικά τεστ. Το 1988 ο Bar On ήταν ο πρώτος που μίλησε για το δείκτη της συναισθηματικής νοημοσύνης (emotional quotient – EQ) που προστέθηκε στο Δείκτη Γνωστική Νοημοσύνης (Intelligence Quotient – IQ). Ο Bar On δημιούργησε και το πρώτο τεστ συναισθηματικής νοημοσύνης.

Θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλα σκέλη της έρευνας και της θεωρίας, είναι όμως σαφές ότι από τις αρχές του 1990 υπήρξε μια μακρά παράδοση της έρευνας σχετικά με το ρόλο των μη γνωστικών παραγόντων, βοηθώντας τους ανθρώπους να πετύχουν τόσο στην ζωή τους όσο και στον εργασιακό τους χώρο. Πάνω σε αυτά τα θεμέλια βασίζονται οι τρέχουσες έρευνες σχετικά με την συναισθηματική ευφυΐα.

Όταν ο Salovey και ο Mayer επινόησαν τον όρο συναισθηματική νοημοσύνη το 1990 είχαν επίγνωση των προηγούμενων ερευνών πάνω στις μη γνωστικές πτυχές νοημοσύνης. Περιέγραψαν την συναισθηματική νοημοσύνη ως μια μορφή κοινωνικής νοημοσύνης που περιλαμβάνει την ικανότητα να παρακολουθεί το άτομο τον ίδιο του τον εαυτό και τα αισθήματα και συναισθήματα των άλλων, βάζοντας διακρίσεις μεταξύ τους, να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες αυτές ώστε να καθοδηγεί την σκέψη και τις πράξεις (Salovey & Mayer, 1990).

Οι Salovey και Mayer ξεκίνησαν επίσης ένα πρόγραμμα έρευνας που αποσκοπούσε στο να αναπτύξει έγκυρες μετρήσεις και αποτελέσματα για την συναισθηματική νοημοσύνη και στο να εξερευνήσουν τη σημασία της. Για παράδειγμα, σε μία μελέτη βρήκαν ότι όταν μια ομάδα ανθρώπων είδε μια ταινία που μπορούσε να προκαλέσει αναστάτωση και αρνητικά συναισθήματα, εκείνοι που σημείωσαν την υψηλότερη βαθμολογία σε τεστ συναισθηματικής διαύγειας (η οποία είναι η ικανότητα να αναγνωρίζουμε και να ονομάζουμε πια διάθεση βιώσαμε) ήταν και αυτοί που ανέκτησαν την ψυχραιμία τους πιο γρήγορα (Salovey, Mayer, Goldman, Turvey, & Palfai, 1995). Σε μια άλλη μελέτη, τα άτομα που είχαν υψηλότερη βαθμολογία στην ικανότητα να αντιλαμβάνονται με ακρίβεια, να κατανοούν και να εκτιμούν τα συναισθήματα των άλλων ήταν σε καλύτερη θέση να ανταποκριθούν με ευελιξία στις αλλαγές του κοινωνικού τους περιβάλλοντος και την δημιουργία υποστηρικτικών κοινωνικών δικτύων (Salovey, Bedell, Detweiler, & Mayer, 1999).

Όπως προαναφέρθηκε ένας από τους σημαντικότερους ερευνητές που βοήθησε στην εξέλιξη της συναισθηματικής νοημοσύνης και των χαρακτηριστικών της, ήταν ο Reuven Bar On, ο οποίος πρότεινε ένα μοντέλο που βασίζεται στη θεωρία της προσωπικότητας η οποία αναδεικνύει την συν-εξάρτηση της ικανότητας με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας για την εφαρμογή τους για την προσωπική ευημερία. Εξετάζει πέντε συστατικά της συναισθηματικής νοημοσύνης τα οποία είναι: ενδοπροσωπικά, διαπροσωπικά, η προσαρμοστικότητα, η διαχείριση του άγχους και η γενική διάθεση με τα επιμέρους συστατικά της κάθε υποκατηγορίας. Ο Bar on εκτιμά ότι η συναισθηματική και γνωστική νοημοσύνη συμβάλλει στη γενική νοημοσύνη ενός ατόμου που δείχνει ότι έχει δυνατότητες να επιτύχει στη ζωή. Το μοντέλο Bar-On παρέχει τη θεωρητική βάση για την EQ-i, η οποία αναπτύχθηκε αρχικά για την αξιολόγηση διαφόρων πτυχών αυτού του μοντέλου. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η συναισθηματική-κοινωνική νοημοσύνη είναι μια διατομή των αλληλένδετων συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων, δεξιοτήτων και διαμεσολαβητών που καθορίζουν πόσο αποτελεσματικά μπορούμε να κατανοήσουμε και να εκφράσουμε τον εαυτό μας, τους άλλους, τη συσχέτιση μαζί τους όπως και την αντιμετώπιση των καθημερινών απαιτήσεων.

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην έκδοση βιβλίων του Daniel Goleman (1995, 1998). Στις αρχές της δεκαετίας του 90, ο Daniel Goleman εστίασε την προσοχή του στην δουλειά των Salovey και Mayer, και αυτό οδήγησε στην συγγραφή του βιβλίου του, “Emotional intelligence”. Ο Goleman ήταν συγγραφέας επιστημονικών άρθρων για την New York Times, όπου η ειδικότητα του ήταν η έρευνα για τον εγκέφαλο και την συμπεριφορά. Είχε εκπαιδευτεί σαν ψυχολόγος στο πανεπιστήμιο του Harvard εκεί όπου συνεργάστηκε με τον David McClelland μεταξύ άλλων πολλών. Ο McClelland (1973) ήταν σε μία ομάδα ερευνητών, που όλο και μεγάλωνε, οι οποίοι ερευνούσαν το πόσο λίγο τα παραδοσιακά τεστ της γνωστικής νοημοσύνης μας λένε σχετικά με το τι χρειάζεται για να υπάρχει επιτυχία στην ζωή.

Ο Goleman μιλά για την “νοημοσύνη της καρδιάς” και ορίζει την συναισθηματική νοημοσύνη ως “την ικανότητα ενός ατόμου να αναγνωρίζει τα συναισθήματά του και τα συναισθήματα των άλλων, να τα χειρίζεται αποτελεσματικά και να δημιουργεί κίνητρα για τον εαυτό του”.

Προτείνει τέσσερις συναισθηματικές δεξιότητες:

- Αυτοεπίγνωση (self-awareness): αναφέρεται στην επίγνωση των συναισθημάτων, στην αυτοαξιολόγηση και την αυτοπεποίθηση.
- Αυτοέλεγχο (self-management): αναφέρεται στην αυτοπειθαρχία, την αυτορύθμιση, την αξιοπιστία, την ευσυνειδησία και την προσαρμοστικότητα.
- Κοινωνικές δεξιότητες (social awareness): πρόκειται για δεξιότητες επιρροής, επικοινωνίας, ηγεσίας, καταλυτικής δράσης όσον αφορά την αλλαγή, χειρισμός διαφωνιών, καλλιέργεια δεσμών, συνεργασία, ομαδικότητα.
- Διαχείριση σχέσεων (relationship management): η ικανότητα κατανόησης των άλλων, η ενίσχυση της ανάπτυξης των άλλων, ο σωστός χειρισμός της διαφορετικότητας.

Οι Bradberry & Greaves στο βιβλίο τους “Συναισθηματική Νοημοσύνη: Το απλό βιβλίο” (2006) κάνουν μια αξιόλογη προσπάθεια να παρουσιάσουν την έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με έναν πιο κατανοητό και πρακτικό τρόπο, σε σχέση με τον Goleman. Κάνουν λόγο για τη “συναισθηματική διάσταση της λογικής” και ορίζουν τη Συναισθηματική Νοημοσύνη ως την ικανότητα ενός ατόμου να αναγνωρίζει και να συνειδητοποιεί τα συναισθήματά του και να χρησιμοποιεί την επίγνωση αυτή για να χειρίζεται τη συμπεριφορά και τις σχέσεις του. Τονίζουν ότι η Συναισθηματική Νοημοσύνη καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο: α) συμπεριφερόμαστε β) χειριζόμαστε την πολυπλοκότητα των κοινωνικών μας σχέσεων γ) παίρνουμε προσωπικές αποφάσεις που καταλήγουν σε θετικά αποτελέσματα

Προτείνουν τέσσερις συναισθηματικές δεξιότητες όμοιες με αυτές του Goleman, όπως προαναφέρθηκαν οι οποίες συγκροτούν την έννοια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης στην πράξη. Οι συναισθηματικές δεξιότητες που προτείνουν ο Bradberry & Greaves σχετίζονται και αυτές με την αυτεπίγνωση, την αυτοδιαχείριση, την κοινωνική επίγνωση και την διαχείριση των σχέσεων με άλλους ανθρώπους.

Πολλά είναι τα μοντέλα που διατυπώθηκαν για να εξηγήσουν τη δομή της έννοιας και ακόμα περισσότερα είναι τα διάφορα τεστ, ερωτηματολόγια και κλίμακες που κατασκευάστηκαν για να μετρήσουν το πολυσυζητημένο πλέον EQ (Emotional quotient- Δείκτης Συναισθηματικής Νοημοσύνης).

1.2 Μορφές νοημοσύνης

Για αρκετά χρόνια υπήρχε η θεώρηση μίας μορφής νοημοσύνης και συγκεκριμένα της γνωστής σε όλους, γνωστικής νοημοσύνης (Intelligence Quotient), ωστόσο η συστηματική έρευνα έχει αναδείξει περισσότερες μορφές τις τελευταίες δεκαετίες. Πρόκειται για θεώρηση που περιλαμβάνει πολλαπλάσια νοημοσύνης (Multiple Intelligence), πνευματικής (Spiritual Intelligence) καθώς και συναισθηματικής (Emotional Intelligence), το κύριο αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Είναι παγκόσμια αποδεκτό ότι η νοημοσύνη και πιο συγκεκριμένα τα παραδοσιακά τεστ νοημοσύνης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ακαδημαϊκή καριέρα καθώς και στη γενικότερη επιτυχία στην επαγγελματική σταδιοδρομία. (Drasgow, 2003, Furnham, 2005). Στις αρχές του περασμένου αιώνα είχαν προταθεί διαφορετικές απόψεις που είχαν σχέση με τη δομή της νοημοσύνης με την πιο επικρατούσα του Thurstone (1938), ο οποίος ισχυρίστηκε ότι η νοημοσύνη κατανοείται καλύτερα αν θεωρηθεί ότι αποτελείται από επτά πνευματικές ικανότητες όπως για παράδειγμα η αριθμητική αιτιολόγηση, η ικανότητα υπολογισμού του χώρου, καθώς και η λεκτική κατανόηση, όπου εξηγούν πολλούς διαφορετικούς τρόπους ικανότητας. Αυτές οι διαφορές πάνω στη δομή της νοημοσύνης αντανακλούν την ανάγκη διαφορετικών στατιστικών αναλύσεων που συμφιλιώνονται με συμβιβάσιμα ιεραρχικά μοντέλα οργάνωσης της νοημοσύνης (Vernon, 1956).

Σύμφωνα με τον Βρετανό ψυχολόγο P.E. Vernon, στη δομή της νοημοσύνης υπάρχει ένας γενικός παράγοντας (g) που είναι κοινός σε όλες τις λειτουργίες και μείζονες ειδικοί παράγοντες που ο καθένας τους υπεισέρχεται μόνο σε μια μικρότερη ομάδα πνευματικών δραστηριοτήτων. Στο κατώτερο επίπεδο της ιεραρχίας βρίσκονται οι ειδικοί παράγοντες (s) που τους διαδέχονται οι υπόλοιποι στο επόμενο. Έτσι σύμφωνα με τη θεωρία της ιεραρχικής οργάνωσης της νοημοσύνης, οι διαφορές μεταξύ των ατόμων στη νοημοσύνη εκτείνονται ως προς καθένα από τα επάλληλα επίπεδα και τα επιμέρους στοιχεία τους. Αντιθέτως, δεν υπήρχε διαφωνία μεταξύ των γνωστικών ικανοτήτων και των τύπων που συνθέτουν μια έγκυρη μεταβλητή της ατομικής νοημοσύνης.

Συνεπώς, το περιεχόμενο των τεστ νοημοσύνης παραδοσιακά αντανακλά αυτό που χαρακτηρίζεται ως ικανότητα λύσης προβλημάτων, ή ακαδημαϊκή νοημοσύνη διαφορετικά (Furnham, 2005). Ο Furnham (2005) μαζί με άλλους (Gardner, 1999; Harvey, Novicevic, and Kiessling, 2002 Riggio, Murphy, and Pirozzolo, 2002), υποστήριξε ότι τα παραδοσιακά τεστ νοημοσύνης είναι περιορισμένου φάσματος και ότι διαφορετικά είδη νοημοσύνης χρειάζονται στο να πετύχεις στη δουλειά.

Ο Harvey et al. 2002 πρότεινε οκτώ διαφορετικά σημαντικά είδη νοημοσύνης που περιλαμβάνουν κοινωνικό-πολιτισμό, πολιτική, καινοτομία και συναισθηματική

νοημοσύνη. Συγκεκριμένα, σε μια ανερχόμενη παγκόσμια αγορά η αντίληψη ότι η πολιτισμική νοημοσύνη, ως η ικανότητα της δημιουργίας καινοτόμων τρόπων αντίληψης, συλλογή δεδομένων και δουλειάς σε ένα νέο πολιτισμό (Earley and Ang, 2003) επηρεάζουν σημαντικά την εκλογή και ανάπτυξη του ανθρώπου στον επαγγελματικό τομέα..

1.2.1 Γνωστική νοημοσύνη

Η ανθρώπινη κοινωνία το θεωρούσε ως το σημαντικότερο κριτήριο για την διαβάθμιση ενός ανθρώπου στα πλαίσια της ευφυΐας. Ο συναισθηματικός κόσμος και οι ψυχικές λειτουργίες του ατόμου και το πώς αυτές συνθέταν την ανθρώπινη οντότητα δεν αποτελούσαν στοιχεία ευφυΐας. Για την ορθή εξέταση της γνωστικής νοημοσύνης αναπτύχθηκαν ειδικές κλίμακες μέτρησης, τα γνωστά IQ test. Το πρώτο IQ test επινοήθηκε από τον γνωστό Γάλλο Ψυχολόγο Alfred Binet το 1903 και χρησιμοποιήθηκε από τη πρωτοβάθμια εκπαιδευτική αρχή του Παρισιού για την αξιολόγηση των ικανοτήτων των μαθητών, σε διάφορα σχολεία του Παρισιού.

Επίσης, το 1939 ο David Wechsler παρουσίασε IQ test ενώ εργαζόταν στο ψυχιατρείο Bellevue της Νέας Υόρκης. Το test αυτό αποτέλεσε την βάση για την δημιουργία δύο διαφορετικών test νοημοσύνης. Το πρώτο αφορούσε παιδιά και ονομαζόταν WISC (Wechsler Intelligence Scale For Children) ενώ το δεύτερο προσαρμοσμένο για ενήλικες ονομαζόταν WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale).

Ο δείκτης νοημοσύνης I.Q (Intelligence Quotient), προτάθηκε αρχικά από τον γερμανό ψυχολόγο William Stern (1817-1938). Πρόκειται για καθαρό αριθμό που προκύπτει αν διαιρέσουμε την πνευματική ηλικία (Π.Η) ενός ατόμου με τη χρονολογική του ηλικία (Χ.Η) και πολλαπλασιάσουμε το πηλίκιο που προκύπτει με το 100. Ο αριθμός που προκύπτει αναφέρεται ως πηλίκιο ευφυΐας η I.Q. Σε παγκόσμια κλίμακα οι τιμές I.Q που προσδιορίζουν τις ικανότητες του ατόμου κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- I.Q κάτω του 70 θεωρείται ότι διαθέτουν άτομα με ελάχιστες έως καθόλου ικανότητες (διανοητικά καθυστερημένα άτομα)
- I.Q μεταξύ 70-79 διαθέτουν άτομα με οριακές (borderline) ικανότητες
- I.Q μεταξύ 80-89 θεωρείται χαμηλό.
- I.Q μεταξύ 90-109 προσδιορίζει το μέσο τύπο ικανοτήτων.
- I.Q μεταξύ 110-119 κρίνεται υψηλό.
- I.Q μεταξύ 120-139 προσδιορίζει άτομα με μοναδικές ικανότητες.
- I.Q πάνω από 140 θεωρείται ότι διαθέτουν άτομα που χαρακτηρίζονται ιδιοφυή.

Έχει παρατηρηθεί πως ο δείκτης νοημοσύνης παραμένει σχετικά σταθερός στη διάρκεια της ζωής. Ωστόσο, σε παλαιότερες έρευνες (Sontag, Baker, and Nelson, 1958) βρέθηκε πως τα παιδιά που ήταν πιο ενεργητικά, συναισθηματικά ανεξάρτητα

και ερευνητικά στο περιβάλλον, αύξαναν τον δείκτη νοημοσύνης τους κατά την υπόλοιπη διάρκεια της ζωής τους.

1.2.2 Πνευματική νοημοσύνη

Μια άλλη μορφή νοημοσύνης αποτελεί η πνευματική νοημοσύνη. Θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό είδος νοημοσύνης αφού συντελεί στο να διατηρεί το άτομο ισορροπία τόσο στον ψυχισμό του όσο και στον εργασιακό του χώρο. Οι Zohar και Marshall (2004) θεωρούν ως πνευματική νοημοσύνη, την νοημοσύνη που καθοδηγεί το άτομο να επιλύει προβλήματα, να ορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο καθορίζονται οι πράξεις και η ζωή του και που τον βοηθά να συνειδητοποιεί το πόσο ορθές ή λανθασμένες, είναι οι κινήσεις του και οι αποφάσεις που παίρνει. Κατά τον Simpkins (2004) η πνευματική νοημοσύνη δεν σχετίζεται με κάποια θρησκευτική πίστη ωστόσο μπορεί να ορισθεί μέσα από κάποια κριτήρια όπως: η ειλικρίνεια, η συμπόνια, ο σεβασμός στον εσωτερικό κόσμο του ατόμου, η γενναιοδωρία, η ικανότητα ενός ατόμου να μπορεί να ζει χωρίς την ύπαρξη υλικών αγαθών.

Χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την πνευματική νοημοσύνη είναι:

- Η ικανότητα για την αντιμετώπιση και την υπέρβαση των δυσκολιών.
- Η ικανότητα συσχέτισης καταστάσεων φαινομενικά άσχετων μεταξύ τους.
- Η έμπνευση από οράματα και αξίες.
- Η ικανότητα της προσαρμοστικότητας.

Η διαδικασία ανάπτυξης της πνευματικής νοημοσύνης είναι επίκτητη διαδικασία. Πάνω από όλα το άτομο θα πρέπει να πιστεύει ότι μπορεί να τα καταφέρει, θα πρέπει να αναγνωρίζει τα προβλήματα που προκύπτουν και να τα επιλύει, να χαράζει την πνευματική του πορεία αλλά να έχει και την ικανότητα να την αλλάζει εάν χρειασθεί, να νιώθει οικείος με οτιδήποτε απρόβλεπτο συμβαίνει και να ζει για να υπηρετεί - εξυπηρετεί τους άλλους. Οι έρευνες δείχνουν πως τα άτομα με υψηλά επίπεδα πνευματικής νοημοσύνης υποφέρουν σε πολύ μικρό βαθμό από κατάθλιψη, νεύρωση και διακατέχονται από υψηλά επίπεδα αλτρουισμού.

1.2.3 Πολλαπλή Νοημοσύνη

Ο κυριότερος εμπνευστής της Θεωρίας της Πολλαπλής Νοημοσύνης, ήταν ο Howard Gardner με το βιβλίο του *Frames of Mind: The theory of multiple intelligences* (1993) όπου αποτελεί μία διαφορετική προσέγγιση, βασιζόμενη σε ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών ερευνών (ψυχολογικών, ανθρωπολογικών, βιολογικών) και υποστηρίζει πως η νοημοσύνη χωρίζεται σε εννέα τομείς οι οποίοι έχουν την έδρα τους σε διαφορετικά σημεία του εγκεφάλου μας. Κάθε ένας τομέας ξεχωριστά είναι αρκετά σημαντικός, όχι όμως και το ίδιο αναπτυγμένος σε κάθε άτομο. Η νοημοσύνη

δημιουργείται βιολογικά, αλλά ο βαθμός ανάπτυξης της εξαρτάται από τις προσωπικές εμπειρίες του καθενός. Όσο περισσότερο χρόνο ξοδεύει κανείς στη χρήση και ενίσχυση της νοημοσύνης και όσο καλύτερη καθοδήγηση και ενθάρρυνση δέχεται, τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ανάπτυξης του συγκεκριμένου τομέα νοημοσύνης. Τα είδη νοημοσύνης κατά τον Howard Gardner :

- Γλωσσική νοημοσύνη

Η γλωσσική νοημοσύνη δεν εμπεριέχει μόνο τρόπους παραγωγής της γλώσσας, αλλά και την ευαισθησία για λεπτές αποχρώσεις, κανόνες και ρυθμούς της γλώσσας . Αυτό το είδος νοημοσύνης σχετίζεται με λέξεις είτε προφορικά είτε γραπτά. Οι άνθρωποι με λεκτική- γλωσσική νοημοσύνη επιδεικνύουν μια ευκολία στη χρήση των λέξεων και της γλώσσας και στην κατανόηση οδηγιών και σημασιών λέξεων. Είναι συνήθως καλοί στην ανάγνωση, στον γραπτό λόγο, στην αφήγηση ιστοριών και στην απομνημόνευση λέξεων και ημερομηνιών. Μαθαίνουν καλύτερα μέσω της ανάγνωσης, της τήρησης σημειώσεων και της συζήτησης και διαθέτουν πειθώ, δράση και χιούμορ.

- Μουσική – Ρυθμική νοημοσύνη

Μουσική νοημοσύνη είναι η ικανότητα να απολαμβάνεις, να εκτελείς και να συνθέτεις μουσικά κομμάτια. Εμπεριέχει ευαισθησία στην κίνηση, στο ρυθμό και στη χροιά του ήχου καθώς και τη συναισθηματική ανταπόκριση σε αυτά.

- Χωροταξική νοημοσύνη

Νοημοσύνη χώρου είναι η ικανότητα να παρατηρείς και να χειρίζεσαι νοερά με επιδεξιότητα μια μορφή ή αντικείμενο, να παρατηρείς και να δημιουργείς τάσεις, ισορροπίες και συνθέσεις με μια παραστατική και χωρική έκθεση. Τα άτομα με παραστατική νοημοσύνη , έχουν πολύ καλό προσανατολισμό στο χώρο, διαθέτουν πολύ ισχυρή οπτική μνήμη, καλλιτεχνική τάση και φαντασία.

- Λογικομαθηματική νοημοσύνη

Λογική / μαθηματική νοημοσύνη είναι η ικανότητα να ερευνάς σχέδια, κατηγορίες και σχέσεις με το χειρισμό αντικειμένων ή συμβόλων και να πειραματίζεσαι με έναν ελεγχόμενο και πειθαρχημένο τρόπο. Επίσης, να αναγνωρίζεις και να χειρίζεσαι περιληπτικά σχέδια και σχέσεις. Σχετίζεται με αριθμούς, με τη λογική, την αφαιρετική ικανότητα και την ικανότητα επαγωγικής και απαγωγικής λογικής. Παρόλο που τα άτομα με λογική / μαθηματική νοημοσύνη θα περίμενε κανείς να υπερέχουν στα μαθηματικά, στο σκάκι, στον προγραμματισμό υπολογιστών και σε άλλες λογικές ή αριθμητικές δραστηριότητες, η αλήθεια είναι ότι διαθέτουν ιδιαίτερες ικανότητες συλλογισμού, αναγνώρισης περιληπτικών σχεδίων, επιστημονικής σκέψης και έρευνας καθώς και εκτέλεσης σύνθετων.

- Κινησθητική νοημοσύνη

Κιναισθητική νοημοσύνη είναι στην ουσία η σωματική ικανότητα να χρησιμοποιείς εξαιρετα και συνδυασμένα τις κινητικές δεξιότητες ώστε το σώμα να λύνει προβλήματα, να επινοεί νέες καταστάσεις και να μεταβιβάζει ιδέες και συναισθήματα. Πιο συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά της σωματικής νοημοσύνης είναι ο αβίαστος έλεγχος των κινήσεων, ο έλεγχος προσχεδιασμένων κινήσεων, η επέκταση της γνώσης μέσω του σώματος, η αρμονία σώματος και εγκεφάλου, οι μιμητικές ικανότητες και η βελτίωση των λειτουργιών του σώματος, επιδεξιότητα για λεπτές κινήσεις όπως αυτή που απαιτείται για το χορό, τον αθλητισμό, τη χειρουργική επέμβαση κ.λπ.

- Διαπροσωπική νοημοσύνη

Διαπροσωπική νοημοσύνη είναι η ικανότητα να καταλαβαίνεις τους άλλους ανθρώπους, να επισημαίνεις τους σκοπούς, τα κίνητρα και τα ενδιαφέροντά τους και να δουλεύεις μαζί τους αποτελεσματικά, δηλαδή να αλληλεπιδράς με τους άλλους. Οι άνθρωποι που έχουν αναπτυγμένη διαπροσωπική νοημοσύνη είναι συνήθως εξωστρεφείς, επικοινωνούν αποτελεσματικά και εύκολα με άλλους και μπορεί να είναι είτε ηγέτες είτε οπαδοί. Μαθαίνουν καλύτερα δουλεύοντας ομαδικά και απολαμβάνουν συχνά τη συζήτηση.

- Ενδοπροσωπική νοημοσύνη

Η ενδοπροσωπική νοημοσύνη είναι η ικανότητα για κατανόηση των βαθύτερων αισθημάτων, επιθυμιών και ιδεών του εαυτού μας. Αποτελεί ικανότητα προσωπικής γνώσης που στρέφεται προς τον ίδιο μας τον εαυτό. Άτομα που κατέχουν αυτόν τον τύπο νοημοσύνης γνωρίζουν τις αδυναμίες τους, τα συναισθήματα, τους στόχους και τα κίνητρά τους δηλαδή διαθέτουν αυτογνωσία και αυτοαντίληψη. Αυτά τα άτομα είναι συνήθως εσωστρεφή και προτιμούν να εργάζονται ατομικά. Ασχολούνται με αναζητήσεις που βασίζονται στην σκέψη, όπως με τη φιλοσοφία. Μαθαίνουν καλύτερα όταν επικεντρώνονται σε ένα συγκεκριμένο θέμα μόνοι τους και είναι τελειομανείς. Τα στοιχεία που τους χαρακτηρίζουν είναι η αυτό-συγκέντρωση, η επιμέλεια, η προσοχή, η κατανόηση διαφορετικών αισθημάτων και η ανάλογη συμπεριφορά, η υπερατομική αίσθηση του εαυτού τους και η υψηλή μεθοδικότητα στη σκέψη και στη λογική.

- Νατουραλιστική νοημοσύνη

Η φυσιοκρατική νοημοσύνη σχετίζεται με τη φύση και τη σύνδεση της πληροφορίας με το φυσικό περίγυρο. Είναι η ένατη και νεότερη νοημοσύνη (προστέθηκε στη θεωρία το 1996). Τα άτομα με φυσιοκρατική νοημοσύνη είναι ευαίσθητα ως προς τη φύση και τη θέση τους μέσα σε αυτήν και διαθέτουν μεγαλύτερη ευκολία στη φροντίδα και την αλληλεπίδραση με τα ζώα. Μπορούν επίσης να διακρίνουν αλλαγές στον καιρό ή στο φυσικό τους περίγυρο και να αναγνωρίζουν και να ταξινομούν τα διάφορα είδη.

1.3 Οι ορισμοί της συναισθηματικής νοημοσύνης

Πολλοί ερευνητές δέχονται τα αισθήματα με αρνητικό τρόπο ως μια ανοργάνωτη διακοπή της πνευματικής άσκησης που παρουσιάζεται ορθολογικά (Fineman, 2000). Για πολλά χρόνια, αυτή η άποψη διείσδυσε στην ιδεολογία των βιβλιογραφιών σχετικά με έρευνες που ασχολούνται με τα συναισθήματα και κατά πόσο επηρεάζουν τον εργασιακό χώρο μας. Όπως επίσης και ο Young (1936) περιέγραψε τα συναισθήματα σαν να μην έχεις κανένα ίχνος συνειδητού σκοπού και επομένως τα όρισε ως έντονες αναστατώσεις για το άτομο σαν ολότητα (Young, 1943). Πολλοί, όμως, είναι και οι ερευνητές οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι τα συναισθήματα είναι απαραίτητα στην λογική σκέψη (Damasio, 1994, Easterbook, 1959) ενώ παράλληλα ο Leeper (1948) εστιάζει την προσοχή του σε μια κινητήρια δύναμη των συναισθημάτων και ότι τα συναισθήματα πυροδοτούν διαδικασίες, οι οποίες διεγείρουν, διατηρούν και διευθύνουν την προσοχή.

Η έννοια της ΣΝ έγινε δημοφιλής στους οργανισμούς και δίνει έδαφος στην αγορά για έρευνα και εκπαίδευση στις αρχές της δεκαετίας του 90. Μελετώντας σχετικές έρευνες για τη συναισθηματική νοημοσύνη, ο μελετητής θα διαπιστώσει ευθύς αμέσως, πως δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, όπως συμβαίνει με τη γνωστική νοημοσύνη. Στην κατεύθυνση εύρεσης κοινά αποδεκτού ορισμού, οι Mayer και Salovey (1990), αφού πρώτα μελέτησαν, παρόμοιες έρευνες που είχαν προηγηθεί, πριν τις δικές τους κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι πρέπει να προστεθεί στην έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης και η ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται, να εκφράζει με σωστό τρόπο και τέλος να διαχειρίζεται αποτελεσματικά τα συναισθήματα του, ώστε να τα χρησιμοποιεί σε καθημερινή βάση, στον τρόπο που σκέπτεται και επικοινωνεί με το περιβάλλον γύρω του.

Στη μελέτη τους οι Salovey και Sluyter (1997) με τίτλο «Συναισθηματική Ανάπτυξη και Συναισθηματική νοημοσύνη» όπου επιχειρήθηκε να προσδιοριστεί η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, από την πλευρά της ικανότητας του ατόμου να κρίνει και να αξιολογεί τις καταστάσεις γύρω του, καθώς και να εκφράζει τα συναισθήματα του, με τέτοιο τρόπο, που να βοηθούν το άτομο να προωθή την διανοητική του εξέλιξη.

Στον αντίποδα, της παραπάνω θεωρίας, εκφράστηκε και μία άλλη άποψη από τους Mayer και Cobb (2000), η οποία καταπιάνεται και αυτή με τη δυνατότητα που έχουν τα άτομα να αντιλαμβάνονται τις τυχόν συναισθηματικές πληροφορίες του περιβάλλοντος, με κυριότερα εργαλεία την αντιληπτική ικανότητα, την απομνημόνευση, την κατανόηση και τέλος χαλιναγώγηση των προσωπικών τους συναισθημάτων. Συμπεραίνουμε, λοιπόν από τα παραπάνω, ότι η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, αποτελείται από τέσσερα κομμάτια, τα οποία υπακούουν σε μία ιεραρχική διαστρωμάτωση, με γνώμονα το βαθμό της γνωστικής τους εκλέπτυνσης. Οπότε και έχουμε, στο πρώτο κομμάτι, της συναισθηματικής νοημοσύνης, τη δυνατότητα των ανθρώπων να κρίνουν ορθά και στη συνέχεια να

προωθούν με το σωστό τρόπο, τα εκάστοτε συναισθήματα τους. Ακόμα, εδώ μπορεί να προστεθεί, η αντιληπτική ικανότητα των ατόμων σε σχέση με την έγκαιρη κατανόηση των συναισθημάτων των άλλων ανθρώπων (Mayer et. al., 1999). Στο δεύτερο κομμάτι έχουμε, την ένταξη της έννοιας της συναισθηματικής νοημοσύνης, αυτή τη φορά όμως σε έναν άλλο τομέα, στη δυνατότητα των ατόμων να διαχειρίζονται την εν λόγω έννοια με σκοπό να βοηθηθούν στην προσαρμογή τους σε κάποιο περιβάλλον (Mayer and Salovey, 1997). Απώτερος σκοπός είναι, να ενεργοποιηθούν αυτοί οι εσωτερικοί μηχανισμοί που διαθέτει ο άνθρωπος, ώστε να δημιουργήσουν θετική προδιάθεση για εξέλιξη και δημιουργία, ανακόπτοντας τις αρνητικές επιρροές του περιβάλλοντος (Mayer et. al., 2002). Στο τρίτο κομμάτι, η συναισθηματική νοημοσύνη, λαμβάνει τη μορφή μίας έννοιας που συσχετίζεται άμεσα με την υψηλή διάνοηση και τη συνακόλουθη ικανότητα των ατόμων, να αντιληφθούν την πηγή των ίδιων των συναισθημάτων τους. Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί, το γεγονός πως σύμφωνα με αυτήν την άποψη, δίνεται μεγάλη σημασία στη μελλοντική εξέλιξη των συναισθημάτων και φυσικά, τη μορφή που αυτά θα έχουν σε μήκος χρόνου (Mayer and Salovey, 1997). Στο τέταρτο κομμάτι, αναφέρεται η δυνατότητα των ανθρώπων να διαχειρίζονται συναισθήματα, όπως είναι η πειθώς, η παραγωγή χρήσιμων ιδεών, με την προοπτική να φανούν χρήσιμα στο γενικότερο κοινωνικό σύνολο, παρέχοντας μία ευκαιρία προόδου, τόσο ατομικής όσο και συλλογικής (Mayer and Salovey, 1993).

Σε αυτό το σημείο, θα ήταν καλό να αναφερθεί και η άποψη που έχει εκφραστεί από μία μερίδα αναλυτών, πως η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, περικλείει και στοιχεία του ανθρώπινου χαρακτήρα, όπως είναι το πείσμα και η θετική αντιμετώπιση των καταστάσεων της καθημερινότητας (Goleman, 1995). Επίσης, μπορεί να προστεθεί στα παραπάνω, το γεγονός ότι πολλές φορές ενεργούμε με γνώμονα το συναίσθημα και όχι με τη λογική, καθώς και να εξωτερικεύουμε τα συναισθήματα μας με μη λεκτικές μεθόδους (Tett et. al., 2006).

Κατά την άποψη του Goleman (1998), η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, έχει ως βασική χρήση της, την προσπάθεια να περιγραφούν συναισθηματικές καταστάσεις ή ακόμα και δυνατότητες των ανθρώπων, σχετικά με την καταβολή σωματικής αλλά και πνευματικής προσπάθειας, ώστε να επιτευχτεί ένας σκοπός που έχει τεθεί. Ακόμα, σε αυτό μπορεί να προστεθούν και χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που έχουν να κάνουν με την εγκράτεια, την αντοχή στις κακουχίες και τις αποτυχίες, καθώς και η υπομονή που επιδεικνύει το εκάστοτε άτομο (Cairney et. al., 2005). Γενικότερα, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως, η κυριότερη ενασχόληση της ΣΝ είναι η ανθρώπινη συμπεριφορά, δηλαδή, τα συναισθήματα και οι ενστικτώδεις αντιδράσεις, σε ερεθίσματα του περιβάλλοντος στην καθημερινή ζωή.

Ο Goleman (1998), ύστερα από έρευνες διαπίστωσε, πως υπάρχουν συγκεκριμένοι τομείς της συναισθηματικής νοημοσύνης, οι οποίοι είναι: η συναισθηματική κατανόηση και η παράλληλη ερμηνεία των συναισθημάτων, όχι του ίδιου του ατόμου αλλά των ανθρώπων γύρω του. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε

να πούμε ότι, η άποψη αυτή αναφέρεται στην κατανόηση των ενεργειών και του τρόπου σκέψης των άλλων ατόμων. Με άμεσο αποτέλεσμα των παραπάνω, το άτομο που ενεργεί με αυτόν τον τρόπο να καθίσταται ικανό, να διαχειρίζεται τα συναισθήματα του καλύτερα, να περιορίζει τις αρνητικές του παρορμήσεις, καθώς και να αλληλεπιδρά στις σχέσεις του με τον περίγυρο του ομαλά αποφεύγοντας τις συγκρούσεις, επιδεικνύοντας υπομονή αλλά και ήρεμη επιμονή στην επίτευξη του εκάστοτε στόχου που έχει θέσει. Τέλος, πολύ σημαντικό παράγοντα, θεωρεί ο Goleman την αυτογνωσία, την οποία αναγάγει σε εργαλείο, με το οποίο το άτομο μπορεί να ερμηνεύσει και να κατανοήσει, με αντικειμενικό τρόπο το ψυχικό του κόσμο.

Κατά συνέπεια, μπορούμε να συμπεράνουμε πως ο Goleman (1995) θέλοντας να ορίσει τη συναισθηματική νοημοσύνη, οδηγείται στο συμπέρασμα πως η εν λόγω έννοια, πρεσβεύει τα θετικά στοιχεία της προσωπικότητας τα οποία όμως δεν έχουν καμία σχέση με το δείκτη νοημοσύνης. Ακόμα, επεκτείνοντας την έρευνα του ο Goleman (2001) οδηγείται σε έναν σύντομο ορισμό της συναισθηματικής νοημοσύνης περιλαμβάνοντας τα εξής:

- i. Την ικανότητα των ανθρώπων να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα τους (αυτοεπίγνωση).
- ii. Την ικανότητα των ανθρώπων να ρυθμίζουν τα συναισθήματα τους (αυτοδιαχείριση).
- iii. Την ικανότητα των ανθρώπων να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των άλλων (κοινωνική συνειδητοποίηση).
- iv. Την ικανότητα των ανθρώπων να ρυθμίζουν τα συναισθήματα των άλλων (διαχείριση σχέσης).

Συνακόλουθα, ο Bar-on (2000) θέλοντας να προσδώσει έναν ορισμό για τη συναισθηματική νοημοσύνη, οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως, αποτελεί ένα συνονθύλευμα ψυχικών ικανοτήτων αλλά και γνώσεων, που αποκτά το άτομο, από τη συναναστροφή του μέσα στην κοινωνία με άλλους ανθρώπους. Όλα αυτά κατά τον οδηγούν, στο να διαχειρίζεται τις καθημερινές καταστάσεις της ζωής του αποτελεσματικότερα. Γίνεται κατανοητό, ότι αναφέρεται σε ικανότητες που έχουν να κάνουν με το ίδιο το άτομο, καθώς και με το ψυχικό του κόσμο, όπως εξετάζουμε και παρακάτω.

Σε αυτό το σημείο, καλό είναι να τονιστεί ότι, η εν λόγω άποψη συμπεριλαμβάνει πέντε βασικά σημεία (Bar-on 1997), τα οποία είναι:

- i. Την ικανότητα των ανθρώπων να γνωρίζουν τον εαυτό τους σε βάθος, δηλαδή την αυτογνωσία.
- ii. Την ικανότητα των ανθρώπων να είναι σε θέση να συνάπτουν διαπροσωπικές σχέσεις με άλλους ανθρώπους.
- iii. Την ικανότητα να προσαρμόζονται καλύτερα και ταχύτερα στις αλλαγές του περιβάλλοντος, καθώς και να εξελίσσονται μέσα σε αυτό.

iv. Την ικανότητα να χαλιναγωγούν τα συναισθήματα τους, ειδικά τα αρνητικά συναισθήματα.

v. Τέλος, την ικανότητα να είναι ευδιάθετοι και θετικοί, στην καθημερινότητα τους.

Οι Petrides και Furnham (2001) διατύπωσαν την άποψη, πως η συναισθηματική νοημοσύνη είναι ένα πολύ ουσιώδες στοιχείο της ανθρώπινης προσωπικότητας, θεωρώντας, πως η συναισθηματική νοημοσύνη συναρτάται από τη συμπεριφορά των ατόμων, καθώς και από την προδιάθεση και τα πιστεύω που έχουν για τη ζωή. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, τα άτομα με βάση τις αντιλήψεις και ικανότητες που διαθέτουν, εκλαμβάνουν με διαφορετικό τρόπο και κατ' επέκταση αναλύουν, τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος.

Σε μια μακροχρόνια μελέτη της συναισθηματικής νοημοσύνης, προέκυψαν και απόψεις, που θεωρούν πως η συναισθηματική νοημοσύνη, δεν είναι κάτι άλλο από μία καλή χημεία του ατόμου με το περιβάλλον γύρω του (Matthews et. al., 2003). Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ένα άτομο μπορεί να προσαρμοστεί και κατ' επέκταση να αποδεκτή κάποιο άλλο άτομο ή άτομα, όταν οι αντιλήψεις τους ταιριάζουν, είτε πραγματικά, είτε και προσποιητά. Έτσι, οι παραπάνω ερευνητές, ύστερα από ενδελεχή έρευνα, κατέληξαν σε έναν ορισμό της συναισθηματικής νοημοσύνης, με τον οποίο θεωρούν, ότι η συναισθηματική νοημοσύνη είναι μία προσαρμοστική ικανότητα, την οποία διαθέτουν τα άτομα προκειμένου να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν το διάφορα συναισθηματικά γεγονότα. Ακόμα, η ικανότητα για την οποία αναφέρονται, συνδέεται και με άλλες ικανότητες και τρόπους συμπεριφοράς των ανθρώπων, όπως με τη γνωστική και νευρολογική δομή του ανθρώπου, η οποία αυξάνεται με την πάροδο των ετών.

Μετέπειτα, έρευνες, όπως του Mayer et. al., (2004) ο οποίος προσπάθησε και να προσδώσει έναν ορισμό για τη συναισθηματική νοημοσύνη. Έτσι, κατέληξε στην πεποίθηση πως η συναισθηματική νοημοσύνη, είναι η ικανότητα των ατόμων να αντιλαμβάνονται με ακρίβεια τα συναισθήματα τους, να ενεργούν με τη βοήθεια της λογικής τους, να αντιλαμβάνονται την αιτία που προκαλεί αυτά τα συναισθήματα και τέλος να είναι δεκτικοί στα συναισθήματα που λαμβάνουν από το περιβάλλον τους.

Ένας πιο πρόσφατος ορισμός της έννοιας, από τους Cooper και Orioni (2005) θεωρεί τη συναισθηματική νοημοσύνη, ως μία ικανότητα που διαθέτουν οι άνθρωποι, να αισθάνονται, να αντιλαμβάνονται και τέλος να αξιοποιούν με θετικό αποτέλεσμα για αυτούς, την ισχύ που έχουν τα ανθρώπινα συναισθήματα. Οι συγγραφείς της εν λόγω μελέτης, θεωρούν, πως κάνοντας αυτό, το άτομο αποκτά τη δυνατότητα πρόσβασης σε άλλους τομείς αντίληψης, όπου υπάρχουν μεγάλα αποθέματα δύναμης, τα οποία μπορούν να δράσουν καταλυτικά στην εξέλιξη ενός ανθρώπου.

Συνοψίζοντας, αφού παραθέσαμε τις απόψεις και τους ορισμούς αρκετών ερευνητών, καταλήγουμε στο συμπέρασμα, πως η συναισθηματική νοημοσύνη, είναι μία έννοια, με μία πλειάδα διαφορετικών ορισμών και απόψεων (Mayer et. al., 2008).

Μπορούμε λοιπόν αβίαστα, να συμπεράνουμε, πως η υπό εξέταση έννοια, διακατέχεται από μία εννοιολογική ασάφεια, με συνέπεια, σε πρόσφατες έρευνες κάποιοι ερευνητές να την αμφισβητούν (Davies et. al., 1998). Σύμφωνα με την άποψη των ερευνητών που αντιτίθενται σε αυτήν, η συναισθηματική νοημοσύνη ταυτίζεται με τη γνωστική νοημοσύνη του ανθρώπου, θεωρώντας παράλληλα τη γνωστική νοημοσύνη, εγκυρότερη στην αποτύπωση της νοητικής ικανότητας που διαθέτει κάποιο άτομο (Πλατσίδου, 2004).

1.4 Η αντικειμενική και η αντιληπτή συναισθηματική νοημοσύνη

Όπως έγινε αντιληπτό, όσον αφορά την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, κυριαρχούν διαφορετικές μεταξύ τους απόψεις, πράγμα που δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου και ενιαίου ορισμού αυτής. Ο λόγος που αυτό συμβαίνει είναι, γιατί πολλές φορές, ο όρος της συναισθηματικής νοημοσύνης, συγχέεται ή ακόμη και ταυτίζεται, με τη γνωστική νοημοσύνη, καθώς και με προεκτάσεις που αφορούν την ανθρώπινη προσωπικότητα (Matthews et. al., 2002, Surwit et. al., 2002). Πέρα από αυτή την άποψη, υπάρχουν και ερευνητές, που θεωρούν, ότι οι διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις της έννοιας, δεν αντιμάχονται η μία την άλλη. Αντιθέτως, πιστεύουν, ότι η μία άποψη συμπληρώνει και εμπλουτίζει την άλλη. Αυτό έχει ως συνέπεια, την καλύτερη επεξήγηση όλων των πτυχών που απαρτίζουν αυτό που σήμερα ονομάζουμε, συναισθηματική νοημοσύνη (Ciarrochi et. al., 2000, Warwick and Nettelbeck, 2004).

Ακόμη, μία διαφορετική προσέγγιση του υπό εξέταση θέματος, πραγματοποιήθηκε από τους Petrides και Furnham (2000, 2001). Οι Petrides & Furnham (2001), λοιπόν ορίζουν την αντικειμενική και αντιληπτή ΣΝ. Αντικειμενική νοημοσύνη ορίζεται ως νοημοσύνη που σχετίζεται με την ικανότητα ή επεξεργασία πληροφοριών (ability EI) και αντιληπτή συναισθηματική νοημοσύνη, η νοημοσύνη ως γνώρισμα της προσωπικότητας (trait EI). Όπως καταλάβατε από τα παραπάνω υπάρχει μια μικρή αλλά θετική συσχέτιση μεταξύ τους. Γι' αυτόν τον λόγο αναπτύχθηκαν τα μοντέλα ικανότητας καθώς και τα μικτά μοντέλα για να μπορούμε να μετράμε τη συναισθηματική νοημοσύνη (Πλατσίδου, 2004).

Τα μοντέλα ικανότητας, εφαρμόζονται με σκοπό τη μέτρηση της επίδοσης του ατόμου σε προβλήματα ή ερωτήσεις που θέτονται, με συναισθηματικό περιεχόμενο. Ακολούθως, βαθμολογείται η επίδοση του ατόμου με βάση την επιτυχία που σημείωσε, αλλά και με γνώμονα προαποφασισμένα κριτήρια, όπως βαθμολογούνται και τα τεστ γνωστικής νοημοσύνης. Από την άλλη πλευρά, στα μικτά μοντέλα, η μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης, πραγματοποιείται με κριτήριο, τη γνώμη που έχουν οι άνθρωποι για τη συναισθηματική νοημοσύνη, καθώς και πόσο σημαντική τη θεωρούν. Αυτό πραγματοποιείται, με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τα εξεταζόμενα άτομα, όπου αποτυπώνονται οι απόψεις τους (Bar On, 2000, Boyatzis et. al., 2000).

Συνεπώς, οι δύο μέθοδοι που αναφέρθηκαν, δηλαδή, η αντικειμενική αξιολόγηση και οι αναφορές με την χρήση ερωτηματολογίων, εξετάζουν ξεχωριστές όψεις της συναισθηματικής νοημοσύνης, από τις οποίες άλλες σχετίζονται με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και άλλες με επίκτητες ιδιότητες του ατόμου (Petrides and Furnham, 2001, Zeidner et. al., 2002). Η πρώτη μέθοδος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, αφορά την πραγματική έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης και η δεύτερη μέθοδος, τη λεγόμενη και αντιληπτή συναισθηματική νοημοσύνη (Ciarrochi et. al., 2000).

Ύστερα από ενδελεχείς μελέτες, αποδείχθηκε, πως οι δύο προαναφερθείσες προσεγγίσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης, έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, πέρα από διαφορές που έχουν να κάνουν με την προσωπικότητα του ατόμου, την ηλικία και το φύλο, υπάρχουν αρκετοί ακόμη παράγοντες που συνδράμουν στην επίδοση του εκάστοτε ατόμου, είτε επαγγελματικά, είτε σε μορφωτικό επίπεδο (Austin, 2004, O' Connor and Little, 2003, Matthews et. al., 2004).

1.5 Τα συστατικά στοιχεία της συναισθηματικής νοημοσύνης

Ύστερα από έρευνες, οι μελετητές της συναισθηματικής νοημοσύνης, έχουν κατασταλάξει στο συμπέρασμα, πως η εν λόγω έννοια, απεικονίζει τον τρόπο με βάση τον οποίο κάποιο άτομο διαχειρίζεται μία πλειάδα συναισθημάτων σε καθημερινή βάση, είτε αυτά αφορούν τον εξωτερικό περίγυρο του ατόμου, είτε αφορούν συναισθήματα του ίδιου του ατόμου. Επιπρόσθετα, καλό είναι να αναφέρουμε πως, με το πέρασμα των ετών και τις συνακόλουθες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν, διατυπώθηκαν διαφορετικές απόψεις, σε σχέση με τα έως τώρα δεδομένα (BarOn, 1997). Τέτοιου είδους απόψεις είναι, η συναισθηματική νοημοσύνη ως ικανότητα του ατόμου και η συναισθητική νοημοσύνη ως γενικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας (trait model). Συνεπώς, οι δύο αυτές έννοιες έχουν καλύτερη χρήση, ανάλογα με το αντικείμενο την έρευνας μας κάθε φορά.

1.5.1 Η συναισθηματική νοημοσύνη ως ικανότητα του ατόμου (ability model)

Όταν αναφερόμαστε στη συναισθηματική νοημοσύνη ως ικανότητα του ατόμου, αναφερόμαστε στην ανθρώπινη νοητική ικανότητα, η οποία δίνει τη δυνατότητα να γίνουν αντιληπτά τα συναισθήματα του εσωτερικού μας κόσμου αλλά και τα συναισθήματα των ατόμων που βρίσκονται στον περίγυρο μας. Μελετώντας τη συναισθηματική νοημοσύνη από την οπτική της ικανότητας του ατόμου, αντιλαμβανόμαστε ότι εμπεριέχει έννοιες σχετικές με τη ψυχολογία, οι οποίες επηρεάζουν τη ζωή και δράση των ανθρώπων, με γνώμονα πάντα, την συναισθηματική επάρκεια τους ή την ενδεχόμενη έλλειψη τους, που παρουσιάζεται, στο συγκεκριμένο άτομο. Συνεπώς, κάποιος άνθρωπος, ο οποίος διαθέτει υψηλό

δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης, μπορεί με ευκολία να χρησιμοποιεί, μία πλειάδα αρετών και ικανοτήτων προς όφελος του.

Σε αυτό το σημείο καλό είναι να αναφερθούν οι ικανότητες, για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω, οι οποίες είναι:

- Η αυτοεπίγνωση, η οποία αφορά την ικανότητα του ατόμου να έχει επίγνωση των συναισθημάτων του, καθώς και να είναι ικανό να αξιολογεί τον ίδιο του το εαυτό και να διαθέτει αυτοπεποίθηση.

- Ο αυτοέλεγχος, ο οποίος αφορά την πειθαρχία που διαθέτει το άτομο, την ικανότητα του να ρυθμίζει τον εαυτό του και να τον κατευθύνει, ακόμη αφορά αρετές όπως, η δυνατότητα που διαθέτει στο να προσαρμόζεται και να πρωτοπορεί, σε διάφορους τομείς της ζωής του.

- Τα κίνητρα, όσον αφορά τη συμπεριφορά του, την επιθυμία του ατόμου να επιτύχει τους εκάστοτε στόχους του, καθώς και η αξιοπιστία του ως προς τη διαρκή επιδίωξη του, δηλαδή, να επιτύχει τα όσα υποσχέθηκε, με γνώμονα τη θέληση και την αισιοδοξία.

- Η ενσυναίσθηση, που αφορά τη δυνατότητα να κατανοεί τους άλλους ανθρώπους γύρω του, η τάση του να συνεισφέρει στον περίγυρο του, καθώς και να αποδέχεται τα ελαττώματα και τις ιδιαιτερότητες των άλλων.

- Οι κοινωνικές ικανότητες, που αφορούν την ικανότητα επιρροής που διαθέτει στον περίγυρο του, η θέληση του για δράση, όταν οι περιστάσεις το απαιτούν, η διαχείριση περιπτώσεων όπου υπάρχουν αντιπαραθέσεις και διαφωνίες, καθώς και το πνεύμα συνεργασίας και δημιουργίας που διέπει το άτομο.

Στο ίδιο μήκος κύματος, ερευνητές όπως οι Mayer et. al., (2000), συμπέραναν τα παραπάνω στοιχεία, ως μία δομή που διέπεται από μία αυστηρή ιεραρχία και ότι στη βάση της ενυπάρχουν, η αντιληπτική ικανότητα του ατόμου και η αυτογνωσία, ενώ στην κορυφή της, βρίσκονται ο αυτοέλεγχος ή εγκράτεια. Για να γίνουν πιο κατανοητά τα παραπάνω, μπορούμε να αναφέρουμε πως, στον επιχειρηματικό κόσμο, αν κάποιο άτομο διαθέτει χαμηλή ενσυναίσθηση, δυσκολεύεται να αντιληφθεί τα συναισθήματα των ανθρώπων γύρω του, πράγμα που θα αποτελέσει τροχοπέδη στο να εξελιχθεί σε αξιόλογο ηγέτη. Ακόμη, η χαμηλή ενσυναίσθηση, μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο, στην ορθή και έγκαιρη ερμηνεία των μηνυμάτων και των συνακόλουθων αναγκών της αγοράς. Τέλος, στο ίδιο μήκος κύματος, η χαμηλή ενσυναίσθηση, αποτελεί εμπόδιο, στη σωστή αυτοκριτική και διόρθωση των αδυναμιών στο χαρακτήρα ενός ανθρώπου.

1.5.2 Η συναισθηματική νοημοσύνη ως γενικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας (trait model)

Όταν αναφερόμαστε στη συναισθηματική νοημοσύνη ως γενικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας, αναφερόμαστε σε ένα σύμπλεγμα από συναισθήματα, κοινωνικές δεξιότητες και προσωπικά χαρακτηριστικά, που

διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο, στη διαχείριση καταστάσεων που απορρέουν από το κοινωνικό περιβάλλον. Το σύμπλεγμα αυτών των ιδιοτήτων, συνοψίζεται στα παρακάτω στοιχεία (Bar-On, 1988).

- Οι ενδοπροσωπικές ικανότητες, αφορούν τις ικανότητες του ατόμου, με τις οποίες καθίσταται ικανό να κρίνει τα συναισθήματα του, καθώς και να γνωρίζει σε βάθος τον εαυτό του.

- Οι διαπροσωπικές δεξιότητες, που αφορούν τη δυνατότητα του ατόμου, να κατανοεί τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων και να συνάπτει διαπροσωπικές σχέσεις μαζί τους.

- Η προσαρμοστικότητα, που αφορά την ικανότητα του ατόμου, να κρίνει ορθά και αντικειμενικά, κάθε κατάσταση στην καθημερινή ζωή του, να προσαρμόζεται στα νέα κάθε φορά δεδομένα, καθώς και να διαχειρίζεται, τα τυχόν αρνητικά συναισθήματα των άλλων, για το άτομο του, σε θετικά για αυτόν συναισθήματα.

- Οι τρόποι καταπολέμησης του άγχους, που αφορούν, τη δυνατότητα του ατόμου να μειώνει τα επίπεδα άγχους, όπου σε κάποιες στιγμές μπορεί να είναι πολύ υψηλά, καθώς και να περιορίζει τυχόν συναισθηματικές εξάρσεις, εξαιτίας του υπερβολικού άγχους.

- Οι μέθοδοι δραστηριοποίησης και οι γενικότεροι παράγοντες που επιδρούν στη ψυχολογία, αφορούν το βαθμό στον οποίο, κάποιο άτομο αντιμετωπίζει με αισιόδοξο τρόπο τη ζωή γενικότερα και τους ανθρώπους γύρω του. Ακόμη, εδώ μπορεί να προστεθεί και ο βαθμός στον οποίο νιώθει ευτυχής με τον εαυτό του και αυτή η ευτυχία εκφράζεται με θετικό τρόπο και στους ανθρώπους γύρω του.

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε, ότι σημαντικό στοιχείο και στις δύο θεωρήσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης, διαδραματίζουν τα συναισθήματα και ο βαθμός που αυτά ενυπάρχουν στο κάθε άτομο ξεχωριστά. Στην πρώτη θεώρηση, είναι εμφανές, ότι η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, γίνεται αντιληπτή ως μία ικανότητα, που την έχει ο άνθρωπος από τη γέννηση του, δηλαδή αποτελεί μία έμφυτη ικανότητα. Στη δεύτερη θεώρηση, βλέπουμε ότι ο παράγοντας των συναισθημάτων, είτε συνδέεται με δεξιότητες, είτε δρα με υποστηρικτικό τρόπο σε αυτές. Ακόμη, καλό είναι να μη λησμονηθεί να αναφερθεί, ότι στη δεύτερη θεώρηση, η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, αντιμετωπίζεται ως ένα ακόμη χαρακτηριστικό της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Στις μέρες μας, διαφαίνεται μία αύξηση του ενδιαφέροντος, όσον αφορά την πρόοδο των ερευνών σχετικά με τη συναισθηματική νοημοσύνη. Αυτό συμβαίνει, λόγω της τάσης των ανθρώπων, να αντιλαμβάνονται τη συναισθηματική νοημοσύνη, ως υπεύθυνη για τον καθορισμό της ανθρώπινης ευφυΐας και της προσωπικότητας, που έχει κάθε άνθρωπος. Παράλληλα, ζωνηρό είναι το ενδιαφέρον, για το αν και σε ποιο βαθμό, η συναισθηματική νοημοσύνη επιδρά στην επιτυχή πορεία του

ανθρώπου, σε επαγγελματικό, προσωπικό και μορφωτικό επίπεδο (Tsaousis and Nikolaou, 2005).

Κλείνοντας, μπορούμε να αναφέρουμε ότι, αποτελέσματα ερευνών έδειξαν πως τα άτομα που διαθέτουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης, κατορθώνουν να επιτύχουν σε μεγαλύτερο βαθμό τους στόχους τους, με περισσότερο αποτελεσματικό τρόπο, λειτουργούν με γνώμονα την ομαδική εργασία, που απορρέει από το πνεύμα συνεργασίας που τους διακατέχει, καθώς και η ικανότητα των ατόμων αυτών να προσαρμόζονται ταχύτατα στις αλλαγές του περιβάλλοντος τους (Vakola et. al., 2002).

1.6 Χαρακτηριστικά υψηλής συναισθηματικής νοημοσύνης

Τα οφέλη από την ανάπτυξη της συναισθητικής νοημοσύνης

Οι ειδικοί μελετητές που διερεύνησαν τα βασικά χαρακτηριστικά ανθρώπων που διαθέτουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ήταν οι Wong and Law, (2002). Διαπίστωσαν, λοιπόν, ότι μπορεί να διαβλέπουν, τόσο τους κινδύνους που ελλοχεύουν, όσο και τις ευκαιρίες που αρκετές φορές είναι δυσδιάκριτες, ακόμη χαλιναγωγούν τα συναισθήματα τους, με γνώμονα τη λογική, προσπαθώντας να ερμηνεύσουν και να καταλάβουν τα μηνύματα του περιβάλλοντος. Επιπλέον, έχουν αμερόληπτη κρίση, καθώς δεν επηρεάζονται από δεισιδαιμονίες, που διακατέχουν κάποιες φορές την κοινωνία ενώ παράλληλα έχουν την ικανότητα να ενώνουν και να συμφιλιώνουν, αν αυτό είναι απαραίτητο, τα άτομα που βρίσκονται στον περίγυρο τους, καθώς, δεν τηρούν, αρνητική συμπεριφορά προς τους υφισταμένους τους, τους οποίους επαινούν για την προσπάθεια τους. Τέλος, διακατέχονται από ευγενή αισθήματα, όπως ειλικρίνειας στις προθέσεις, υποστήριξης, αλλά και εμπύχωσης .

Ακόμη, στα χαρακτηριστικά που διέπουν τη συναισθηματική νοημοσύνη, μπορούμε να τονίσουμε πως, θεωρητικά οι άνδρες με τις γυναίκες έχουν τα ίδια επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης, με διαφορές στα επιμέρους χαρακτηριστικά αυτής. Πιο συγκεκριμένα, διαβλέπουμε, οι άνδρες να διαθέτουν σε μεγαλύτερο βαθμό αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία, ενώ είναι περισσότερο ανθεκτικοί σε καταστάσεις έντονου άγχους. Από την άλλη, οι γυναίκες διαφαίνεται να κατανοούν καλύτερα το συναισθηματικό τους κόσμο και παρουσιάζουν περισσότερη διορατικότητα (Fatt and Howe, 2003).

Σύμφωνα με τους Mayer et.al., 2004 που αναφέρεται στο βιβλίο της κυρίας Πλατσίδου (2010) ένα άτομο με υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη έχει τα εξής χαρακτηριστικά: Το άτομο αυτό μπορεί να αντιλαμβάνεται τα συναισθήματα εύκολα και με ακρίβεια, να τα χρησιμοποιεί για να τροφοδοτεί τη σκέψη του, να τα κατανοεί και να τα διαχειρίζεται καλύτερα απ' ό,τι κάποιος με χαμηλότερη ΣΝ. Η λύση συναισθηματικών προβλημάτων, λοιπόν, γι' αυτούς αποτελεί λιγότερη γνωστική διεργασία.. Τα επαγγέλματα που ελκύουν κάποιον με υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη είναι αυτά που σχετίζονται μ την διδασκαλία/ εκπαίδευση και την

συμβουλευτική και όχι εκείνα που αφορούν διοικητικές δουλειές και υπαλληλικά καθήκοντα. Στις κοινωνικές του σχέσεις το άτομο είναι αρκετά ικανό χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα συμπεριφοράς, π.χ εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς.

Σκοπός λοιπόν είναι, το άτομο, να χρησιμοποιήσει τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, ώστε να κατανοήσει τον εσωτερικό του κόσμο και να επιτύχει ταχύτερα τους στόχους που έχει θέσει (Kunpanatt, 2004). Οι άνθρωποι που έχουν την ικανότητα, να κατανοούν τα συναισθήματα τους, διαχειρίζονται, με σωστότερο τρόπο τις τυχόν δύσκολες καταστάσεις στις οποίες μπορεί να βρεθούν, ακόμη παρατηρείται ότι είναι περισσότερο προσαρμόσιμοι σε αλλαγές του περιβάλλοντος. Επίσης, τέτοιου είδους άνθρωποι, διαθέτουν καλύτερη αντίληψη, σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, που διαθέτουν. Μια άλλη έρευνα που έγινε το 2005 από τους Τσαούσης και Νικολάου δείχνουν συσχέτιση μεταξύ της ΣΝ και της υγεία του ατόμου. Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα άτομα με υψηλή ΣΝ, που χαλιναγωγούν τα συναισθήματα τους, ζουν μία περισσότερο ισορροπημένη ζωή και είναι περισσότερο υγιής, σε αντίθεση με αυτά που κατέχουν χαμηλή ΣΝ. Αυτό συμβαίνει γιατί, διαχειρίζονται με σύνεση τις καταστάσεις του περιβάλλοντος τους, χωρίς να σπαταλούν δυνάμεις σε ανούσια πράγματα, τα οποία δεν αξίζουν καμίας προσοχής (Tsaousis and Nikolaou, 2005).

Σε αντίθεση με τα όσα αναφέραμε παραπάνω, οι άνθρωποι που δε διαθέτουν υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη, διακατέχονται από συναισθήματα ανασφάλειας, και μειωμένης προσαρμοστικότητας στις τυχόν αλλαγές (Scott-Ladd and Chan, 2004). Ακόμη, παρατηρούνται συναισθήματα όπως, επιθετική διάθεση, ανασφάλεια, αντικοινωνική συμπεριφορά, κακή ψυχολογία, ανικανότητα να συνυπάρξει και να συνεργαστεί με άλλα άτομα κ.α. Τα αρνητικά όμως, που προέρχονται από τα χαμηλά επίπεδα συναισθηματικής νοημοσύνης δε σταματούν εδώ. Αυτό γιατί, όπως έχει αποδειχθεί από έρευνες, υπάρχει υψηλή συσχέτιση μεταξύ χαμηλών επιπέδων συναισθηματικής νοημοσύνης και φαινομένων όπως, κατάθλιψη, αλκοολισμός και κάπνισμα (Brackett et. al., 2004).

Αναλυτικότερα, άνθρωποι με υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη, έχουν τη δυνατότητα, να είναι προσηλωμένοι στους στόχους τους, να εφευρίσκουν τρόπους παρακίνησης του εαυτού τους σε τυχόν δυσκολίες και να τιθασεύουν τις παρορμήσεις τους. Επίσης, είναι περισσότερο συνεργάσιμοι και ηθικότεροι, σε επαγγελματικό αλλά και προσωπικό επίπεδο (Deshpande and Shu, 2005).

Όμως, καλό είναι να αναφερθεί, ότι στην υπό εξέταση έννοια, υπάρχουν και άνθρωποι που την αντιμετωπίζουν με δυσπιστία. Πιο συγκεκριμένα, ο Locke, (2005), θεωρεί πως, η συναισθηματική νοημοσύνη δεν έχει οριστεί επακριβώς, παραμένοντας ακόμη μία θεωρητική καθαρά έννοια, χωρίς πρακτική εφαρμογή. Στο ίδιο μήκος κύματος με τον Locke, και άλλοι ερευνητές όπως οι Ashkanasy και Daus (2005), θεωρούν ότι η συναισθηματική νοημοσύνη, είναι απλώς μία άλλη θεώρηση της έννοιας της κοινωνικής νοημοσύνης. Τέλος, καλό είναι να επισημανθεί, πως αντιδράσεις ως προς την ερευνητική προσέγγιση και τα συνακόλουθα αποτελέσματα

αυτής, υπάρχουν όχι μόνο μεταξύ των πολέμιων της, αλλά και μεταξύ των υποστηρικτών της, όπου ο κάθε ερευνητής την ερμηνεύει διαφορετικά (Spector, 2005).

1.7 Παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Το γνωστικό και το συναισθηματικό κομμάτι συνεργάζονται για τη δημιουργία της συναισθηματικής εμπειρίας, δηλαδή τη συν-κατασκευάζουν. Συχνά το ένα από τα δύο παίρνει το προβάδισμα. Τα συναισθήματα ρυθμίζουν τόσο τον εσωτερικό κόσμο, την ενδοπροσωπική δηλαδή συμπεριφορά, όσο και τις αλληλεπιδράσεις με τον εξωτερικό κόσμο, τις διαπροσωπικές σχέσεις (intrapersonal και interpersonal behaviour) (Denham, 1998: 5). Τα συναισθήματα παρέχουν πληροφορίες στα ίδια τα άτομα που τα εκφράζουν και στους άλλους και αντίστοιχα διαμορφώνουν συμπεριφορές. Άλλωστε τα συναισθήματα νοηματοδοτούνται μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις και μέσω της επιτήδευσης και επεξεργασίας τους διαμορφώνουν προσδοκίες για τις μελλοντικές διαπροσωπικές επαφές (Denham, 1998: 8-9).

Τα συναισθήματα κατέχουν, λοιπόν, δεσπόζουσα θέση στην αλληλεπίδραση με το περιβάλλον μας. Επιδρούν στην αντιληπτική διαδικασία και οδηγούν σε αλλαγές στη συμπεριφορά, στην έκφραση του προσώπου και στη στάση του σώματος. Το συναίσθημα είναι μια υποκειμενική αντίδραση σε ένα σημαντικό γεγονός που εκδηλώνεται μέσω φυσιολογικών, εμπειρικών και συμπεριφορικών αλλαγών. Προκύπτει μέσα από την αλληλεπίδραση του ατόμου και του γεγονότος, μέσα από την αποτίμηση του γεγονότος από το άτομο. Τα συναισθήματα έχουν εξελικτικό υπόβαθρο και συνδέονται με το λεγόμενο 'παλαιό' εγκέφαλο, ως μετεξέλιξη απλούστερων αρχέγονων μορφών θυμικών αντιδράσεων του ανθρώπου σε διάφορες καταστάσεις (κινδύνου κατά βάση). Τα συναισθήματα έχουν αρχέγονο βιολογικό υπόστρωμα, συνιστούν έναν πανάρχαιο κώδικα κληροδοτημένο από τους απώτερους προγόνους μας (Goleman: 30). Βασική ιδιότητα τους είναι η καθολικότητα και η παγκοσμιότητα τους (Sroufe: 41-50).

Η θέση του συναισθήματος στη διανοητική ζωή παραμελήθηκε εντυπωσιακά για μεγάλο χρονικό διάστημα από τους ερευνητές και δεν είχε ληφθεί υπόψη ότι η συναισθηματική νοημοσύνη συμμαχεί με το νοητικό δυναμικό του ατόμου στην κατάκτηση επιτευγμάτων (Goleman: 22-23). Για τη χάραξη της ατομικής πορείας του καθενός, οι ακαδημαϊκές δεξιότητες δεν επαρκούν αν δεν ληφθεί υπόψη και η συναισθηματική σφαίρα. Το ρεπερτόριο δεξιοτήτων είναι ιδιαίτερα ευρύ και πολυεπίπεδο (Goleman: 69). Τα βαθύτερα συναισθήματα, τα πάθη και οι επιθυμίες λειτουργούν καθοδηγητικά και ασκούν έντονη επιρροή στη συμπεριφορά του ατόμου. Το συναίσθημα αφυπνίζει για δράση, θέτει το άτομο σε εγρήγορση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων. Από τη μία πλευρά το άτομο σκέφτεται και από την άλλη νιώθει, συνυπάρχουν ο συγκινησιακός και ο λογικός νους, η λογική και η

συναισθηματική νοημοσύνη. Τα συναισθήματα και η σκέψη δηλαδή τελούν υπό καθεστώς αλληλεξάρτησης (Goleman: 36). Τα συναισθήματα παίζουν ρόλο στη λογική σκέψη, είναι απαραίτητα στη λήψη λογικών αποφάσεων (Goleman: 61). Ο κυκεώνας των συναισθημάτων επηρεάζει τον τρόπο επεξεργασίας της πληροφορίας. Η διανοητική ζωή και δραστηριότητα δεν είναι μονόπλευρη συγκινησιακά (Goleman: 76). Η ισορροπία αρνητικών και θετικών συναισθημάτων είναι αυτή που εξασφαλίζει την ψυχική ευεξία (Goleman: 97). Τα συναισθήματα λοιπόν βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης με την αντίληψη και επιδρούν σ' αυτή με τους εξής τρόπους σύμφωνα με το Hoffman: α. ενεργοποιούν ή εμποδίζουν την επεξεργασία πληροφοριών, μπορούν ακόμη να επιβάλλουν και μια επιλεκτικότητα στην επεξεργασία. β. οργανώνουν την ανάκληση πληροφοριών για παρελθούσες καταστάσεις, οι οποίες συνδέονται με τα συγκεκριμένα συναισθήματα, γ. συμβάλλουν στη διαμόρφωση συναισθηματικά φορτισμένων κατηγοριών και σχημάτων (Sroufe: 283-284). Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για απλή γραμμική σχέση αιτιώδους συνάφειας, αλλά για αλληλοσυμπλήρωση στα πλαίσια της ενιαίας αναπτυξιακής πορείας του ατόμου, για αλληλοσυμπληρούμενους μηχανισμούς (Sroufe: 288).

Τίθεται ένα αναπτυξιακό ζήτημα περί της προέλευσης, της οντογένεσης των συναισθημάτων. Δεν έχουμε 'παρθενογένεση', δηλαδή τα συναισθήματα δεν γεννιούνται από το μηδέν, ούτε τα ώριμα συναισθήματα υπολανθάνουν στους πρώτους μήνες της ζωής για να εκδηλωθούν στην πλήρη τους μορφή αργότερα. Προκύπτουν μέσα από μια διαδικασία διαφοροποίησης των προ-συναισθηματικών αντιδράσεων, των προδρομικών συναισθημάτων, μέσα από την ενδυνάμωση του νοήματος και μέσα από τις συνεχώς μεταβαλλόμενες καταστάσεις διέγερσης. Άρα αντιμετωπίζουμε τα συναισθήματα υπό το πρίσμα μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, συνδέοντας τις πρώιμες εκφάνσεις με τις ώριμες μορφές (Sroufe: 135).

Η συναισθηματική ζωή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με κάθε τομέα των κοινωνικών σχέσεων. Η ανταλλαγή συναισθημάτων είναι παράγοντας πρωταρχικής σημασίας. Η γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη είναι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος μέσα στην ολότητα της ζωής (Sroufe: 101-102). Το άτομο καθώς αναπτύσσεται συντελούνται ορισμένες μεταβολές στην ψυχοσωματική του ανάπτυξη σε διάφορους τομείς στο βιοσωματικό, στο ψυχοκινητικό, στο γνωστικο-γλωσσικό και στο κοινωνικο-συναισθηματικό επίπεδο.

Τα πρώτα στάδια της ζωής είναι καθοριστικά για την ανάπτυξη των συναισθηματικών ικανοτήτων. Οι μεταγενέστερες δεξιότητες οικοδομούνται πάνω στις πρώτες (Goleman: 272). Ο ανθρώπινος εγκέφαλος είναι ευμετάβλητος και υπόκειται σε μια συνεχή διαδικασία ωρίμανσης με το πέρασμα του χρόνου. Η εντονότερη ανάπτυξη παρατηρείται κατά την παιδική ηλικία. Οι νευρωνικές συνάψεις που χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι και αυτές που ισχυροποιούνται τελικά. Οι εμπειρίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διάπλαση του εγκεφάλου, ειδικά στην παιδική ηλικία (Goleman: 313). Η παιδική ηλικία αποτελεί ένα πεδίο ευκαιριών για τη συγκρότηση του συγκινησιακού κυκλώματος του παιδιού με τους κατάλληλους

χειρισμούς. Το νευρωνικό αρχιτεκτόνημα και οι συνάψεις του παγιώνονται, με βάση τις συνήθειες της παιδικής ηλικίας. Το παιδί μέσω της μάθησης αποκτά σταδιακά πιο εκλεπτυσμένα συναισθηματικά εργαλεία (Goleman: 315).

1.7.1. Ο ρόλος της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος

Η συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού είναι αποτέλεσμα τόσο κληρονομικών όσο και περιβαλλοντολογικών συνθηκών. Έρευνες έχουν δείξει πως τα βρέφη από την στιγμή της γέννησής τους έχουν εγγενείς μηχανισμούς έκφρασης συναισθημάτων που ακολουθούν συγκεκριμένη πορεία. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν βιολογικά καθορισμένες περιοχές εγκεφάλου που ενεργοποιούν θετικές ή αρνητικές συναισθηματικές περιοχές. Είναι συνεπώς εγγενή εν μέρει τα συναισθήματα που αναπτύσσει το βρέφος στην προσπάθεια του να επικοινωνήσει με το περιβάλλον του (κλάμα, δυσφορία, θυμός).

Από την άλλη, το περιβάλλον παίζει και αυτό τον δικό του ρόλο στην ανάπτυξη και στην έκφραση των συναισθημάτων. Το οικείο περιβάλλον όπου ζει και αναπτύσσεται και οι εμπειρίες που αποκομίζει μέσα από την συναναστροφή του με τα κοντινά του πρόσωπα, επηρεάζουν τις συναισθηματικές εκδηλώσεις του παιδιού κατά την διάρκεια της ζωής του.

Πολλές έρευνες και μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, έδειξαν πως πολλά από τα αρχικά συναισθήματα των βρεφών είναι έμφυτα καθώς όμως μεγαλώνουν και λόγω των εμπειριών που αποκτούν αλλά και της αγωγής που λαμβάνουν από το περιβάλλον τους τείνουν να γίνουν επίκτητα. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα που έγινε σε τυφλούς και απέδειξε πως τα τυφλά παιδιά στα πρώτα χρόνια της γέννησης τους εμφάνιζαν όλες τις συναισθηματικές εκφράσεις που εμφάνιζαν και τα βλέποντα παιδιά. Όλες όμως αυτές οι εκδηλώσεις ελαττώθηκαν με την πάροδο 11 του χρόνου επειδή δεν μπορούσαν οπτικά τουλάχιστον να λάβουν κάποια ανταπόκριση από τους γονείς τους με αποτέλεσμα να μειωθεί η συχνότητα εμφάνισης αυτών των εκδηλώσεων. Εξάλλου πολλά από τα συναισθήματα όπως χαρά, λύπη, θυμός, φόβος απαντώνται με τον ίδιο τρόπο σε πολλούς λαούς και πολιτισμούς ανά τους αιώνες κάτι που επιβεβαιώνει την ύπαρξη έμφυτων συνθημάτων. Αντίθετα οι διαφορετικές εκφράσεις του ίδιου συναισθήματος δηλώνουν την επίδραση του περιβάλλοντος (Κακαβούλης, Α. (1997). ό.π., σσ. 123-126).

1.7.2. Συναισθηματική Νοημοσύνη και Φύλο

Σε σχέση με το φύλο, έχουν βρεθεί διαφορές σε ορισμένες διαστάσεις της ΣΝ, κυρίως σε έρευνες που έγιναν με τη μέθοδο των αυτοαναφορών (Ciarruchi και συν.,

2000· Shutte και συν., 1998) και πιο σπάνια στις έρευνες που εξέταζαν την αντικειμενική ΣΝ (Mayer και συν., 1999, 2000). Για παράδειγμα, ορισμένες έρευνες έδειξαν ότι οι γυναίκες υπερέχουν από τους άνδρες στην αναγνώριση και στην κατανόηση των συναισθημάτων, στην ενσυναίσθηση, στην κοινωνική προσαρμογή, και στην διαπροσωπική επικοινωνία. Οι άνδρες, από την άλλη, είναι πιο καλοί στη διαχείριση συναισθημάτων, όπως το άγχος, προσαρμόζονται καλύτερα στις νέες συνθήκες, και είναι πιο θετικοί και αισιόδοξοι από ότι οι γυναίκες (Bar-On, 2000· Mayer και συν., 1999, 2000). Οι διαφορές που παρατηρήθηκαν αφορούν κυρίως τις ειδικές διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης. Ωστόσο, κάποιες έρευνες έδειξαν ότι οι γυναίκες έχουν καλύτερη γενική ΣΝ, από τους άνδρες (Bar-On, 2000· Petrides & Furnham, 2000· Shutte και συν., 1998) και αποδίδουν το εύρημα αυτό στο διαφορετικό τρόπο με τον οποίο κοινωνικοποιούνται οι γυναίκες, ώστε να δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στα συναισθήματα και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

1.7.3. Συναισθηματική Νοημοσύνη και Ακαδημαϊκές σπουδές

Οι μέχρι σήμερα έρευνες που έχουν ασχοληθεί με τη σχέση μεταξύ της Ακαδημαϊκής Επιτυχίας και της Συναισθηματικής Νοημοσύνης (ΣΝ) καταδεικνύουν στην καλύτερη περίπτωση ασθενείς μέχρι μέτριες συσχετίσεις. Σε έρευνα των Schutte και συν., (1998) διαπιστώθηκε ότι η ΣΝ συσχετίζεται και με την ακαδημαϊκή επίδοση και μπορεί να προβλέπει τους τελικούς βαθμούς των πρωτοετών φοιτητών. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Wong και οι συνεργάτες του (1995) βρήκαν ότι η δεξιότητα της ενσυναίσθησης μπορούσε να λειτουργήσει ως παράγοντας πρόβλεψης για την ακαδημαϊκή επιλογή των φοιτητών.

Οι κατευθύνσεις για ακαδημαϊκή σπουδή απευθύνονται σε ανθρωπιστικές επιστήμες, θετικές και τεχνολογικές επιστήμες, επιστήμες υγείας και ζωής, επιστήμες της εκπαίδευσης και οικονομικές επιστήμες και πληροφορικής. Η σχέση μεταξύ της ανάπτυξης ΣΝ και ακαδημαϊκής σπουδής διαφαίνεται μέσω των μαθημάτων που διδάσκονται σε κάθε σχολή. Πιο συγκεκριμένα, σε κάποιες σχολές τα μαθήματα ψυχολογίας και ανάπτυξης του ανθρώπου είναι πιο βασικά σε σχέση με τις άλλες σχολές όπου η ψυχολογία και ανάπτυξη έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις ακαδημαϊκές κατευθύνσεις των φοιτητών σε σχέση με την ΣΝ. Οι κατευθύνσεις, αυτές, κατηγοριοποιήθηκαν σε δυο ομάδες: τις θεωρητικές επιστήμες και τις θετικές επιστήμες, όπου οι θεωρητικές επιστήμες περιλαμβάνουν συνολικά τις ανθρωπιστικές επιστήμες και τις επιστήμες της εκπαίδευσης ενώ στις θετικές επιστήμες περιλαμβάνονται οι τεχνολογικές επιστήμες, οι επιστήμες υγείας και ζωής καθώς και τις οικονομικές επιστήμες και πληροφορικής.

Αναλυτικότερα, για να γίνουμε πιο σαφής στις θεωρητικές σπουδές όπου περιλαμβάνονται οι ανθρωπιστικές επιστήμες, πρέπει να αναλύσουμε τον όρο ανθρωπιστικές, όπου εννοούνται εκείνες οι επιστήμες που ασχολούνται με τον άνθρωπο και τη γενική συμπεριφορά του και ορίζονται ως αναλυτικές και κριτικές ως προς την προσέγγισή τους, αντιδιαστελόμενες προς τις φυσικές

επιστήμες που στηρίζονται στην εμπειρική μέθοδο. Στις ανθρωπιστικές επιστήμες περιλαμβάνονται οι γλώσσες, η φιλολογία, η λογοτεχνία, οι κλασικές σπουδές, η φιλοσοφία, η θεολογία, οι εικαστικές τέχνες και οι παραστατικές τέχνες (η μουσική, το θέατρο και ο χορός). Στις ανθρωπιστικές επιστήμες παραδοσιακά ανήκουν και η αρχαιολογία και η ιστορία, παρόλο που σήμερα εντάσσονται στις κοινωνικές (κυρίως η δεύτερη). Επίσης, στο corpus και των ανθρωπιστικών επιστημών αναφέρεται και η παιδαγωγική. Στο κοινωνικό τους πλαίσιο οι ανθρωπιστικές επιστήμες τουλάχιστον στην αγγλοσαξονική ταξινόμηση συμπεριλαμβάνουν την ανθρωπολογία, τη γλωσσολογία, τα νομικά και τις σπουδές επικοινωνίας.

Από την άλλη, η Επιστήμη της εκπαίδευσης είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη συστηματική μελέτη των φαινομένων της αγωγής, της εκπαίδευσης και της μάθησης στη νοητική, συναισθηματική και βουλητική συμπεριφορά του ανθρώπου. Επιπλέον συνεργάζεται με πολλές επιστήμες όπως Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Φιλοσοφία, κλπ. Κατά την Παιδαγωγική Ψυχολογία μελετώνται τα ψυχολογικά προβλήματα / θέματα που σχετίζονται με τις διαδικασίες και τα φαινόμενα της αγωγής (ψυχολογία μαθητών, εκπαιδευτικού, της μεταξύ τους σχέσης, κλπ).

Ως προς τις Θετικές σπουδές αναφερόμαστε σε επιστήμες οι οποίες στηρίζονται στην επιστημονική μέθοδο ή / και σε κανόνες λογικής (στο πλαίσιο ενός τυπικού συστήματος) για να διερευνήσουν συστηματικά τη φύση και να διατυπώσουν νόμους οι οποίοι την περιγράφουν. Στις θετικές επιστήμες περιλαμβάνονται η φυσική, τα μαθηματικά, η στατιστική, η βιολογία, η πληροφορική κ.α.λ.. Τα εργαλεία που παρέχουν τα μαθηματικά αξιοποιούνται σε όλες τις θετικές επιστήμες, αλλά και στις επιστήμες μηχανικού οι οποίες αποτελούν εφαρμογή τους. Οι θετικές επιστήμες έχουν και αυτές «εφαρμοσμένες» όψεις, όμως δεν δίνουν τόσο έμφαση στην επίλυση συγκεκριμένων πρακτικών προβλημάτων όσο στην ανάπτυξη μεθόδων οι οποίες αποσκοπούν στην επίλυση πρακτικών προβλημάτων (π.χ. εφαρμοσμένα μαθηματικά, εφαρμοσμένη φυσική, βιοτεχνολογία, υπολογιστικά συστήματα κλπ). Η επιστήμη μπορεί να μελετά τη ροή των ηλεκτρονίων στους ηλεκτρικούς αγωγούς. Αυτή η γνώση μπορεί έπειτα να χρησιμοποιηθεί από τους μηχανικούς για να δημιουργήσουν αντικείμενα όπως ημιαγωγούς, υπολογιστές, και άλλες μορφές προηγμένης τεχνολογίας. Η τεχνολογία μπορεί να περιλαμβάνει γενικότερα τη χρήση και την εφαρμογή όλων των μορφών γνώσης (δηλ., επιστημονικών, μηχανικών, μαθηματικών, γλωσσικών, ιστορικών κτλ), τόσο τυπικά όσο και ανεπίσημα, για να επιτύχει κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα.

Τέλος, οι Οικονομικές Επιστήμες ανήκουν στις κοινωνικές επιστήμες και το αντικείμενό τους είναι η οικονομία υπό την έννοια ότι αυτή αποτελεί το σύνολο των ενσυνείδητων ενεργειών όπου άτομα ή ομάδες ανθρώπων οργανωμένων κοινωνιών καταβάλλουν, προκειμένου να αποκτήσουν "μέσα" που να ικανοποιούν τις ανάγκες τους. Οι Οικονομικές επιστήμες ασχολούνται με την έρευνα των οικονομικών φαινομένων όπως τον προσδιορισμό τιμών των αγαθών στην αγορά, την προσφορά

και τη ζήτηση αυτών, τις οικονομικές κρίσεις καθώς και τα μέτρα που έλαβαν ή λαμβάνουν κατά καιρούς οι κυβερνήσεις των διαφόρων χωρών για την αντιμετώπισή τους. Η κατεύθυνση αυτή απευθύνεται και στην πληροφορική που ονομάζεται η θετική και εφαρμοσμένη επιστήμη η οποία ερευνά τις τεχνολογικές εφαρμογές τους σε αυτοματοποιημένα υπολογιστικά συστήματα, από τη σκοπιά της σχεδίασης, της ανάπτυξης, της υλοποίησης, της διερεύνησης, της ανάλυσης και της προδιαγραφής τους. την απόκτηση, την εκπροσώπηση, την επεξεργασία, την αποθήκευση, την επικοινωνία και την πρόσβαση στις πληροφορίες.

1.7.4. Συναισθηματική νοημοσύνη και η σχέση της με την ηλικία

Πέρα από τη σύνδεση της συναισθηματικής νοημοσύνης με διάφορους παράγοντες όπως το φύλο ή η ακαδημαϊκή κατεύθυνση, υπάρχει κάτι ακόμα που την καθιστά δημοφιλή: η εξελικτική της πορεία. Η φράση του λαού «με τα χρόνια έρχεται η σοφία» προκύπτει τελικά να μην είναι τυχαία, καθώς αρκετές είναι οι μελέτες που έχουν υποστηρίξει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη είναι εξελίξιμη τουλάχιστον μέχρι την πέμπτη δεκαετία της ζωής (Bar-On, 2000. Mayer, Salovey & Caruso, 2000a). Το στοιχείο αυτό είναι σημαντικό γιατί σημαίνει ότι η συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να αναπτυχθεί είτε λόγω νέων εμπειριών, είτε μέσω εκπαίδευσης (Goleman, 1998. Zeidner, Matthews, Roberts & MacCann, 2003). Το γεγονός ότι η συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να διδαχτεί έχει συντελέσει στη δημιουργία 29 διαφόρων προγραμμάτων βελτίωσής της, ώστε οι συμμετέχοντες σε αυτά να καρπωθούν τα οφέλη της.

Πολλές είναι και οι έρευνες που έχουν εστιαστεί στην επίδραση της ηλικίας στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης. Ενδιαφέρον εύρημα είναι αυτό των Mayer, Caruso και Salovey (1999), οι οποίοι συνέκριναν ένα δείγμα εφήβων ηλικίας 12 έως 16 ετών με ένα δείγμα ενηλίκων ηλικίας 17 έως 70 ετών. Οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο μεγαλύτερος ρυθμός ανάπτυξης της αντικειμενικής συναισθηματικής νοημοσύνης παρατηρείται κατά τα πρώτα χρόνια της νεότητας. Ακόμα πιο ενδιαφέρουσα είναι η εν εξελίξει έρευνα του Bar-On και των συνεργατών του που αναφέρεται στο βιβλίο της Πλατσίδου (2010). Πρόκειται για μια διαχρονική έρευνα κατά την οποία εξετάζεται ανά δύο έτη η συναισθηματική νοημοσύνη 23.000 νεαρών ατόμων για διάστημα 25 χρόνων. Η εν λόγω έρευνα αναμένεται να προσφέρει στην επιστημονική κοινότητα εξαιρετικά χρήσιμα συμπεράσματα για το εξελικτικό πρότυπο της συναισθηματικής νοημοσύνης.

Κλείνοντας, δεν πρέπει να παραλειφθεί και η αναφορά σε κάποια δεδομένα που έρχονται σε αντίθεση με την ιδέα της εξελικτικής πορείας της συναισθηματικής νοημοσύνης. Συγκεκριμένα, η Platsidou (2010) διαπίστωσε σε έρευνα σε Έλληνες εκπαιδευτικούς της ειδικής αγωγής ότι η αντιλαμβανόμενη συναισθηματική τους

νοημοσύνη δεν μεταβάλλεται σημαντικά με το πέρασμα της ηλικίας, τουλάχιστον ανάμεσα στην ηλικία των 23-56 ετών, όπου βρίσκονταν ηλικιακά το δείγμα.

1.8 Τρόποι βελτίωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης

Στις μέρες μας, πολύ συχνά γίνεται λόγος για τη σημαντικότητα της συναισθηματικής νοημοσύνης και την επίδραση που αυτή ασκεί στα στελέχη των σύγχρονων επιχειρήσεων. Έτσι, δεν είναι λίγοι αυτοί, που αναζητούν τρόπους, προκειμένου να την αυξήσουν. Αρκετοί ερευνητές, θεωρούν, ότι η συναισθηματική νοημοσύνη, επηρεάζεται από κληρονομικούς και κατ'επέκταση γενετικούς παράγοντες, με κυρίαρχο παράγοντα βέβαια τις διάφορες επιρροές του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο ζει και αναπτύσσεται ο άνθρωπος.

Σύμφωνα με την άποψη των επιστημόνων (Emmerling and Goleman, 2003), η συμπεριφορά του ανθρώπου, έχει άμεση σχέση με ισχυρές νευρωνικές συνδέσεις στον ανθρώπινο εγκέφαλο. Όπως γίνεται αντιληπτό, για να υπάρξει μεταστροφή στη συμπεριφορά του ατόμου, θα χρειαστεί το άτομο να αλλάξει συνήθειες και αντιλήψεις και να τις αντικαταστήσει με νέες. Όμως, για να πραγματοποιηθεί αυτό, είναι απαραίτητο, να αφοσιωθεί για αρκετό χρονικό διάστημα, στη δημιουργία νέων συμπεριφορών, με στόχο τη δημιουργία καινούργιων νευρωνικών συνδέσεων, στον ανθρώπινο εγκέφαλο. Αν γίνει αυτό, επαναπρογραμματίζεται ο εγκέφαλος σε νέες συμπεριφορές, λησμονώντας τους παλιούς τρόπους συμπεριφοράς. Η εκπλήρωση αυτού του σκοπού, απαιτεί από το άτομο, να είναι προσηλωμένο στο στόχο που έχει θέσει, και να εργάζεται συστηματικά για αυτό.

Σύμφωνα με ερευνητικές προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί, με την παράλληλη χρήση πειραματόζων, παρατηρήθηκε ότι, ο προμετωπιαίος λοβός (prefrontal cortex), η αμυγδαλή και ο ιππόκαμπος, τα οποία σχετίζονται με την αντιληπτική ικανότητα του ατόμου και τον παράλληλο χειρισμό των συναισθημάτων, μπορούν να λάβουν τροποποιήσεις και βελτιώσεις, μέσω της οδού της μαθήσεως και των εμπειριών (Emmerling and Goleman, 2003).

Επιπρόσθετα, είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι, οι άνθρωποι αναπτύσσουν τη συναισθηματική νοημοσύνη τους, με έναν ορισμένο τρόπο. Δηλαδή, σε πρώτη φάση, αναπτύσσεται η ικανότητα της αυτογνωσίας, η οποία βοηθά το άτομο να αντιλαμβάνεται καλύτερα τις σκέψεις του και τα συναισθήματα του και στη συνέχεια καθίσταται ικανό να αντιλαμβάνεται τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων. Τέλος, οι άνθρωποι, αποκτούν τη δυνατότητα, να διαχειρίζονται τις παραπάνω ικανότητες, προς όφελος τους (Diggins, 2004).

Ακόμη, έχει αποδειχθεί ότι σε ζητήματα όπως ηγεσίας, διοίκησης επιχειρήσεων ή οργανισμών και σπουδών, η προσπάθεια να αυξηθεί η συναισθηματική νοημοσύνη, βοηθά καταλυτικά το άτομο, να επιτύχει τους στόχους που θέτει κάθε φορά. Κατά την άποψη των Mayer και Salovey (1993), η

συναισθηματική νοημοσύνη, ξεκινά να αναπτύσσεται από πολύ νωρίς στη ζωή του ανθρώπου και επηρεάζεται από παράγοντες του περιβάλλοντος του, όπως είναι η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος. Επίσης, σύμφωνα με την άποψη τους, η συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να αυξηθεί, κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ανθρώπου (Schreier, 2002).

Όμως, σύμφωνα με τα παραπάνω, δημιουργείται το ερώτημα, σε ποια φάση της ζωής ενός ανθρώπου είναι καλύτερα να γίνονται προσπάθειες να βελτιωθεί η συναισθηματική του νοημοσύνη; Πολλοί ερευνητές, θεωρούν ως την καταλληλότερη ηλικία, την παιδική. Αυτό γιατί, ο άνθρωπος, σε αυτήν τη φάση της ζωής του, είναι πιο δεκτικός σε νέες ιδέες και μπορεί ευκολότερα να διαμορφωθεί ο χαρακτήρας (Dulewicz and Higgs, 2001). Συνεπώς, η αποδοχή της σημαντικότητας της έννοιας της συναισθηματικής νοημοσύνης και της συνακόλουθης εφαρμογής μεθόδων αύξησης της, θα λέγαμε, ότι βοηθούν το άτομο, να μεταστραφεί από αυτό που είναι σήμερα, σε κάτι ανώτερο και καλύτερο. Σε αυτή την προσπάθεια, αρωγός μπορεί να είναι η μελέτη βιβλίων, συναφών με την έννοια αυτή, καθώς και η συμβουλές που μπορεί να παρέχει κάποιος ειδικός, όπως είναι ένας ψυχολόγος.

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, η ενδυνάμωση της συναισθηματικής νοημοσύνης ενός ανθρώπου, αποτελεί σπουδαία πρόκληση για όποιον την αποδεχθεί, καθώς αν ένα άτομο επιθυμεί να προσπαθήσει να επεξεργαστεί τα συναισθήματα του, βελτιώνοντας τα, μένοντας σταθερός σε αυτήν του την απόφαση, να αλλάξει δηλαδή, αυτομάτως καθίσταται ικανός να επιτύχει τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο, παρέχοντας στον εαυτό του μία πιο ισορροπημένη ζωή. Οπότε, είναι αντιληπτό ότι, παρά τις αντιξοότητες που πιθανών να ελλοχεύουν σε μία τέτοια προσπάθεια μεταστροφής ενός ατόμου, το αποτέλεσμα είναι αυτό που θα απαλύνει την κόπωση από την προσπάθεια και θα οδηγήσει όποιον ακολουθήσει αυτή την οδό σε μία καλύτερη ζωή.

Παρακάτω, αναφέρονται μερικοί τρόποι βελτίωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης, οι όποιοι είναι οι εξής (Goleman, 1998):

- Η κατανόηση των συναισθημάτων του.
- Η αντίληψη του, σχετικά με τις ευθύνες που έχει αναλάβει.
- Η καταβολή κάθε δυνατής προσπάθειας, ώστε να αντιλαμβάνεται εγκαίρως, τόσο τα δικά του συναισθήματα, όσο και των ανθρώπων που βρίσκονται στον περίγυρο του.
- Ο περιορισμός ή καλύτερα, η εξάλειψη, συναισθημάτων μίσους και επιθετικότητας.

Ακόμη, τρόποι ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης, μπορεί να αποτελέσουν, διάφορες μέθοδοι εκπαίδευσης σχετικές με την έννοια αυτή. Κάνοντας αυτά, το άτομο, καθίσταται ικανό, να εργάζεται με ομαδικό τρόπο, να χαλιναγωγεί τα

συναισθήματα του, να χρησιμοποιεί με αποτελεσματικό τρόπο τις διάφορες ικανότητες που διαθέτει, καθώς και να κατανοεί εγκαίρως τις διαθέσεις των συνανθρώπων γύρω του.

Επιπρόσθετα, σε αυτό το σημείο, καλό είναι να αναφερθεί πως, οι ερευνητικές προσπάθειες αρκετών επιστημόνων, έχουν οδηγήσει στη δημιουργία μεθόδων βελτίωσης της συναισθηματικής νοημοσύνης, προτείνοντας κάποια συγκεκριμένα βήματα. Τα βήματα αυτά είναι τα εξής:

- Η σκιαγράφιση του συναισθηματικού κόσμου του ατόμου, δρα καταλυτικά, ώστε να κατανοήσει το ψυχικό του κόσμο, καθώς και να αντιληφθεί καλύτερα, το γεγονός, πως τα συναισθήματα του, επηρεάζουν την καθημερινή του ζωή.

- Η ολοκληρωμένη κατανόηση των συναισθημάτων, καθώς και η δημιουργία μεθόδων, σωστής διαχείρισης τους.

- Η καθοδήγηση, σε ψυχολογικό επίπεδο, όπου το άτομο εφευρίσκει τρόπους, με τη βοήθεια των οποίων καθίσταται ικανό, να εκφράζει με ορθό τρόπο τα συναισθήματα του.

- Η ικανότητα του ατόμου, να κατανοεί εγκαίρως τα συναισθήματα των συνανθρώπων γύρω του. Αυτό είναι πολύ χρήσιμο, αφού μπορεί να δράσει αποτρεπτικά, προφυλάσσοντας τον εαυτό του από δύσκολες καταστάσεις.

- Η ενδυνάμωση της επιρροής στον περίγυρο του, ώστε να μπορεί να έχει το θάρρος της γνώμης και να επηρεάζει προς όφελος του τις εκάστοτε καταστάσεις. Με αυτόν τον τρόπο, κάνει αισθητή την παρουσία του, καθώς κερδίζει σεβασμό και αποδοχή από τους γύρω του (Kunnanatt, 2004).

Η ενδυνάμωση της συναισθηματικής νοημοσύνης, είναι ο σκοπός όλων αυτών των ερευνών που προαναφέραμε, είτε από την οπτική της ψυχικής ανάτασης του ατόμου, είτε από την οπτική της επαγγελματικής του καταξίωσης. Αποτελέσματα μελετών, που αξιολόγησαν ανθρώπους οι οποίοι έλαβαν μέρος σε εκπαιδευτικά προγράμματα βελτίωσης της συναισθηματικής τους νοημοσύνης και σε ανθρώπους που δεν έλαβαν μέρος σε αυτά, καταδεικνύουν ότι, η συναισθηματική νοημοσύνη κάλλιστα μπορεί να καλλιεργηθεί (Jaeger, 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. 1 Θεωρητικά μοντέλα και τρόποι μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης

Οι μελέτες σχετικά με τη έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, είναι δυνατόν να ταξινομηθούν με βάση α) τον τομέα που επικεντρώνονται οι διάφορες θεωρίες και β) τα εργαλεία που διαθέτουν, ώστε να αξιολογήσουν σχετικές έρευνες, εντοπίζοντας τις μεταξύ τους διαφορές (Kafetsios and Zampetakis, 2008).

i. Θεωρητικές προσεγγίσεις με γνώμονα τον ορισμό της συναισθηματικής νοημοσύνης.

Ξεκινώντας την ανάλυση μας, θα πρέπει να αναφέρουμε πως ο Mayer με τους συνεργάτες του, ήταν ο πρώτος, που οριοθέτησε τα διάφορα μοντέλα της συναισθηματικής νοημοσύνης, σε μόλις δύο κατηγορίες, οι οποίες ήταν, τα μοντέλα ικανότητας και τα μικτά μοντέλα. Σχετικά με τα μοντέλα ικανότητας ή μοντέλα γνωστικών – συναισθηματικών ικανοτήτων, μπορούμε να αναφέρουμε πως, είναι μοντέλα που αναλύουν τη συναισθηματική νοημοσύνη, με μία πιο κλασική θεώρηση των πραγμάτων. Ακόμη, οι θεωρίες που απορρέουν από τα εν λόγω μοντέλα, αναφέρουν, πως η συναισθηματική νοημοσύνη, εξαρτάται από τις γνωστικές ικανότητες των ανθρώπων, οι οποίες στοχεύουν στη δυνατότητα τους να αξιολογούν πληροφορίες που σχετίζονται με συναισθήματα (Mayer and Salovey, 1993).

Συνεχίζοντας, τα μικτά μοντέλα ή κοινωνικά – συναισθηματικά μοντέλα, τα οποία επεξηγούν την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, η οποία απαρτίζεται από μία πλειάδα συναισθηματικών ικανοτήτων, που πηγάζουν από τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ατόμου. Οπότε, όπως γίνεται αντιληπτό, στην περίπτωση των μικτών μοντέλων, αντιλαμβάνονται τη συναισθηματική νοημοσύνη, ως μία συσχέτιση από γνωστικές ή καλύτερα συναισθηματικές και παράλληλα κοινωνικές ικανότητες, αλλά και τη δυνατότητα που έχει το άτομο να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα (Bar-On, 2000) με παράλληλη συσχέτιση όλων των παραπάνω, με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ανθρώπινης προσωπικότητας (Petrides and Furnham, 2001). Οι προαναφερθείσες ικανότητες, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τους ανθρώπους, στον τρόπο που αυτοί διαχειρίζονται τις καθημερινές αντιξοότητες ή καλύτερα πώς διαχειρίζονται τις διάφορες καταστάσεις της καθημερινότητας τους, σε συνάρτηση με τις σχέσεις που έχουν με τους συνανθρώπους γύρω τους, (Goleman, 1998, 2000).

Σε αυτό το σημείο, καλό είναι να αναφερθεί, πώς άλλοι ερευνητές (Petrides and Furnham, 2000), αντιλαμβάνονταν τις παραπάνω απόψεις με διαφορετικό τρόπο, συμπυκνώνοντας όλες τις υφιστάμενες θεωρητικές προσεγγίσεις, σχετικά με τη

συναισθηματική νοημοσύνη. Πιο συγκεκριμένα, οι Petrides και Furnham (2000), θεωρούν, τη συναισθηματική νοημοσύνη, ως βασικό στοιχείο της ανθρώπινης προσωπικότητας, η οποία καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από αυτήν. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με αυτήν την άποψη, η συναισθηματική νοημοσύνη, επηρεάζει κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής, δράσης και συμπεριφοράς (Bar-On, 1997, Goleman, 1998) και αναλύεται από μία πλειάδα τεχνικών, που σκοπό έχουν να προσαρμόσουν τη συναισθηματική νοημοσύνη στη γενικότερη προσέγγιση της νοημοσύνης από ψυχολογικής πλευράς (Mayer et. al., 1999).

ii. Θεωρητικές προσεγγίσεις με γνώμονα ψυχομετρικές μεθόδους για τη μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης.

Η ύπαρξη πολλών προσεγγίσεων, αναφορικά με την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, έχει άμεση σχέση με την εμφάνιση πολλών εργαλείων για τη μελέτη της (Bar-On, 1997, Zeiden et. al., 2006). Αναλυτικότερα, έχουν δημιουργηθεί μηχανισμοί μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης, μηχανισμοί αυτοαναφοράς του ατόμου, καθώς και μηχανισμοί, που ασχολούνται με τη μέγιστη απόδοση του ατόμου (Ciariocchi et. al., 2002). Οι μηχανισμοί αυτοαναφοράς, αποβλέπουν, στο να αντιληφθούν οι ίδιοι οι άνθρωποι, το επίπεδο της συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Ακόμη, εξαιτίας αυτού του παράγοντα, η εν λόγω συναισθηματική νοημοσύνη, αναφέρεται και ως, αντιληπτή ή αντιλαμβανόμενη (Πλατσίδου, 2004). Οι μηχανισμοί που ασχολούνται, με την αξιολόγηση της μέγιστης απόδοσης του ατόμου, στηρίζονται στην αμερόληπτη μέτρηση της νοητικής ικανότητας. Πιο συγκεκριμένα, αυτό πραγματοποιείται από ερωτήσεις ή ακόμη και δοκιμασίες, στα άτομα που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα.

Όλα αυτά, αντιπαραβάλλονται, με τα αποτελέσματα που έχουν δοθεί από τους ειδικούς, ώστε να υπάρξουν ασφαλή συμπεράσματα (Mayer et. al., 1999). Έτσι, η συναισθηματική νοημοσύνη, που απορρέει με ταυτό τον τρόπο, ονομάζεται αντικειμενική. Μία επιπρόσθετη μέθοδος μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης (Πλατσίδου, 2004) όπου ενυπάρχουν, μέθοδοι αυτοαξιολόγησης, είναι τα τεστ ή μέθοδοι των 3600 όπως λέγονται. Αυτά τα τεστ, στηρίζονται, σε παρατηρήσεις άλλων ατόμων που βρίσκονται στον περίγυρο του υπό εξέταση ατόμου (π.χ. η οικογένεια του). Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται μία προσπάθεια να σκιαγραφηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ατόμου, που λαμβάνει μέρος στην έρευνα (Boyatzis et. al., 2000).

Σύμφωνα με την άποψη που υποστήριξαν οι Mayer και Cobb, (2000), η μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης των ατόμων, καλό είναι να προέρχεται διαμέσου της εικόνας, που τα ίδια τα άτομα έχουν για τον εαυτό τους. Οι εν λόγω ερευνητές, πέρα από αυτήν την άποψη, υποστήριξαν ακόμη πως, με τη μέθοδο αυτή, ο εξεταζόμενος, αναλύει μόνος του τον εαυτό του και μπορεί να πραγματοποιηθεί έρευνα σε βάθος, αναφορικά με τις εμπειρίες που έχει βιώσει. Βέβαια, όλες αυτές οι

θεωρήσεις, θα τολμούσαμε να αναφέρουμε πως, κάλλιστα συμπληρώνουν η μια την άλλη (Ciarrochi et. al., 2000).

Συνοψίζοντας, θέλοντας να αποτυπώσουμε, τις πιο χαρακτηριστικές θεωρήσεις, μπορούμε να αναφέρουμε, τα παρακάτω. Ξεκινώντας την ανάλυση μας, καλό είναι να επισημάνουμε ότι, οι Mayer, Caruso, και Salovey, (1999), ύστερα από ενδελεχείς έρευνες, μπόρεσαν να οριοθετήσουν το θεωρητικό μοντέλο της ικανότητας, της συναισθηματικής νοημοσύνης. Κατά την άποψη τους, η έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης, αποτελεί ένα είδος νοημοσύνης, που αποτελείται από γνώσεις και εμπειρίες. Ακόμη, η άποψη αυτή περιλαμβάνει τομείς όπως: την κατανόηση των συναισθημάτων, την αποδοχή τους ως τρόπο συμπεριφοράς από το άτομο, την ερμηνεία των συναισθημάτων και τέλος την ορθή χρήση τους.

2. 2 Κλίμακα: Wong Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS) των Wong και Law.

Η Wong Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS) είναι μία κλίμακα αυτό-αξιολόγησης της Σ.Ν. η οποία ανήκει στα μικτά μοντέλα και μετρά την συναισθηματική νοημοσύνη ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας. Κατασκευάστηκε από τους Wong & Law (2002) και εμπεριέχει 40 στοιχεία που αντιστοιχούν σε τέσσερις υπο-κλίμακες οι οποίες δημιουργήθηκαν βάση των τεσσάρων διαστάσεων της Σ.Ν όπως αυτές αναφέρονται στο μοντέλο των Mayer και Salovey (1997). Η υπο-κλίμακα Self-Emotion Appraisal (SEA) αξιολογεί την αντίληψη-κατανόηση που έχει το άτομο για τα συναισθήματα του. Η υπο- κλίμακα Others' Emotion Appraisal (OEA) αξιολογεί την κατανόηση του ατόμου για τα συναισθήματα που βιώνουν οι συνάνθρωποι του. Η υπο-κλίμακα Use of Emotion (UOE) μετρά την εκτίμηση κάποιου ως προς την παρακίνηση του για αποτελεσματικότητα και απόδοση. Τέλος η υπο-κλίμακα Regulation of Emotion (ROE) μετρά την δυνατότητα του ατόμου να ρυθμίζει τις συγκινήσεις του. Η παραπάνω κλίμακα αξιολόγησης θα χρησιμοποιηθεί από την παρούσα μελέτη διότι βασίζεται στο μοντέλο των Salovey και Mayer (1997) που υιοθετήθηκε από την έρευνα και έχει χρησιμοποιηθεί σε μελέτες που εξέταζαν την σχέση της Σ.Ν με δεδομένα της απόδοσης των εργαζομένων. Η παρούσα έρευνα εξετάζει την σχέση της Σ.Ν με τους παράγοντες του φύλου, ηλικίας, ακαδημαϊκής σπουδής φοιτητών, πως, δηλαδή, χειρίζονται τους βασικούς τομείς της ΣΝ ανάλογα με τους παράγοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Μεθοδολογία

3.1. Σκοπός της έρευνας

Αν και ο όρος συναισθηματική νοημοσύνη έχει αναφερθεί και αναλυθεί διεξοδικά στην βιβλιογραφία, στην παρούσα μελέτη θα προσεγγίσουμε την έννοια της συναισθηματικής νοημοσύνης μέσω της θεωρίας των Mayer, Salovey & Caruso. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τους βασικούς τομείς της συναισθηματικής νοημοσύνης με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως ηλικία, φύλο, τμήμα και έτος σπουδών. Ειδικότερα, η έρευνα εστιάζει στο αν ανεξάρτητες μεταβλητές όπως η ηλικία, το φύλο και το τμήμα και έτος σπουδών επηρεάζουν μια από τις διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών. Επίσης το δείγμα συγκρίνεται σε μια ομάδα φοιτητών από διαφορετικά τμήματα σπουδών και από πολλά μέρη της Ελλάδος.

Ερευνητικά ερωτήματα

- Ποιο είναι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών;
- Πως επηρεάζονται οι βασικοί άξονες της συναισθηματική νοημοσύνη από το φύλο των φοιτητών;
- Πως επηρεάζονται οι βασικοί άξονες της συναισθηματική νοημοσύνη από το τμήμα και το έτος σπουδών τους;

3.2 Μέθοδος

Το δείγμα αποτελούσαν φοιτητές από διάφορα τμήματα όπου διακρίθηκαν ανάλογα με τις κατευθύνσεις δηλαδή τα τμήματα χωρίστηκαν σε ανθρωπιστικές επιστήμες, θετικές και τεχνολογικές επιστήμες, επιστήμες υγείας και ζωής, επιστήμες της εκπαίδευσης και οικονομικές επιστήμες και πληροφορικής. Η συμμετοχή στην παρούσα έρευνα ήταν εθελοντική ενώ η ερευνητική διαδικασία περιλάμβανε την συμπλήρωση σε ατομικό επίπεδο, χωρίς την παρουσία του ερευνητή. Το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε είτε σε έντυπη μορφή είτε σε ηλεκτρονική μορφή με την βοήθεια της GOOGLE DRIVE για εξοικονόμηση χρόνου και για αξιοπιστία των δεδομένων και μη ταύτιση με φυσικά πρόσωπα. Η συνολική διάρκεια για την συμπλήρωσή των ερωτηματολογίων ήταν περίπου 10 με 15 λεπτά.

3.3. Εργαλείο- Ερωτηματολόγιο

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το Wong & Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS). Πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφορών των Wong & Law (2002). Είναι βασισμένο στο μοντέλο των Mayer, Salovey & Caruso. Γνωρίζοντας ότι το ερωτηματολόγιο δεν βρέθηκε μεταφρασμένο στα ελληνικά δεδομένα, αξιοποίησα τα στοιχεία μιας έγκυρης μετάφρασης από τα αγγλικά στα ελληνικά, για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί πιο εύκολα στο ελληνικό κοινό.

Το ερωτηματολόγιο περιέχει τρεις θεματικές ενότητες. Η πρώτη είναι τα δημογραφικά στοιχεία (τμήμα σπουδών, έτος σπουδών, ηλικία, φύλο), το δεύτερο και τρίτο μέρος περιλαμβάνουν από 20 σενάρια και ικανότητες το καθένα, αντίστοιχα. Τα σενάρια αυτά και οι ικανότητες που καλούνται να απαντήσουν οι φοιτητές απευθύνονται στους τέσσερις βασικούς τομείς της συναισθηματικής νοημοσύνης όπως θα φανεί και παρακάτω.

Το Μέρος Β περιλαμβάνει 20 σενάρια όπου οι φοιτητές καλούνται να διαλέξουν ανάμεσα στις πιθανές απαντήσεις (α και β) στην οποία κινούνται πιο κοντά. Οι υπό-κλίμακες της ΣΝ μέσα στα σενάρια διακρίνονται κάπως έτσι: α) εκτίμηση των συναισθημάτων (ΕΣΕ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 1, 2,3,4 και 5, β) εκτίμηση των συναισθημάτων των άλλων (ΕΣΑ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 6,7,8,9 και 10, γ) χρήση των συναισθημάτων (ΧΣ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 16,17,18,19 και 20, και τέλος, δ) ρύθμιση των συναισθημάτων (ΡΣ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 11, 12,13,14 και 15.

Το Μέρος Γ περιλαμβάνει 20 ικανότητες όπου οι φοιτητές καλούνται να διαλέξουν ανάμεσα στις δυο πιθανές απαντήσεις (α και β) στην οποία κινούνται πιο κοντά. Οι υπό-κλίμακες της ΣΝ μέσα στα σενάρια διακρίνονται κάπως έτσι: α) εκτίμηση των συναισθημάτων (ΕΣΕ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 1,5,9,13 και 17, β) εκτίμηση των συναισθημάτων των άλλων (ΕΣΑ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 4,8,12,16 και 20, γ) χρήση των συναισθημάτων (ΧΣ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 3,7,11,15 και 19, και τέλος, δ) ρύθμιση των συναισθημάτων (ΡΣ), στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ερωτήσεις: 2,6,10,14 και 18.

Το WLEIS έχει χρησιμοποιεί σε εργασιακά περιβάλλοντα και όπως έδειξαν τα ευρήματα, έχει ικανοποιητική διακρινούσα εγκυρότητα (Kafetsios & Zampetakis, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. Αποτελέσματα

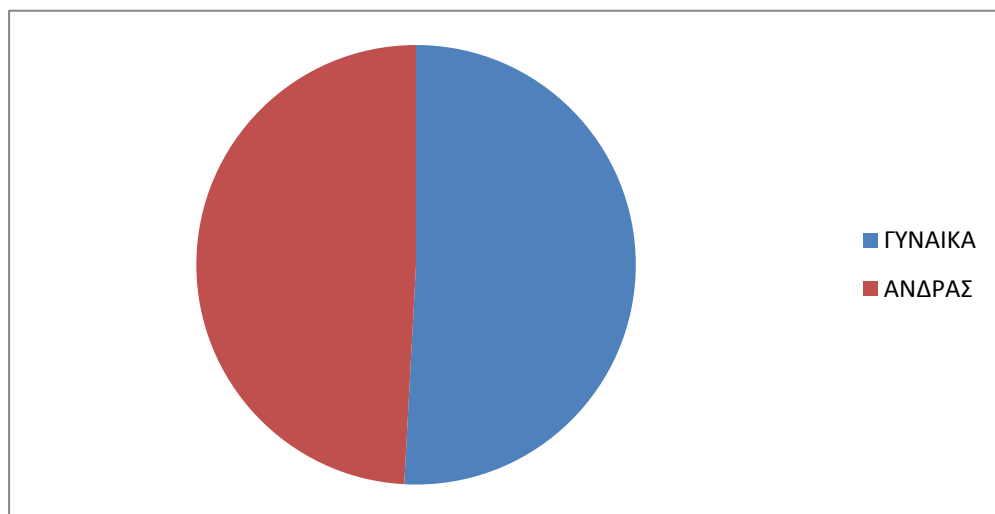
4.1 Ανάλυση αποτελεσμάτων: Δημογραφικά στοιχεία

- *Φύλο*

Το συνολικό πληθυσμό της έρευνας αποτελούσαν 409 φοιτητές από τους οποίους το 51% του δείγματος (N=208) ήταν γυναίκες ενώ το 49% του δείγματος (N=201) ήταν άνδρες.

Από τον παρακάτω πίνακα φαίνεται ο αριθμός των γυναικών και των ανδρών σε γράφημα. Οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία των συμμετεχόντων.

Γράφημα 1: Το φύλο του δείγματος

- *Ηλικία*

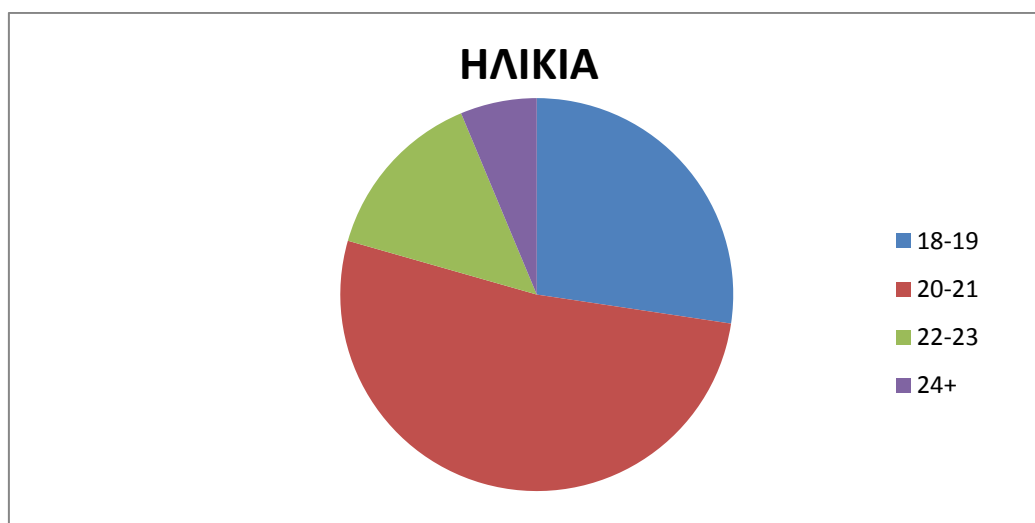
Ο μέσος όρος ηλικίας του δείγματος ήταν 20,525672 έτη, με τυπική απόκλιση 1,5903974. Η μεγαλύτερη ηλικία που παρατηρήθηκε ήταν 29 έτη και η μικρότερη 18 έτη. Δηλαδή υπήρξε εύρος 11 έτη στο δείγμα. Οι περισσότεροι φοιτητές (επικρατούσα τιμή) είχαν ηλικία 20. Οι μισοί (ή το 50% των φοιτητών) (διάμεσος) φοιτητές είχαν ηλικία έως 20 έτη. (οι μισά από 20 ετών και πάνω). Το 25% των φοιτητών έχει ηλικία έως και 19 έτη, το 50% είναι η διάμεσος (την σχολίασα πριν) και το 75% των φοιτητών έχει ηλικία το πολύ έως 21 έτη.

Πίνακας 1: Η ηλικία του δείγματος

		ΗΛΙΚΙΑ
	ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ	20,525672
ΜΕΤΡΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΤΑΣΗΣ	ΔΙΑΜΕΣΟΣ	20
	ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΤΙΜΗ	20
	ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ	18
	ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ	29
ΜΕΤΡΑ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ	ΕΥΡΟΣ	11
	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	1,5903974
	Q1	19
	Q2	20
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΗΜΕΙΑ	Q3	21
	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ	12,906002

Για την επεξεργασία του ερωτηματολογίου με βάση την ηλικία του δείγματος χρειάστηκε και

Γράφημα 2: Η ηλικία του δείγματος

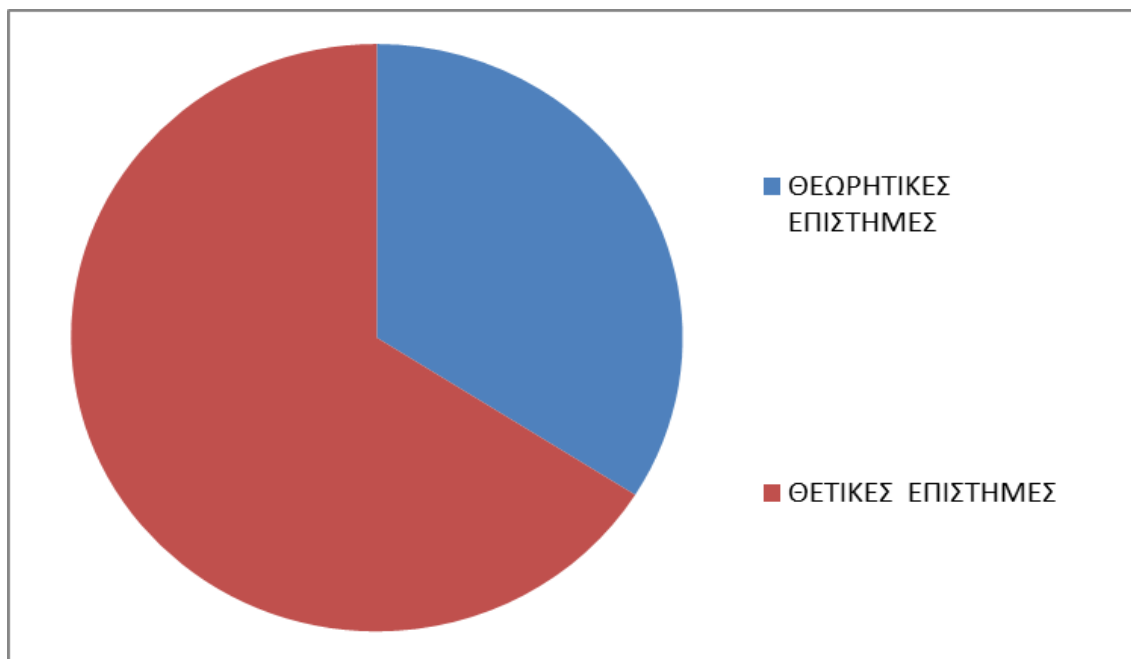

- *Τμήμα σπουδών*

Τα τμήματα σπουδών κατηγοριοποιήθηκαν ανάλογα με τις κατευθύνσεις των σχολών σε θεωρητικές και θετικές επιστήμες. Τα τμήματα σπουδών από όπου προέρχονταν οι φοιτητές ήταν πολλά και διαφορετικά και για λόγους εξοικονόμησης χώρου και χρόνου κατηγοριοποιήθηκαν σε αυτές τις δυο επιστήμες ανάλογα με το αντικείμενο της κάθε μίας. Η πλειοψηφία του δείγματος,

όπως φαίνεται παρακάτω, το 73%, δηλαδή, έχει επιλέξει τις θεωρητικές επιστήμες ενώ μόνο το 27% έχει επιλέξει τις θετικές επιστήμες

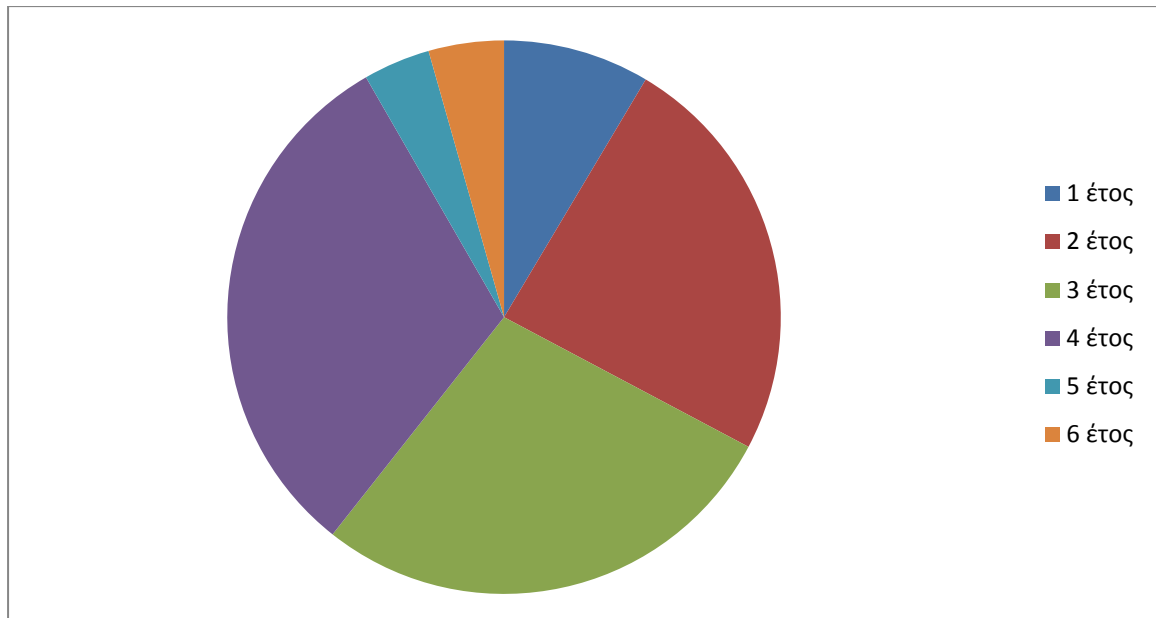
Γράφημα 3: Τα τμήματα σπουδών του δείγματος

- Έτος σπουδών

Η πλειοψηφία, δηλαδή το 31% του δείγματος βρίσκεται στο 4^ο έτος σπουδών ενώ το 28% του δείγματος βρίσκεται στο 3^ο έτος. Το 24% του δείγματος δήλωσε ότι βρίσκεται στο 2^ο έτος ενώ το 9% στο 1^ο έτος. Μικρότερο ισάξιο ποσοστό, ύψους 4%, δήλωσαν ότι βρίσκονται στο 5^ο και 6^ο έτος σπουδών, αντίστοιχα.

Γράφημα 4: Τα έτη σπουδών του δείγματος

4.2 Ανάλυση αξιοπιστίας και εγκυρότητας

Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε η εξέταση της εσωτερικής συνοχής των παραγόντων του με την χρήση του δείκτη Cronbach alpha. Όσο μεγαλύτερη συνοχή έχει το ερωτηματολόγιο τόσο περισσότερη είναι η αξιοπιστία του.

Το ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς WLEIS, με το οποίο μετρήθηκε η ΣΝ φοιτητών, παρουσίασε αποδεκτό επίπεδο ποσοστό αξιοπιστίας κι στις τέσσερις μεταβλητές με τον δείκτη α για τα πρώτα 20 σενάρια να κυμαίνεται στο 0,758 (75,8%) ενώ στις 20 επόμενες ικανότητες, δείκτης α αγγίζει το 0,812 (81,2%).

4.3 Ανάλυση στατιστικών στοιχείων για κάθε άξονα της Συναισθηματικής Νοημοσύνης

Όσον αφορά την μελέτη των περιπτώσεων (σενάρια), η ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος όρος βαθμολογίας του δείγματος ($N= 409$) που μπορεί να κατανοεί τα συναισθήματα του (SEA) είναι 0.50 με τυπική απόκλιση 0.20. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε ήταν το 0.60 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που

μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.40, το 50% το πολύ με 0.60 και το 75% επίσης το πολύ με 0.60. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.60. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον SEA είναι μέτριο δηλαδή δεν μπορούν να κατανοούν επαρκώς τα συναισθήματα τους.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων (OEA), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.32 με τυπική απόκλιση 0.22. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 0.20 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.20, το 50%, επίσης το πολύ έως 0.20 και το 75% το πολύ με 0.40. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.40. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα OEA είναι χαμηλό δηλαδή δεν μπορούν να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων πλήρως.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να ρυθμίζουν τα συναισθήματα (ROE), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.46 με τυπική απόκλιση 0.21. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 0.40 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.40, το 50%, επίσης το πολύ έως 0.40 και το 75% το πολύ με 0.60. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.60. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα ROE είναι μέτριο δηλαδή δεν μπορούν να ρυθμίζουν τα συναισθήματα τους επαρκώς.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να χρησιμοποιούν τα συναισθήματα (UOE), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.58 με τυπική απόκλιση 0.19. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 0.60 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0.2. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.40, το 50% με 0.60 και το 75% το πολύ με 0.80. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.80. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα UOE είναι μέτριο δηλαδή δεν μπορούν να χρησιμοποιούν επαρκώς τα συναισθήματα τους.

Ύστερα από την ανάλυση αυτή, τα σκορ για την μελέτη των περιπτώσεων δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικά διότι τα ποσοστά δεν ήταν αρκετά υψηλά ή χαμηλά για να χαρακτηρίσουμε το δείγμα μας χαμηλό ή υψηλό σε συναισθηματική νοημοσύνη, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μέτρια συναισθηματική νοημοσύνη. Παρατηρήθηκε ότι οι φοιτητές έχουν την δυνατότητα να κατανοούν, να ρυθμίζουν και να χρησιμοποιούν τα συναισθήματα τους πολύ καλύτερα από το να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων.

Πίνακας 1: Στατιστική ανάλυση αποτελεσμάτων με βάση τους άξονες ΣΝ για όλο το δείγμα ως προς την μελέτη περιπτώσεων

	SEA	OEA	ROE	UOE
N	409	409	409	409
Mean	.50	.32	.46	.58
Median	.60	.20	.40	.60
Mode	.60	.20	.40	.60
Std. Deviation	.20	.22	.21	.19
Minimum	0	0	0	.20
Maximum	1	1	1	1
Percentiles 25	.40	.20	.40	.40
Percentiles 50	.60	.20	.40	.60
Percentiles 75	.60	.40	.60	.80

Όσον αφορά την μελέτη ικανοτήτων, από την άλλη, η ανάλυση έδειξε ότι ο μέσος όρος βαθμολογίας του δείγματος (N= 409) που μπορεί να κατανοεί τα συναισθήματα του (SEA) είναι 0.79 με τυπική απόκλιση 0.25. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε ήταν το 1 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 2, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.60, το 50% με 0.80 και το 75% το πολύ με 1. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.80. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα SEA είναι υψηλό δηλαδή μπορούν να κατανοούν επαρκώς τα συναισθήματα τους.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων (OEA), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.83 με τυπική απόκλιση 0.24. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 1 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 2, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.60, το 50% το πολύ με 1 και το 75%, επίσης, το πολύ με 1. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 1. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα OEA είναι υψηλό δηλαδή μπορούν να κατανοούν επαρκώς τα συναισθήματα των άλλων.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να ρυθμίζουν τα συναισθήματα (ROE), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.84 με τυπική απόκλιση 0.23. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 1 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 2, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.80, το 50% το πολύ με 1 και το 75% επίσης το πολύ με 1. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 1. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα ROE είναι υψηλό δηλαδή μπορούν να ρυθμίζουν αρκετά τα συναισθήματα τους.

Σχετικά με το σκορ που σημείωσαν οι φοιτητές, εξετάζοντας κατά πόσο μπορούν να χρησιμοποιούν τα συναισθήματα (UOE), ο μέσος όρος βαθμολογίας ήταν 0.67 με τυπική απόκλιση 0.24. Η συχνότερη βαθμολογία που παρατηρήθηκε στον άξονα αυτό ήταν το 0.80 με την μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορούσαν να πάρουν για κάθε απάντηση να είναι το 1 και μικρότερη βαθμολογία το 0. Κατά τον ίδιο άξονα, όπως παρατηρείται στον πίνακα 2, το 25% του δείγματος βαθμολογήθηκε το πολύ έως 0.60, το 50% επίσης το πολύ έως 0.60 και το 75% το πολύ με 0.80. Δηλαδή το 25% των φοιτητών με την υψηλότερη βαθμολογία, βαθμολογήθηκαν με τουλάχιστον 0.80. Τα δεδομένα δείχνουν ότι το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης των φοιτητών για τον άξονα UOE είναι υψηλό δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιούν αρκετά τα συναισθήματα τους.

Τέλος, ύστερα από την ανάλυση αυτή, τα σκορ για την μελέτη των ικανοτήτων έδειξαν ότι το επίπεδο της Συναισθηματικής Νοημοσύνης είναι ιδιαίτερα υψηλό και αν μπορεί να συγκριθεί και με την ανάλυση που έγινε στην μελέτη των περιπτώσεων, φαίνεται ότι τα ποσοστά είναι πολύ μεγαλύτερα. Παρατηρήθηκε ότι οι φοιτητές έχουν την δυνατότητα να κατανοούν και να ρυθμίζουν τα συναισθήματα τους καθώς και να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων πολύ καλύτερα σε σχέση με το να χρησιμοποιούν τα συναισθήματα τους.

Πίνακας 2: Στατιστική ανάλυση αποτελεσμάτων με βάση τους άξονες ΣΝ για όλο το δείγμα ως προς την μελέτη ικανοτήτων

	SEA	OEA	ROE	UOE
N	409	409	409	409
Mean	.79	.83	.84	.67
Median	.80	1	1	.60
Mode	1	1	1	.80
Std. Deviation	.25	.24	.23	.24
Minimum	0	0	0	0
Maximum	1	1	1	1
Percentiles 25	.60	.60	.80	.60
Percentiles 50	.80	1	1	.60
Percentiles 75	1	1	1	.80

4.4 Ανάλυση αποτελεσμάτων του μέσου όρου στους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση το φύλο.

Ο Πίνακας 3, όπως θα δούμε παρακάτω, αντικατοπτρίζει τα 20 πρώτα σενάρια του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 και 2, που αναγράφονται στην στήλη ΦΥΛΟ, αντιστοιχούν σε Άνδρας και Γυναίκα. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα δυο φύλα σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά.

Πιο συγκεκριμένα για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των ανδρών είναι υψηλότερη ($M= 0.53$, $TA= 0.20$) σε σχέση με των γυναικών ($M=0.47$, $TA= 0.20$). Δηλαδή οι άνδρες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης σε σχέση με τις γυναίκες, οι οποίες έχουν χαμηλό δείκτη ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.653$, $df= 407$, $p = 0.008 < 0.01$).

Για την μεταβλητή OEA (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των ανδρών είναι υψηλότερη ($M= 0.36$, $TA= 0.24$) σε σχέση με των γυναικών ($M=0.27$, $TA= 0.20$). Οι άνδρες έχουν χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης όπως και οι γυναίκες ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων

απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 4.297$, $df = 407$, $p = 0.000 < 0.001$).

Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των ανδρών είναι υψηλότερη ($M = 0.48$, $TA = 0.20$) σε σχέση με των γυναικών ($M = 0.44$, $TA = 0.22$). Δηλαδή οι άνδρες έχουν χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης όπως και οι γυναίκες ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.474$, $df = 407$, $p = 0.014 < 0.05$).

Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των γυναικών είναι υψηλότερη ($M = 0.60$, $TA = 0.20$) σε σχέση με των ανδρών ($M = 0.55$, $TA = 0.22$). Δηλαδή οι γυναίκες όπως κι οι άνδρες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.693$, $df = 407$, $p = 0.007 < 0.01$).

Ο Πίνακας 4, από την άλλη, αντικατοπτρίζει τις 20 ικανότητες του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 και 2, όπως προείπα, που αναγράφονται στην στήλη ΦΥΛΟ, αντιστοιχούν σε Άνδρα και Γυναίκα. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα δυο φύλα σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά.

Πιο συγκεκριμένα, για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των ανδρών είναι υψηλότερη ($M = 0.53$, $TA = 0.20$) σε σχέση με των γυναικών ($M = 0.47$, $TA = 0.20$). Δηλαδή οι άνδρες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης σε σχέση με τις γυναίκες, οι οποίες έχουν χαμηλό δείκτη ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.653$, $df = 407$, $p = 0.008 < 0.01$).

Για την μεταβλητή OEA (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των γυναικών είναι υψηλότερη ($M = 0.85$, $TA = 0.20$) σε σχέση με των ανδρών ($M = 0.73$, $TA = 0.28$). Οι άνδρες όπως και οι γυναίκες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 5.211$, $df = 407$, $p = 0.000 < 0.001$).

Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των γυναικών είναι υψηλότερη ($M = 0.89$, $TA = 0.20$) σε σχέση με των ανδρών ($M = 0.77$, $TA = 0.27$). Οι άνδρες όπως και οι γυναίκες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.226$, $df = 407$, $p = 0.027 < 0.05$).

Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των γυναικών είναι υψηλότερη (M= 0.71, TA= 0.24) σε σχέση με των ανδρών (M=0.64, TA= 0.24). Οι άνδρες όπως και οι γυναίκες έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 3.311$, $df = 407$, $p = 0.001 < 0.005$).

Πίνακας 3: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου των μεταβλητών στα δύο φύλα ως προς την μελέτη περιπτώσεων

	ΦΥΛΟ	N	Mean	Std. Deviation
SEA	1	202	.47	.20
	2	207	.52	.19
OEA	1	202	.36	.23
	2	207	.27	.19
ROE	1	202	.49	.20
	2	207	.43	.21
UOE	1	202	.55	.18
	2	207	.60	.19

Πίνακας 4: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου των μεταβλητών στα δύο φύλα ως προς την μελέτη ικανοτήτων

	ΦΥΛΟ	N	Mean	Std. Deviation
SEA	1	202	.73	.28
	2	207	.85	.20
OEA	1	202	.77	.27
	2	207	.89	.20
ROE	1	202	.81	.23
	2	207	.87	.22
UOE	1	202	.63	.24
	2	207	.71	.23

4.5 Ανάλυση αποτελεσμάτων του μέσου όρου στους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση το τμήμα σπουδών

Για να ερευνήσουμε αν υπάρχουν διαφορετικοί μέσοι όροι μεταξύ των αξόνων της ΣΝ κατά τα τμήματα σπουδών πρέπει να αναλύσουμε τον Πίνακα 5, όπως θα δούμε παρακάτω, ο οποίος αντικατοπτρίζει τα 20 πρώτα σενάρια του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 και 2, που αναγράφονται στην στήλη Τμήμα Σπουδών, αντιστοιχούν σε θεωρητικές επιστήμες και θετικές επιστήμες. Υπήρξαν πολλά τμήματα σπουδών από τα οποία προέρχονταν οι φοιτητές και για εξοικονόμηση χώρου και χρόνου κατηγοριοποιήθηκαν σε Θεωρητικά και Θετικά, ανάλογα με το αντικείμενο της κάθε σχολής. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα τμήματα σπουδών σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά, παρά μόνο στην μεταβλητή UOE όπου παρουσιάζει στατιστική σημαντική διαφορά.

Πιο συγκεκριμένα για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη ($M= 0.51$, $TA= 0.20$) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών ($M=0.48$, $TA= 0.20$). Δηλαδή οι φοιτητές των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης σε σχέση με τους φοιτητές των θετικών, οι οποίες έχουν χαμηλό δείκτη ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($t = 1.585$, $df= 407$, $p = 0.114 > 0.005$).

Για την μεταβλητή OEA (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θετικών σχολών είναι υψηλότερη ($M= 0.34$, $TA= 0.22$) σε σχέση με των φοιτητών των θεωρητικών σχολών ($M=0.30$, $TA= 0.23$). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν πολύ χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($t = 1.671$, $df= 407$, $p = 0.095 > 0.05$).

Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θετικών σχολών είναι υψηλότερη ($M= 0.47$, $TA= 0.22$) σε σχέση με των φοιτητών των θεωρητικών σχολών ($M=0.46$, $TA= 0.21$). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($t = 0.518$, $df= 407$, $p = 0.605 < 0.05$).

Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη ($M= 0.60$, $TA= 0.19$) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών ($M=0.55$, $TA= 0.18$). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.294$, $df = 407$, $p = 0.023 < 0.05$).

Πίνακας 5: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου των μεταβλητών ως προς τα τμήματα σπουδών για την μελέτη περιπτώσεων

	ΤΜΗΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	N	Mean	Std. Deviation
SEA	1	233	.51	.20
	2	176	.48	.20
OEA	1	233	.30	.22
	2	176	.34	.22
ROE	1	233	.46	.21
	2	176	.47	.22
UOE	1	233	.60	.19
	2	176	.55	.18

Ο Πίνακας 6, από την άλλη, αντικατοπτρίζει τις 20 ικανότητες του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 και 2, που αναγράφονται στην στήλη Τμήμα Σπουδών, αντιστοιχούν σε θεωρητικές επιστήμες και θετικές επιστήμες. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα τμήματα σπουδών σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά, παρά μόνο στην μεταβλητή ROE όπου δεν παρουσιάζεται στατιστική σημαντική διαφορά μεταξύ των τμημάτων σπουδών.

Πιο συγκεκριμένα, για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη ($M= 0.82$, $TA= 0.23$) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών ($M=0.74$, $TA= 0.26$). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 3.333$, $df= 407$, $p = 0.001 < 0.005$).

Για την μεταβλητή ΟΕΑ (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη (M= 0.86, TA= 0.23) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών (M=0.79, TA= 0.26). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 2.494$, $df= 407$, $p = 0.012 < 0.05$).

Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη (M= 0.86, TA= 0.22) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών (M=0.82, TA= 0.23). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($t = 1.573$, $df= 407$, $p = 0.117 > 0.05$).

Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών των θεωρητικών σχολών είναι υψηλότερη (M= 0.71, TA= 0.23) σε σχέση με των φοιτητών των θετικών σχολών (M=0.62, TA= 0.24). Δηλαδή οι φοιτητές των θετικών όπως και των θεωρητικών σχολών έχουν υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών είναι στατιστικά σημαντική ($t = 3.893$, $df= 407$, $p = 0.000 < 0.001$).

Πίνακας 6: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου των μεταβλητών ως προς τα τμήματα σπουδών για την μελέτη ικανοτήτων

	ΤΜΗΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	N	Mean	Std. Deviation
SEA	1	233	.82	.23
	2	176	.74	.26
ΟΕΑ	1	233	.86	.23
	2	176	.60	.26
ROE	1	233	.85	.22
	2	176	.82	.23
UOE	1	233	.71	.23
	2	176	.62	.24

4.6 Ανάλυση αποτελεσμάτων για τους άξονες της Συναισθηματικής Νοημοσύνης με βάση τα έτη σπουδών

Για να ερευνήσουμε αν υπάρχουν διαφορετικοί μέσοι όροι μεταξύ των αξόνων της ΣΝ κατά τα έτη σπουδών χρησιμοποιήσαμε την στατιστική μέθοδο της Ανάλυσης Διακύμανσης με έναν παράγοντα (ANOVA) και όπως απεικονίζεται στον Πίνακα 7, ο οποίος αντικατοπτρίζει τα 20 πρώτα σενάρια του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 έως 6, που αναγράφονται στην στήλη Έτος Σπουδών και παρουσιάζονται αναλυτικά, αντιστοιχούν στα έτη σπουδών όπου βρίσκονται τώρα οι φοιτητές του δείγματος. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα έτη σπουδών σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά.

Πιο συγκεκριμένα για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 5^ο (M= 0.56, TA= 0,17), στο 4^ο (M= 0.52, TA= 0.18) και στο 3^ο έτος σπουδών (M= 0.50, TA= 0.21) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 2^ο (M=0.48, TA= 0.23), στο 1^ο (M=0.47, TA= 0.21), και στο 6^ο έτος (M=0.42, TA= 0.18). Η συνολική μέση τιμή (M= 0.49, TA= 0.20) για όλα τα έτη μαζί φανερώνεται ότι έχει χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική (F (5.403) = 1.284 , df= 408, p = 0.27 > 0.05).

Για την μεταβλητή OEA (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 2^ο (M= 0.34, TA= 0.23), στο 1^ο (M= 0.32, TA= 0.23) και στο 4^ο έτος σπουδών (M= 0.31, TA= 0.22) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 3^ο (M=0.30, TA= 0.22), στο 5^ο (M=0.30, TA= 0.27), και στο 6^ο έτος (M=0.30, TA= 0.14). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.31, TA= 0.22) για όλα τα έτη μαζί φανερώνεται ότι έχει πολύ χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική (F(5.403) = 0.374 , df= 408, p = 0.87 > 0.05).

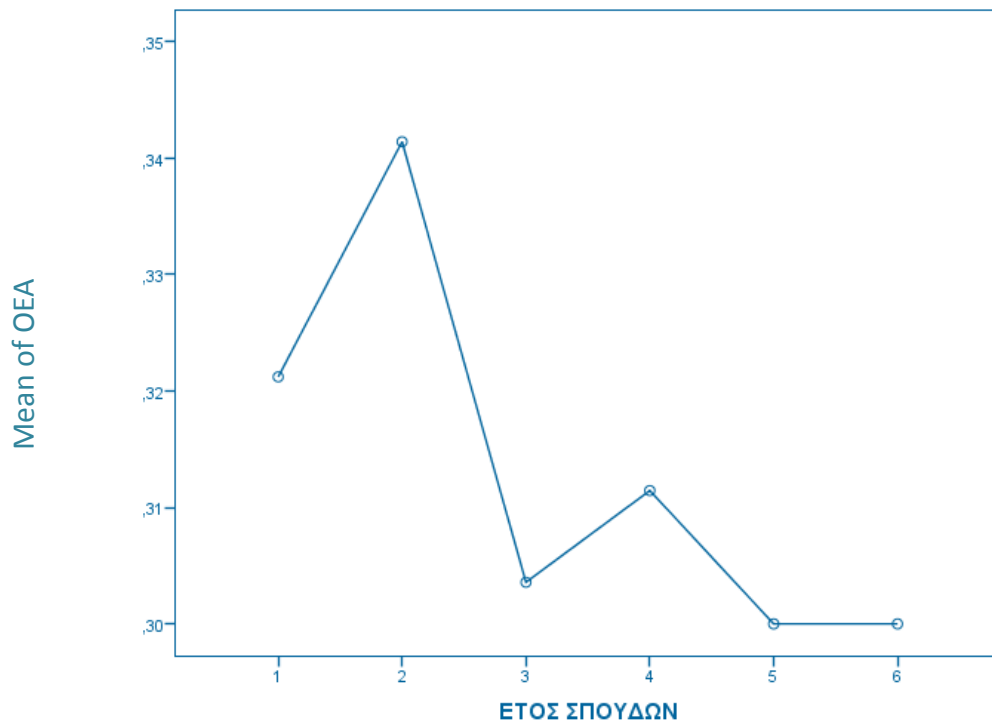
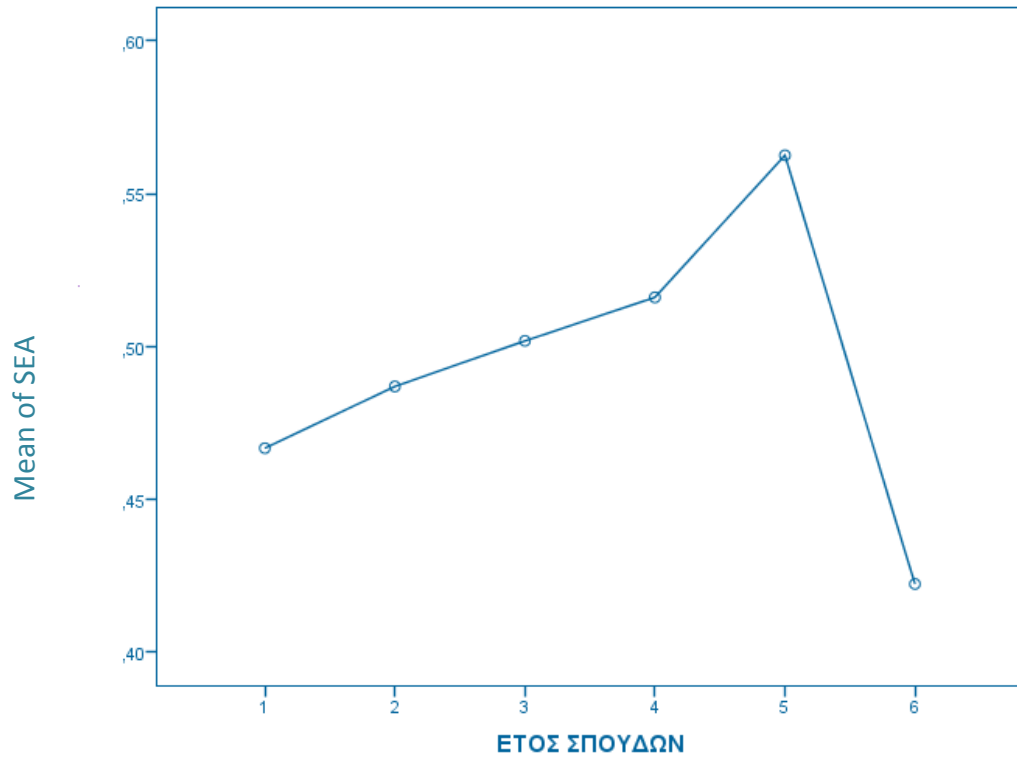
Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 5^ο (M= 0.49, TA= 0.25), στο 1^ο (M= 0.48, TA= 0.20), στο 6^ο (M= 0.48, TA= 0.23) και στο 2^ο έτος σπουδών (M= 0.47, TA= 0.21) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 3^ο (M=0.46, TA= 0.20) και στο 4^ο έτος (M=0.30, TA= 0.14). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.46, TA= 0.21) για όλα τα έτη μαζί φανερώνεται ότι έχει χαμηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική (F(5.403) = 0.365, df= 408, p = 0.87 > 0.05).

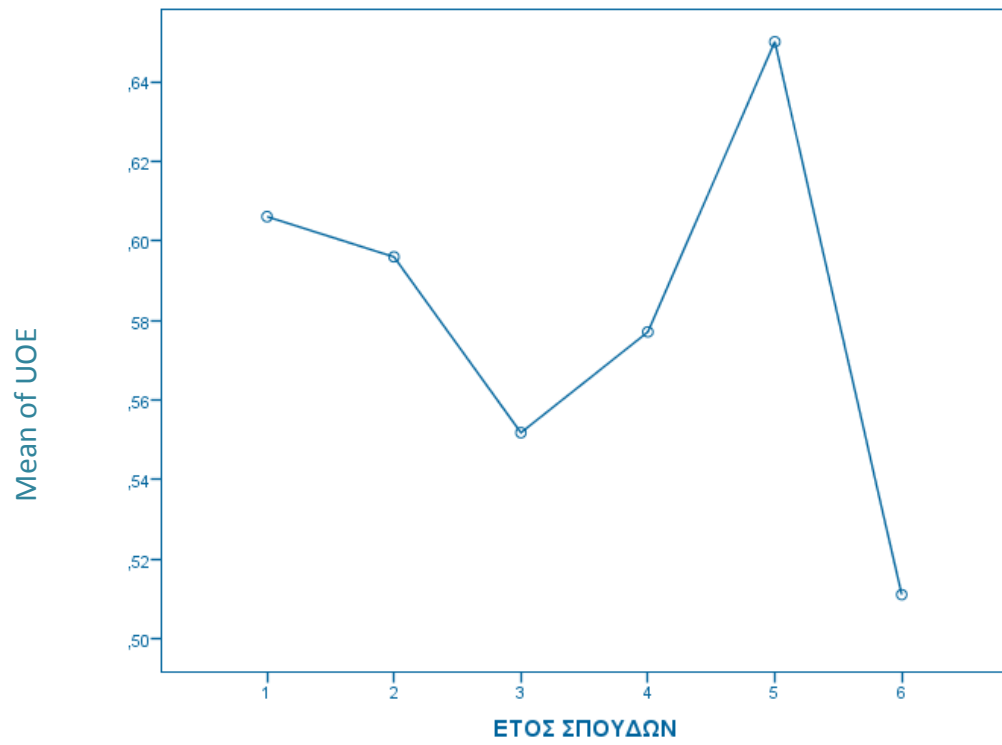
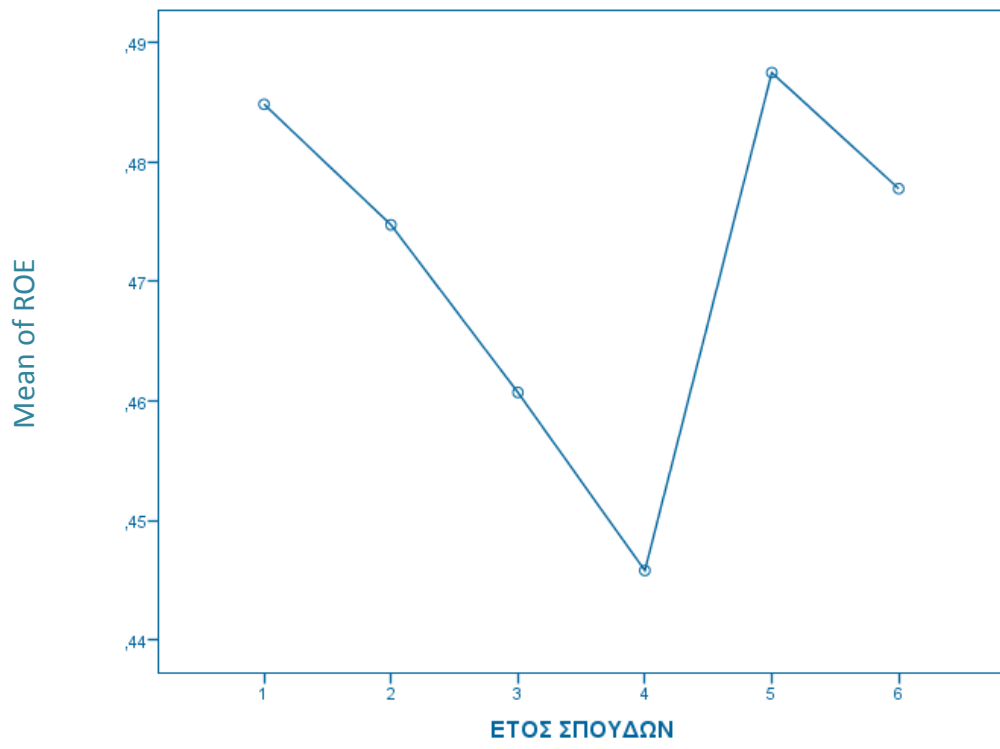
Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 5^ο (M= 0.65, TA= 0.24), στο 1^ο (M= 0.61, TA= 0.18), και στο 2^ο έτος σπουδών (M= 0.50, TA= 0.18) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 4^ο (M=0.58, TA= 0.20), στο 3^ο (M= 0.55, TA= 0.19) και στο 6^ο έτος (M=0.51, TA= 0.14). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.58, TA= 0.19) για όλα τα έτη μαζί φανερώνεται ότι έχει υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική (F (5.403) = 1.649, df= 408, p = 0.15 > 0.05).

Πίνακας 7: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου για τα έτη σπουδών με βάση τους άξονες της ΣΝ για όλο το δείγμα ως προς την μελέτη περιπτώσεων

	ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
SEA	1	33	.47	.21	.03
	2	99	.49	.22	.02
	3	112	.50	.20	.01
	4	131	.51	.17	.01
	5	16	.56	.16	.04
	6	18	.42	.18	.04
	Total	409	.50	.20	.01
OEA	1	33	.32	.22	.04
	2	99	.34	.23	.02
	3	112	.30	.22	.02
	4	131	.31	.21	.01
	5	16	.30	.27	.07
	6	18	.30	.14	.03
	Total	409	.31	.22	.01
ROE	1	33	.48	.20	.03
	2	99	.47	.20	.02
	3	112	.46	.20	.02
	4	131	.44	.21	.01
	5	16	.49	.25	.06
	6	18	.47	.23	.05
	Total	409	.46	.21	.01
UOE	1	33	.60	.18	.03
	2	99	.59	.17	.01
	3	112	.55	.19	.01
	4	131	.57	.19	.01
	5	16	.65	.23	.05
	6	18	.51	.14	.03
	Total	409	.58	.19	.01

Γράφημα 5: Οι μέσοι όροι ως προς την μελέτη περιπτώσεων με βάση τους άξονες της ΣΝ κατά τα έτη σπουδών

Ο Πίνακας 8, από την άλλη, αντικατοπτρίζει τις 20 ικανότητες του ερωτηματολογίου. Οι αριθμοί 1 έως 6, που αναγράφονται στην στήλη Έτος Σπουδών και παρουσιάζονται αναλυτικά, αντιστοιχούν στα έτη σπουδών όπου βρίσκονται τώρα οι φοιτητές του δείγματος. Η διαφορά των μέσων όρων ανάμεσα στα έτη σπουδών σε σχέση με τις μεταβλητές της έρευνας αποκαλύπτει ότι τα ευρήματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν στατιστικώς σημαντικά, παρά μόνο στην μεταβλητή SEA όπου παρουσιάζει στατιστική σημαντική διαφορά.

Πιο συγκεκριμένα για την μεταβλητή SEA (Self-Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 5ο (M= 0.85, TA= 0.24), στο 4ο (M= 0.84, TA= 0.24) και στο 6ο έτος σπουδών (M= 0.83, TA= 0.22) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 1ο (M=0.77, TA= 0.24), στο 2ο (M=0.77, TA= 0.23), και στο 3ο έτος (M=0.74, TA= 0.28). Η συνολική μέση τιμή (M= 0.79, TA= 0.25) για όλα τα έτη μαζί φανερόνεται ότι έχει υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών είναι στατιστικά σημαντική ($F(5.403) = 2.475, df= 408, p = 0.032 < 0.05$).

Για την μεταβλητή OEA (Other's Emotional Appraisal), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 6ο (M= 0.90, TA= 0.18), στο 4ο (M= 0.87, TA= 0.20), στο 5ο (M= 0.85, TA= 0.33), στο 2ο (M= 0.82, TA= 0.24) και στο 3ο έτος σπουδών (M= 0.81, TA= 0.26) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 1ο έτος (M=0.75, TA= 0.30). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.83, TA= 0.24) για όλα τα έτη μαζί φανερόνεται ότι έχει υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($F(5.403) = 2.098, df= 408, p = 0.065 > 0.05$).

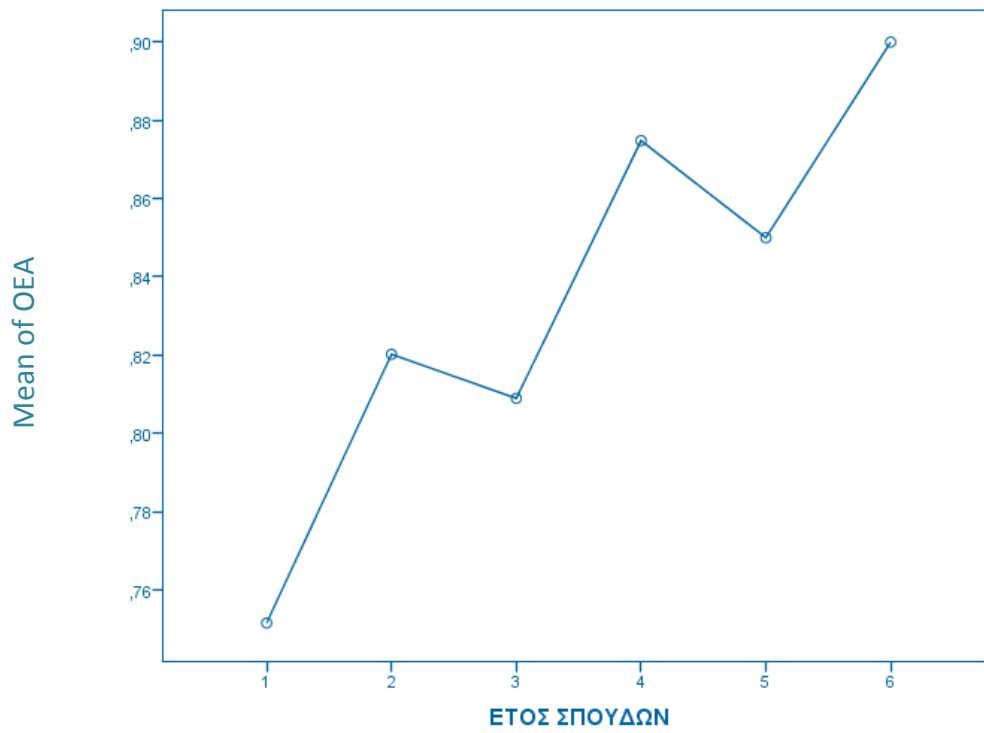
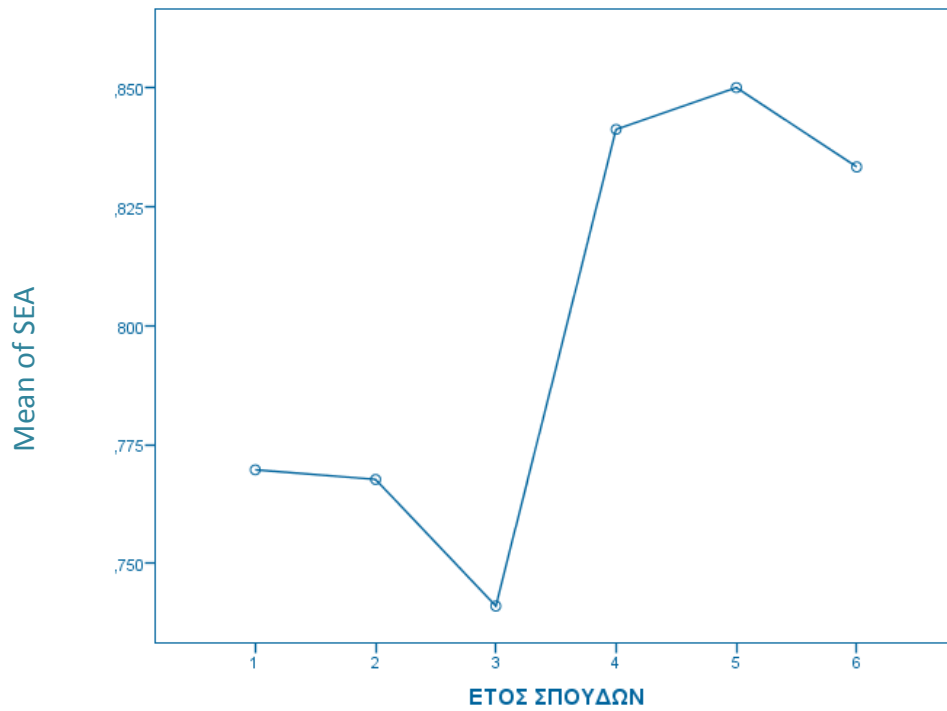
Για την μεταβλητή ROE (Regulation of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 4ο (M= 0.88, TA= 0.19), στο 5ο (M= 0.86, TA= 0.27), στο 2ο (M= 0.85, TA= 0.22), στο 6ο (M= 0.83, TA= 0.25) και στο 3ο έτος σπουδών (M= 0.81, TA= 0.24) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 1ο έτος (M=0.76, TA= 0.26). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.84, TA= 0.23) για όλα τα έτη μαζί φανερόνεται ότι έχει υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα διαχείρισης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($F(5.403)= 2.017, df= 408, p = 0.75 > 0.05$).

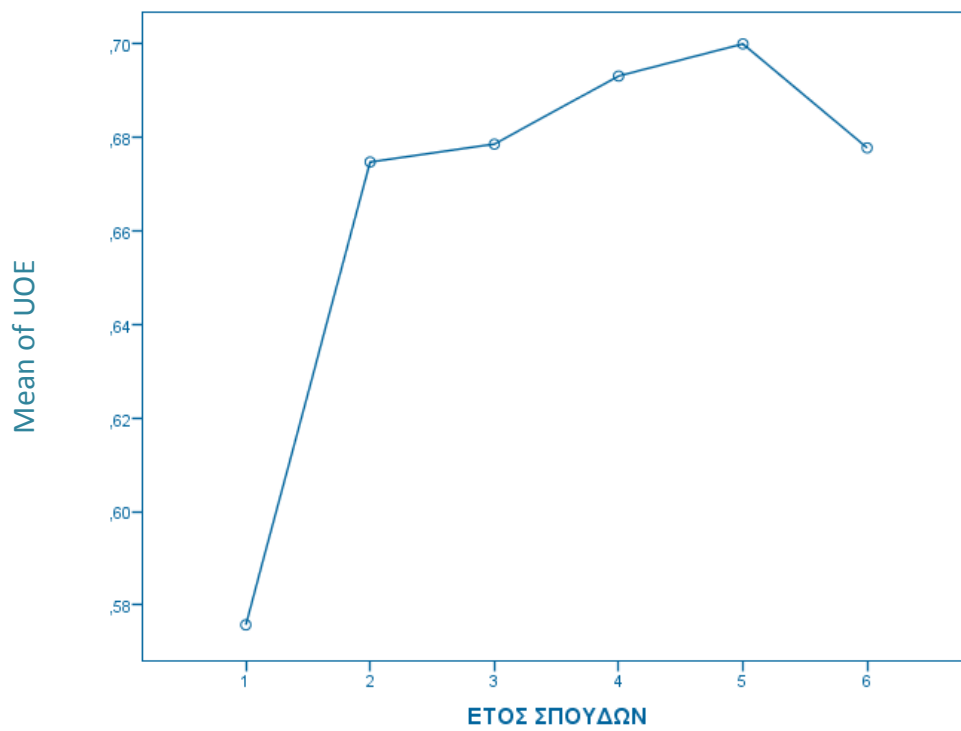
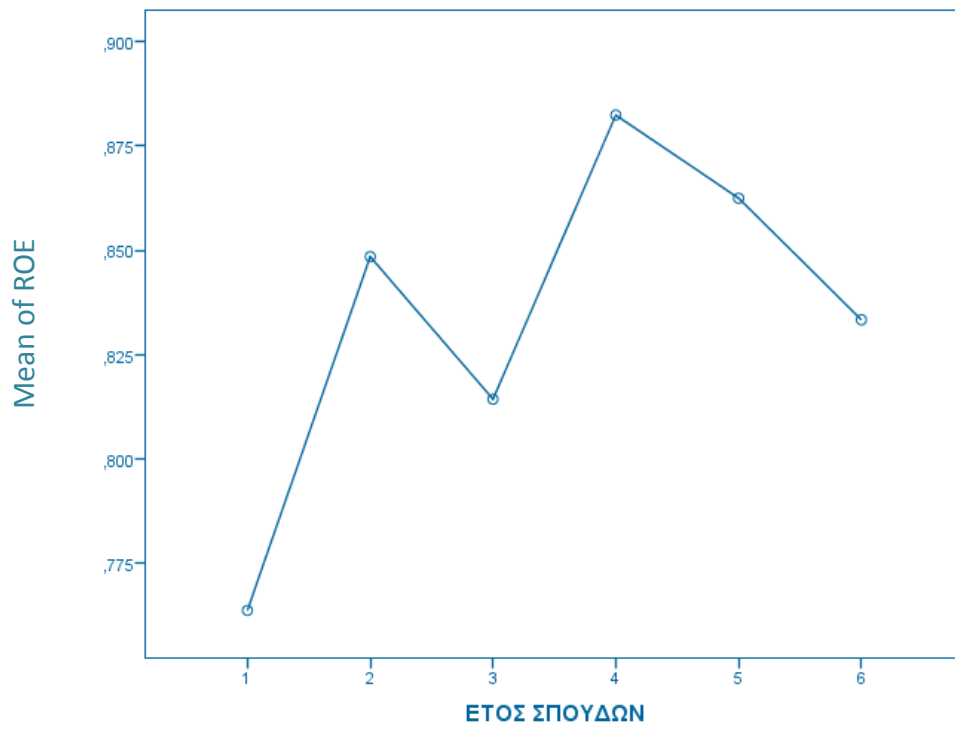
Για την μεταβλητή UOE (Use of Emotion), η μέση τιμή των απαντήσεων των φοιτητών στο 5ο (M= 0.70, TA= 0.27), στο 4ο (M= 0.69, TA= 0.24), στο 3ο (M= 0.68, TA= 0.21), στο 6ο (M= 0.68, TA= 0.27) και στο 2ο έτος σπουδών (M= 0.67, TA= 0.24) είναι υψηλότερη σε σχέση με των φοιτητών στο 1ο έτος (M=0.57, TA= 0.25). Από τη συνολική μέση τιμή (M= 0.67, TA= 0.24) για όλα τα έτη μαζί φανερόνεται ότι έχει υψηλό δείκτη συναισθηματικής νοημοσύνης ως προς τον άξονα χρήσης των συναισθημάτων. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των μέσων απαντήσεων των φοιτητών θετικών και θεωρητικών σχολών δεν είναι στατιστικά σημαντική ($F(5.403) = 1.332, df= 408 p = 0.25 > 0.05$).

Πίνακας 8: Αποτελέσματα αναλύσεων μέσου όρου για τα έτη σπουδών με βάση τους άξονες της ΣΝ για όλο το δείγμα ως προς την μελέτη ικανοτήτων

	ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
SEA	1	33	.77	.24	.04
	2	99	.76	.23	.02
	3	112	.74	.28	.02
	4	131	.84	.23	.02
	5	16	.85	.23	.05
	6	18	.83	.21	.05
	Total	409	.79	.25	.01
OEA	1	33	.75	.29	.05
	2	99	.82	.23	.02
	3	112	.80	.26	.02
	4	131	.87	.20	.01
	5	16	.85	.33	.08
	6	18	.90	.18	.04
	Total	409	.83	.24	.01
ROE	1	33	.76	.25	.04
	2	99	.85	.22	.02
	3	112	.81	.24	.02
	4	131	.88	.19	.01
	5	16	.86	.27	.06
	6	18	.83	.24	.05
	Total	409	.84	.23	.01
UOE	1	33	.57	.25	.04
	2	99	.67	.25	.02
	3	112	.68	.21	.02
	4	131	.69	.24	.02
	5	16	.70	.27	.06
	6	18	.68	.27	.06
	Total	409	.67	.24	.01

Γράφημα 6: Οι μέσοι όροι ως προς την μελέτη ικανοτήτων με βάση τους άξονες της ΣΝ κατά τα έτη σπουδών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Συμπεράσματα – Συζήτηση

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να ερευνηθεί η σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως ηλικία, φύλο, τμήμα και έτος σπουδών. Ειδικότερα, η έρευνα εστιάζει στο αν ανεξάρτητες μεταβλητές όπως η ηλικία, το φύλο, το τμήμα και έτος σπουδών επηρεάζουν μια από τις διαστάσεις της ΣΝ των φοιτητών.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα έρευνα οδήγησε σε κάποια συμπεράσματα για τους φοιτητές, όσον αφορά κυρίως στα επίπεδα της συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Τα στοιχεία που αναδείχθηκαν απαντούν σε όλα τα ερευνητικά ερωτήματα που αρχικά τέθηκαν. Κάποια συμπεράσματα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και είναι άξια αναφοράς καθώς διαφέρουν από άλλες παρόμοιες έρευνες. Όσον αφορά στα πιο τεχνικά μέρη της έρευνας και συγκεκριμένα τη μελέτη της αξιοπιστίας, τα αποτελέσματα για το ερωτηματολόγιο της συναισθηματικής νοημοσύνης (WLEIS) είναι σύμφωνα με τα δεδομένα από προηγούμενες έρευνες. Συγκεκριμένα, η καλή αξιοπιστία για την μελέτη περιπτώσεων ($\alpha = .76$) και για την μελέτη ικανοτήτων ($\alpha = .81$) της κλίμακας της αντιληπτής συναισθηματικής νοημοσύνης έχει αποδειχτεί και από άλλους ερευνητές. (Kafetsios & Zampetakis, 2008, Law et.al, Wong & Law, 2002, Shi & Wang, 2007 και Karim J., 2010).

Έτσι, για παράδειγμα, ένα από τα πρώτα συμπεράσματα που εξάγει κανείς από την παρατήρηση των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα είναι ο ίσος αριθμός γυναικών και ανδρών. Στο σημείο αυτό να σημειωθεί η θερμή ανταπόκριση των ανδρών στην απάντηση του ερωτηματολογίου με θέμα την συναισθηματική νοημοσύνη. Σύμφωνα μια έρευνα που έγινε σε εφήβους (Πλασιδίου, υπό δημοσίευση), διερευνήθηκε το προφίλ των εφήβων που είχαν υψηλή, μέση ή χαμηλή αντιληπτή συναισθηματική νοημοσύνη, ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά. Διαπιστώθηκε ότι οι έφηβοι με υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη ήταν κυρίως γυναίκες, είχαν υψηλότερη επίδοση και εξέφραζαν ηθικο-κοινωνική σκέψη υψηλότερου επιπέδου, σε σύγκριση με τους εφήβους μέσης και χαμηλής συναισθηματικής νοημοσύνης, που συνήθως ήταν άνδρες. Για την παρούσα έρευνα, δεν παρατηρήθηκαν γενικευμένες διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, παρά μόνο κάποιες διαφορές, συχνά μικρής έκτασης, σε επιμέρους διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης. Για παράδειγμα, στην πρώτη κατηγορία, που είναι η μελέτη περιπτώσεων, διαπιστώθηκε ότι οι άνδρες είναι κάπως πιο ικανοί στην αναγνώριση και ρύθμιση συναισθημάτων (Mayer et al., 1999). Σε έρευνα που έγινε στην δεύτερη κατηγορία, όπου τα ποσοστά βαθμολογίας ήταν ιδιαίτερα υψηλά, οι γυναίκες φάνηκε να έχουν καλύτερη γενική συναισθηματική νοημοσύνης (Schutte et al.,

1998) σε σχέση με τους άνδρες, οι οποίες σημείωσαν χαμηλότερα ποσοστά βαθμολογίας, χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι μειώθηκε και ο υψηλός δείκτης συναισθηματικής νοημοσύνης. Παρόλα αυτά στην παρούσα έρευνα η εφαρμογή Απονα έδειξε ότι τα ευρήματα δεν χαρακτηρίζονται στατιστικώς σημαντικά, οπότε και οι διαφορές για τους άξονες της συναισθηματικής νοημοσύνης δεν είναι αξιοσημείωτες. Σε γενικές γραμμές, οι γυναίκες έχουν υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη, όπως αυτή μετρείται από ψυχομετρικά εργαλεία. Όμως, εκεί που είναι πιο αδύναμες οι γυναίκες, υπερισχύουν οι άντρες και αντίστροφα. Θα μπορούσε λοιπόν να πει κάποιος ότι αλληλο-συμπληρωνόμαστε και για αυτό είναι καλό να αναγνωρίζουμε τις αδυναμίες αλλά και τα δυνατά μας "συναισθηματικά" χαρτιά προκειμένου να δημιουργούμε ισορροπημένες σχέσεις.

Όσον αφορά, έρευνες έχουν δείξει ότι η σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης με την ακαδημαϊκή σπουδή βρέθηκε να κυμαίνεται από αρκετά σημαντική έως και μη σημαντική. Για την παρούσα έρευνα, ανταποκρίθηκαν φοιτητές από πολλαπλά τμήματα σπουδών, τα οποία στην συνέχεια τα κατηγοριοποίησα σε θεωρητικές και θετικές σχολές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα από τις θεωρητικές σχολές ήταν Νομική, Φιλολογία, ΠΤΔΕ και ΠΤΝ από όπου ήταν και η πλειοψηφία του δείγματος κ.α. καθώς και από θετικές σχολές ήταν Οικονομικό, Βιολογίας, Πληροφορικής, Μαθηματικό κ.α.. Τα ευρήματα, λοιπόν, συσχέτισης των αξόνων της συναισθηματικής νοημοσύνης και των τμημάτων σπουδών κατά την μελέτη περιπτώσεων παρόλο που δεν παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, μπορούμε να τονίσουμε ότι οι συμμετέχοντες των θεωρητικών σχολών αξιολογούν τον εαυτό τους ως άτομα με υψηλότερη συναισθηματική νοημοσύνη σε σχέση με τους συμμετέχοντες των θετικών σχολών. Αυτό φαίνεται από την υψηλή βαθμολογία που σημείωσαν. Φυσικά και κατά την μελέτη ικανοτήτων, που σημειώνει πάντα πιο υψηλά ποσοστά σε σχέση με την μελέτη περιπτώσεων και εδώ οι φοιτητές από θεωρητικές επιστήμες παρουσίασαν υψηλές μέσες τιμές σε όλες τις υποκατηγορίες της συναισθηματικής νοημοσύνης κι κυρίως στις υποκατηγορίες της εκτίμησης του συναισθήματος, εκτίμησης του συναισθήματος των άλλων και της χρήσης του συναισθήματος. Στις υποκατηγορίες αυτές παρουσιάστηκαν και στατιστικά σημαντικές διαφορές σε σχέση με τις θετικές επιστήμες, παρά μόνο στην υποκατηγορία διαχείρισης των συναισθημάτων, η διαφορά ήταν μικρή έως και ελάχιστη.

Τέλος για τις συσχετίσεις μεταξύ συναισθηματικής νοημοσύνης και το έτος σπουδών, τα δεδομένα έδειξαν, ότι οι διαφορές μεταξύ των ετών σπουδών από το 1^ο μέχρι και το 6^ο έτος, που ανταποκρίνεται το δείγμα της παρούσας εργασίας, δεν είναι στατιστικώς σημαντικές για όλες σχεδόν τις υποκατηγορίες. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν υπήρχαν διαφοροποιήσεις από άξονα σε άξονα. Δεν σημειώθηκαν στατιστικές σημαντικές διαφορές ως προς την μελέτη περιπτώσεων. Από την άλλη, φυσικά, ως προς την μελέτη ικανοτήτων, σημειώθηκε στατιστική σημαντική διαφορά στην πρώτη υποκατηγορία της συναισθηματικής νοημοσύνης – SEA – δηλαδή, από τα δεδομένα του ερωτηματολογίου, φάνηκε ότι οι φοιτητές στο τρίτο μέρος κατά τα έτη

σπουδών από το 1^ο μέχρι το 6^ο δεν είχαν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα τους.

5.2 Περιορισμοί της παρούσας έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Ένας πρωταρχικός περιορισμός της έρευνας αφορά και στην μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Συγκεκριμένα ο τρόπος προσέγγισης που επιλέχτηκε για την μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης ήταν μονάχα ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς (WLEIS), δηλαδή ερευνήθηκαν μόνο οι προσωπικές εκτιμήσεις των συμμετεχόντων για το επίπεδο της συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Επίσης πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο που έχει δημιουργηθεί κυρίως για την μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης σε εργασιακά περιβάλλοντα. Για μια ολοκληρωμένη διερεύνηση της συναισθηματικής νοημοσύνης, θα μπορούσε κανείς σε μια μελλοντική έρευνα να χρησιμοποιήσει συνδυασμό της μεθόδου αυτοαναφορών και της μεθόδου της αντικειμενικής μέτρησης της συναισθηματικής νοημοσύνης με την χρήση, για παράδειγμα των Mayer, Salovey, Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT). Μια τέτοια προσέγγιση ίσως να φώτιζε και το αξιοπερίεργο σημείο που προέκυψε από την παρούσα έρευνα με την έλλειψη στατιστικών σημαντικών διαφορών σε ορισμένα σημεία της έρευνας που απασχολούν κάποιες από τις υποκατηγορίες της συναισθηματικής νοημοσύνης. Με την χρήση των αντικειμενικών μεθόδων μέτρησης θα μπορούσε να καταλήξει κανείς με μεγαλύτερη βεβαιότητα στο αν όντως τελικά υπάρχουν ή δεν υπάρχουν διαφορές της συναισθηματικής νοημοσύνης σε σχέση με παράγοντες όπως το φύλο, την ηλικία, το τμήμα κι το έτος σπουδών.

Τέλος, μια ακόμη ιδέα για μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να είναι η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας και σε μεμονωμένα τμήματα και πανεπιστήμια της Ελλάδας. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε χρήσιμα συμπεράσματα για την συναισθηματική νοημοσύνη και την προσωπικότητα των φοιτητών που παρακολουθούν διαφορετικά τμήματα σχολών. Επίσης, ενδεχομένως να υπάρχουν στοιχεία που μπορεί να φανερώνουν τυχόν διαφοροποιήσεις ανάλογα με την περιοχή αστική ή επαρχιακή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Καφέτσιος, Κ., & Πετράτου, Α. (2005). Ικανότητες συναισθηματικής νοημοσύνης, κοινωνικής στήριξης και ποιότητα ζωής. *Ελευθέρα: Επιστημονική Επιτηρίδα τμήματος Ψυχολογίας, Πανεπιστημίου Κρήτης*, 1, 129-150.
- Πλατσίδου, Μ. (2004). Συναισθηματική νοημοσύνη: Σύγχρονες προσεγγίσεις μιας παλιάς έννοιας. *Επιστήμες τις αγωγής*, 1, 27-39.
- Πλατσίδου, Μ. (2005). Διερεύνηση της συναισθηματικής νοημοσύνης εφήβων με την μέθοδο των αυτοαναφορών κι της αντικειμενικής επίδοσης. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 40, 166-181.
- Πλατσίδου, Μ. (2010). Η συναισθηματική νοημοσύνη: θεωρητικά μοντέλα, τρόποι μέτρησης και εφαρμογές στην εκπαίδευση και στην εργασία. Αθήνα: Gutenberg

Ξένη Βιβλιογραφία

- Bar-On, R. (2000). Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. In R. Bar-On, & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace* (pp. 363–388). San Francisco: Jossey-Bass.
- Bastian V.A., Burns N. R., Nettelbeck, T. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personal. Individ. Differ.* 39,1135– 45.
- Boyatzis, R.E., Goleman, D., & Rhee, K. (1999). Clustering competence in emotional intelligence: Insights from the Emotional Competence Inventory (ECI). In Bar-On, R. & J.D. Parker (Ed's.), *Handbook of Emotional Intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass
- Brackett, M. A., Mayer, J. D., & Warner, R. M. (2004). Emotional intelligence and its relation to everyday behavior. *Personality and Individual Differences*, 36, 1387–1402.
- Brackett, M., & Mayer, J. D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1147-1158. Brackett M, Mayer J. D, Warner

- R.M. (2004). Emotional intelligence and the prediction of behavior. *Personal. Individ. Differ.* 36, 1387–402.
- Ciarrochi, J., Chan, A., Caputi, P. (2000). A critical evaluation of the emotional intelligence concept. *Personal. Individ. Differ.* 28, 539–61.
- Cooper, R., Sawaf, A. (1997). *Executive EQ: Emotional Intelligence in Leadership and organizations*. The Berkley Publishing Group. New York.
- Damasio, A.R. (1994). *Descartes' Error: Emotion, Reason and The Human Brain*. New York: Grosset/Putman.
- Daus, C.S. and Ashkanasy, N.H. (2005). The case of the ability based model of emotional intelligence in organizational behaviour. *Journal of Organizational Behaviour*, 26, pp. 453–466.
- Davies, M., Stankov, L. and Roberts, R.D. (1998). Emotional Intelligence: in search of an elusive construct. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, pp. 989–1015.
- Denham, S., Blair, K., De Mulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. (2003). Preschool emotional competence: pathway to social competence. *Child Dev.* 74:238–56
- Easterbrook, J.A. (1959). The effects of emotion on cue utilization and the organization of behaviour. *Psychological Review*, 66, pp. 183–220.
- Furnham, A. (2005). Gender and personality differences in self and other ratings of business intelligence. *British Journal of Management*, 16(2), 91–105.
- Gardner K. J., Qualter P. (2010). Concurrent and incremental validity of three trait emotional intelligence measures. *Australian Journal of Psychology*, 62, 5-13.4
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam.
- Kafetsios, K., Nezlek, J., Vasiou, A. (2009). A Multilevel Analysis of Relationships between Leaders' and Subordinates' Emotional Intelligence and Emotional Outcomes. *Journal of Applied Social Psychology*. Retrieved from soc.uoc.gr/psychology/kafetsios/Papers_English/2009_KK_JBN_AV_JASP.pdf , Date 18/5/2010.

- Law, K. S., Wong, C., & Song, L. J. (2004). The construct and criterion validity of emotional intelligence and its potential utility for management studies. *Journal of Applied Psychology, 89*, 483–496.
- Law, K.S., Wong, C.S. and Song, J. (2004). The construct and criterion validity of EI and its potential utility for management. *Journal of Applied Psychology, 89*(3), pp. 483–496. Leeper, R.W. (1948). A motivational theory of emotions to replace emotions as disorganized response. *Psychological Review, 55*, pp. 5–21. Matthews, G., Roberts, R.D., Eno, A.K. and Zeidner, M. (2006). What is this thing called emotional intelligence. In Murphy, K.R. (ed.), *A Critique of Emotional Intelligence*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Leeper, L. (1948). A motivational theory of emotion to replace" emotion as disorganized response." *Psychological Review, 55*, 5-21.
- Lopes, P. N., Brackett, M. A., Nezlek, J. B., Schutz, A., Sellin, I., & Salovey, P. (2004). Emotional intelligence and social interaction. *Personal. Soc. Psychol. Bull. 30*:1018–34.
- Matthews, G., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2002). *Emotional intelligence: Science and myth*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence. *Intelligence, 27*, 267–298.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2002). *Mayer–Salovey–Caruso Emotional Intelligence Test user’s manual*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- Mayer, J. D., Salovey, P., (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence, 17*(4), 433-442.
- Mayer, J. D., Salovey, P., (1997). What is Emotional Intelligence? In P. Salovey & D. Sluyter (Eds.). *Emotional Development and Emotional Intelligence: Implications for educators* (p.3-11). New York: Basic Books
- McClelland, D.C. and Boyatzis, R.E. (1982). Leader motive pattern and long term success in management. *Journal of Applied Psychology, 67*, 737–743.
- Petrides, K. V., & Furnham, A. (2003). Trait emotional intelligence: Behavioral validation in two studies of emotional recognition and reactivity to mood induction. *European Journal of Personality, 17*, 29–57.
- Petrides, K. V., Frederickson, N., & Furnham, A. (2004). The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behaviour at school. *Personality and Individual Differences, 36*, 277–293.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality, 9*, 185–211.

- Schutte, N., Malouff, J., Hall, E., Haggerty, D., Cooper, J., & Golden, D. *et al.* (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, *25*, 167–177.
- Tett, R. P., Fox, K. E., & Wang, A. (2005). Development and validation of a self-report measure of emotional intelligence as a multidimensional trait domain. *Personality and Social Psychological Bulletin*, *31*, 859–888.
- Thorndike, E.L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*, *140*, 227–235.
- Thurstone L. L. (1927). A law of comparative judgment. *Psychological Review*, *34*, 273-286.
- Tsaousis, I., & Nikolaou, I. (2005). Exploring the relationship of emotional intelligence with physical and psychological health functioning. *Stress and Health*, *21*, 77–86.
- Wong, C., & Law, K. S. (2002). The effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: An exploratory study. *The Leadership Quarterly*, *13*, 243–274.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

(Το ακόλουθο ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος της πτυχιακής μου εργασίας. Παρακαλώ απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις όσον τον δυνατόν ειλικρινέστερα, για την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων τους.)

Μέρος 1^ο. Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο: Άνδρας Γυναίκα

Ηλικία :

Τμήμα σπουδών :

Έτος σπουδών:

Μέρος 2^ο. Αντιδράσεις σε Διάφορες Υποτιθέμενες Καταστάσεις

Για κάθε μία από τις ακόλουθες 20 καταστάσεις, υπάρχουν δύο πιθανές αντιδράσεις. Σημειώστε με X το τετραγωνάκι που αντιστοιχεί στο γράμμα της ενέργειας (α ή β) προς την οποία τείνετε.

1. Όταν νιώθετε πεσμένοι:

α. Θα προσπαθήσετε να κάνετε τον εαυτό σας να νιώσει καλύτερα.

β. Θα το αγνοήσετε διότι ξέρετε ότι σύντομα θα νιώσετε πάλι καλύτερα.

2. Όταν είστε αναστατωμένοι:

α. Θα μιλήσετε σε κάποιον κοντά σας για το πώς νιώθετε.

β. Θα συγκεντρωθείτε σε άλλα πράγματα (π.χ. δουλειά, διάβασμα, ή χόμπι) έτσι ώστε να ξεφύγετε από τα αρνητικά σας συναισθήματα.

3. Ο προϊστάμενός σας σας αναθέτει μια δουλειά που δεν είναι στις υποχρεώσεις σας, και δεν επιθυμείτε να την κάνετε:

- α. Θα πείσετε τον εαυτό σας ότι η δουλειά δεν είναι τόσο άσχημη και θα την κάνετε.
- β. Θα πείτε στον προϊστάμενό σας ότι δε σας αρέσει η δουλειά και θα του πείτε να βρει κάποιον άλλον κατάλληλο για να την κάνει.
-

4. Ο Γιάννης δούλευε σε Τηλεφωνικό Κέντρο και η δουλειά του ήταν να δέχεται παράπονα και να απαντά σε ερωτήσεις πελατών. Δεν του άρεσε όμως η δουλειά του και βρήκε δουλειά ως γκρουμ σε ένα ξενοδοχείο. Συνειδητοποίησε, όμως, ότι δεν μπορούσε να διαχειριστεί πελάτες με παράλογες απαιτήσεις. Αν ήσασταν ο Γιάννης:

- α. Θα προσπαθούσατε να εκπαιδευτείτε περαιτέρω στην εξυπηρέτηση πελατών.
- β. Θα μιλούσατε σε άτομα με εμπειρία στον τομέα και θα ζητούσατε συμβουλές.
-

5. Δύο διευθυντές στην εταιρεία που δουλεύετε είναι πολύ εχθρικοί και ανταγωνιστικοί μεταξύ τους. Είστε ο επικεφαλής ενός τμήματος. Βρίσκεστε «στη μέση» αυτών των δύο διότι θέλουν να αποκτήσουν τον έλεγχο του τμήματός σας. Αυτό εμποδίζει την ομαλή λειτουργία του τμήματός σας εξαιτίας της σύγχυσης που επικρατεί γύρω από διάφορους κανονισμούς.

- α. Θα κάνετε πως δεν ξέρετε για τον ανταγωνισμό ανάμεσα στους δύο διευθυντές για να μην εμπλακείτε. Θα τους αφήσετε να μαλώσουν και θα ακολουθήσετε τους τελικούς κανονισμούς.
- β. Θα βάλετε τα δυνατά σας για να κάνετε τους κανονισμούς ξεκάθαρους έτσι ώστε το τμήμα σας να λειτουργεί κανονικά.
-

6. Ένας/μία φίλος/η στρέφεται σε εσάς γιατί δεν είναι ευτυχισμένος/η, εσείς:

- α. Συμπάσχετε μαζί του/της.
- β. Κάνετε κάτι που του/της αρέσει μαζί.
-

7. Όταν κάποιος/α συνεχίζει να συζητάει μαζί σας για ασήμαντα θέματα, θα:

α. Μείνετε σιωπηλοί και θα περιμένετε να σταματήσει.

β. Προσποιηθείτε ότι συμφωνείτε με τις απόψεις του/της και θα αλλάξετε το θέμα.

8. Η/Ο φίλη/ος σου αντιμετωπίζει μια δύσκολη κατάσταση με το αγόρι της/ την κοπέλα του, επειδή η/ο φίλη/ος είναι οξύθυμος/η. Όταν η/ο φίλη/ος σας σάς μιλάει για την κατάσταση αυτή, θα:

α. Προσποιηθείτε ότι συμφωνείτε μαζί της/του ότι το αγόρι της/κορίτσι του δεν είναι αρκετά καλό γι' αυτήν.

β. Θα επισημάνετε ότι κάνει και αυτός/ή λάθη, ελπίζοντας ότι αυτός/ή θα βελτιωθεί.

9. Η Ιωάννα είναι μοναχοπαίδι. Είναι πολύ κοντά με τους γονείς της και είναι πολύ υπεύθυνο άτομο. Η απόδοση στη δουλειά της είναι εξαιρετική και οι συνάδελφοί της τη συμπαθούν. Πρόσφατα η μητέρα της είχε ένα τροχαίο ατύχημα και βρίσκεται σε κώμα. Αν και η Ιωάννα ανησυχεί για τη μητέρα της, δεν παίρνει άδεια και προσπαθεί να κάνει τα δυνατά της στη δουλειά. Αν ήσασταν προϊστάμενος/η της Ιωάννας, θα:

α. Θα την αφήνατε να έρχεται στη δουλειά κανονικά έτσι ώστε να αποσπάται από τις ανησυχίες της.

β. Θα της αναθέτατε λιγότερη δουλειά για να μπορεί να πηγαίνει στο νοσοκομείο πιο εύκολα.

10. Μία από τις υπαλλήλους σας μόλις επέστρεψε στη δουλειά μετά από έναν μήνα αφού γέννησε το πρώτο της κοριτσάκι. Ξέρετε ότι η υγεία του μωρού δεν είναι πολύ καλή και παρατηρείτε ότι αυτόν τον μήνα η υπάλληλός σας έκανε λάθη απροσεξίας και έπαιρνε συχνά αναρρωτικές άδειες. Προφανώς δεν είστε ευχαριστημένοι με την απόδοσή της μέσα στον μήνα. Θα:

α. Της πείτε ευθέως ότι δεν είστε ευχαριστημένοι με τη δουλειά της και θα συζητήσετε μαζί της το πώς μπορεί να βελτιώσει την κατάστασή της.

β. Της αναθέσετε λιγότερη δουλειά ή θα της δώσετε κάποια άλλη θέση με λιγότερο όγκο εργασίας.

11. Υποθέστε ότι παίρνετε ένα βραβείο. Θα:

α. Το πείτε σε όλους και θα μοιραστείτε τη χαρά σας μαζί τους.

β. Το γιορτάσετε με τους συγγενείς σας και τους κοντινούς σας φίλους.

12. Όταν πρέπει να κάνετε κάτι που δε σας αρέσει, θα προσπαθήσετε:

α. Να βρείτε μια ενδιαφέρουσα πλευρά.

β. Να το τελειώσετε όσο πιο γρήγορα μπορείτε και να το ξεχάσετε.

13. Στο αγόρι/κορίτσι σας αρέσει ένας/μία ποπ σταρ. Ξοδεύετε δύο ώρες στην προσπάθεια σας να αγοράσετε δύο εισιτήρια για τη συναυλία του/της ποπ σταρ. Είπατε στο αγόρι/κορίτσι σας να σας συναντήσει στις 7:30 μ.μ. Τον/την περιμένετε για μία ώρα αλλά δεν εμφανίζεται. Έτσι πάτε στη συναυλία μόνοι σας. Μετά τη συναυλία βρίσκετε το αγόρι/κορίτσι σας. Πριν προλάβετε να πείτε οτιδήποτε, αρχίζει να σας επιπλήττει.

Θα:

α. Τον/την αφήσετε να συνεχίσει. Αφού τελειώσει, θα του/της πείτε ότι τον/την περιμένατε για μία ώρα.

β. Τον/την σταματήσετε αμέσως. Θα του/της πείτε να λάβει υπόψη ότι ο/η ίδιος/α άργησε πριν αρχίσει να σας φωνάζει.

14. Σήμερα πηγαίνετε στη δουλειά σας όπως συνήθως. Μετά την αποβίβασή σας από το μετρό, ανακαλύψατε ότι έχετε χάσει το πορτοφόλι σας. Λίγο μετά την άφιξή σας στο γραφείο, το αφεντικό σας παραπονέθηκε για τις επιδόσεις σας. Μόλις αρχίσατε τη δουλειά, ο υπολογιστής σας χάλασε. Είναι ξεκάθαρο ότι σήμερα είστε πολύ άτυχοι και δεν είστε ευχαριστημένοι με αυτό. Θα:

α. Προσπαθήσατε να βρείτε έναν άλλον υπολογιστή για να ξεκινήσετε τη δουλειά σας, αφού δεν πειράζει.

β. Μιλούσατε σε έναν συνάδελφο ή φίλο για σας βοηθήσει να βγάλετε αυτό το κακό συναίσθημα από μέσα σας.

15. Ο συνάδελφός σου ο Παναγιώτης, είναι πολύ έξυπνος και έχει πολλές γνώσεις. Είναι σε θέση να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά και με ευαισθησία στους ανθρώπους που βρίσκονται σε υψηλές θέσεις. Το αφεντικό σου σου ζήτησε να συνεργαστείτε μαζί σε ένα έργο. Ο Παναγιώτης έχει πολλές ιδέες, αλλά σας αφήνει να κάνετε όλες τις αγγαρείες. Θα:

α. Συζητήσατε με τον Παναγιώτη και θα επιμείνετε στο να μοιραστείτε όλες τις εργασίες.

β. Μιλήσετε στο αφεντικό σας για την κατάσταση και θα δείτε αν μπορεί να σας δώσει κάποια συμβουλή ή αν μπορεί να βοηθήσει.

16. Όταν αντιμετωπίζετε προβλήματα με τη δουλειά ή τις σπουδές σας, θα:

α. Ζητήσετε συμβουλές από τους φίλους σας.

β. Τα χειριστείτε μόνοι σας, ο καθένας πρέπει να φροντίζει τη δική του ζωή.

17. Έχετε πολύ λίγες πιθανότητες να πάρετε τη δουλειά που σας άρεσε πολύ. Θα:

α. Κάνετε αίτηση για τη δουλειά ανεξαρτήτως, και θα προετοιμαστείτε καλά.

β. Συγκεντρωθείτε σε δουλειές, τις οποίες έχετε περισσότερες πιθανότητες να πάρετε.

18. Μια μέρα, εκπροσωπείτε την εταιρεία σας για να καλωσορίσετε δύο σημαντικούς επενδυτές από τη Ρωσία. Σύμφωνα με τα έθιμα της Ρωσίας, οι άνθρωποι πρέπει να φιληθούν την πρώτη φορά που θα συναντηθούν. Ωστόσο, αισθάνεστε πολύ άβολα να φιλήσετε άγνωστα άτομα, ειδικά του ίδιου φύλου. Θα:

α. Πάρετε την πρωτοβουλία να κάνετε χειραψία όταν εμφανιστούν, έτσι ώστε να αποφύγετε τα φιλιά.

β. Τους φιλήσετε για να δείξετε σεβασμό.

19. Μια Κυριακή του καλοκαιριού, εσείς και το αγόρι/κορίτσι σας πήγατε με αυτοκίνητο στην παραλία για να απολαύσετε τον ήλιο. Στον δρόμο είχατε ένα μικρό ατύχημα. Η πόρτα του αυτοκινήτου σας καταστράφηκε και θα κοστίσει χρήματα για να την επισκευάσετε. Θα:

α. Πάτε το αυτοκίνητο σε κάποιον γνωστό μηχανικό σας και θα πάρετε το λεωφορείο για την παραλία.

β. Πάτε στην παραλία, όπως είχατε προγραμματίσει και θα διορθώσετε το αυτοκίνητο αργότερα.

20. Έχετε να δώσετε σημαντικές εξετάσεις αύριο και μελετάτε σκληρά στο δωμάτιό σας. Η οικογένειά σας παρακολουθεί ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα που σας αρέσει πάρα πολύ. Μιας και το σπίτι σας είναι μικρό, ο θόρυβος της τηλεόρασης σας ενοχλεί. Εσείς:

α. Ζητάτε από την οικογένειά σας να κλείσει την τηλεόραση, αλλά να μαγνητοσκοπήσει το πρόγραμμα έτσι ώστε να το δείτε μαζί την επόμενη μέρα, μετά τις εξετάσεις σας.

β. Αν και είναι λίγο άβολο, βάζετε ακουστικά (για να μειώσετε το θόρυβο), έτσι ώστε να μπορέσετε να συγκεντρωθείτε στη μελέτη σας.

Μέρος 3^ο. Σχετική βαρύτητα δεξιοτήτων.

Τα παρακάτω είναι 20 ζεύγη δεξιοτήτων. Για κάθε ζευγάρι, κρίνετε ποιά δεξιότητα έχει τη μεγαλύτερη βαρύτητα για εσάς. Έπειτα, κυκλώστε το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε δεξιότητα (α ή β). (Σημείωση: Μπορεί να τείνετε προς και τις δύο. Θα πρέπει όμως να διαλέξετε αυτήν που είναι σχετικά σημαντικότερη για εσάς).

	Δεξιότητα:	Δεξιότητα:
1	α. Να μπορείτε να κατανοείτε τους λόγους για τους οποίους είστε δυστυχισμένοι ή ευτυχισμένοι.	β. Να μάθετε πώς να επισκευάζετε μια νέα ηλεκτρική συσκευή.
2	α. Να κάνετε νοερούς υπολογισμούς.	β. Να ελέγχετε τα συναισθήματά σας.
3	α. Να μάθετε πώς να τραγουδάτε ένα νέο τραγούδι.	β. Να επικεντρώνεστε στην επίτευξη ενός στόχου.
4	α. Να κατανοείτε τα αληθινά συναισθήματα των άλλων, παρατηρώντας τις συμπεριφορές τους.	β. Να ανέχεστε τον σωματικό πόνο, σε σύγκριση με τους άλλους.
5	α. Να κατανοείτε τις αλλαγές στα συναισθήματα κάποιου.	β. Να μάθετε να χορεύετε έναν νέο χορό.
6	α. Να τρέχετε πιο γρήγορα από άλλους.	β. Να ηρεμείτε γρηγορότερα από τους άλλους όταν νιώθετε θυμό.
7	α. Να ενθαρρύνετε τον εαυτό σας να εργαστεί σκληρά σε δυσμενείς συνθήκες.	β. Να μάθετε πώς να σχεδιάζετε ή να ζωγραφίζετε.
8	α. Να παρατηρείτε λεπτομέρειες.	β. Να παρατηρείτε τα συναισθήματα των άλλων.
9	α. Να είστε καλύτεροι σε αθλητικές δραστηριότητες από άλλους.	β. Να μπορείτε να κατανοείτε τα συναισθήματά σας καλύτερα.

10	α. Να χρησιμοποιείτε ένα μηχανικό εργαλείο.	β. Να ελέγχετε την ψυχραιμία σας.
11	α. Να κατανοείτε το ρυθμό ενός τραγουδιού.	β. Να θέτετε στόχους και να εργάζεστε σκληρά για την επίτευξή τους.
12	α. Να κατανοείτε τα συναισθήματα των άλλων από τη συμπεριφορά και το λόγο τους.	β. Να έχετε καλύτερη φυσική αντοχή από άλλους.
13	α. Να είστε σωματικά πιο δραστήριοι από άλλους.	β. Να κατανοείτε συναισθήματα καλύτερα από άλλους.
14	α. Να απομνημονεύετε νέους αριθμούς τηλεφώνου γρήγορα.	β. Να μην χάνετε την ψυχραιμία σας, όταν είστε θυμωμένος.
15	α. Να παρακινείτε τον εαυτό σας για να αντιμετωπίζετε την αποτυχία θετικά.	β. Να μάθετε να δημιουργείτε καλλιτεχνικά αντικείμενα (π.χ. είδη πορσελάνης, πίνακες ζωγραφικής).
16	α. Να κατανοείτε τη λογική των πολύπλοκων προβλημάτων.	β. Να κατανοείτε τα συναισθήματα των άλλων.
17	α. Να κρίνετε τα άσχημά σας συναισθήματα.	β. Να αξιολογείτε τις ικανότητες των άλλων στο τραγούδι.
18	α. Να παραμένετε συναισθηματικά ήρεμοι όταν αντιμετωπίζετε διπρόσωπους ανθρώπους ή καταστάσεις.	β. Να απομνημονεύετε ονόματα αγνώστων.
19	α. Να ενθαρρύνετε τον εαυτό σας να κάνει ό,τι καλύτερο γι' αυτόν.	β. Να μάθετε νέες αθλητικές δραστηριότητες (π.χ. ποδόσφαιρο).
20	α. Να κατανοείτε τα συναισθήματα των άλλων γρήγορα και με ακρίβεια.	β. Να εκτιμάτε την δημιουργικότητα μιας ταινία ή ενός δράματος.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!!!

